

«Žénski glas ένας διττός αποκλεισμός»

Εμμανουέλα Πολυκανδριώτη

Μπενιαμίν Κόντε

ΞΑΝΘΗ 2023

*Žénski glas : Γυναικεία φωνή στην Πομακική διάλεκτο

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	2
Εισαγωγή.....	3
Μέθοδοι.....	4
Αποτελέσματα/ευρήματα	6
1.1. Ποια η σημασία της μειονότητας;.....	6
1.2. Οικογένεια.....	8
1.3. Θρησκεία.....	10
1.4. Υγεία.....	13
1.5. Κοινωνικός αποκλεισμός.....	16
1.6. Εκπαίδευση	18
1.7. Εργασία	21
1.8. Στίγμα – αυτοστιγματισμός- στίγμα ως μορφή συμβολικής βίας.....	24
1.9. Προκατάληψη.....	27
1.10. Σεξισμός.....	29
1.11. Πατριαρχία	30
Συζήτηση.....	32
Αντί επιλόγου	33
Συνεντεύξεις.....	36
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Α	36
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Β.....	47
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Γ	58
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Δ.....	66
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Ε.....	75
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Ζ.....	86
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Η	95
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Θ	100
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ :	105

Περίληψη

Το ακόλουθο άρθρο είναι μια ποιοτική έρευνα η οποία διεξάχθηκε στην περιοχή της Ξάνθης κατά την περίοδο του Σεπτεμβρίου 2023 και αφορά τις γυναίκες Πομακικής καταγωγής. Κύριο μέλημα της εν λόγω εργασίας είναι η ενδυνάμωση τους, η ανάδειξη και γνωστοποίηση, στο ευρύ κοινό, των προβληματικών περιθωριοποίησης, ανισοτήτων και φυλετικών διακρίσεων που αντιμετωπίζουν μέσα από τις βιωματικές τους εμπειρίες. Παράλληλα στόχοι είναι η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινωνίας της Ξάνθης, η μεταστροφή προτύπων και η αποκρυστάλλωση των προκαταλήψεων και των περιθωριοποιήσεων, με κύριο σκοπό την δημιουργία της νοοτροπίας της αποδοχής και της κοινωνίας των πολιτών. Επιπρόσθετα θα ήταν επιθυμητό να βοηθηθούν, μέσα από το υλικό που θα γνωστοποιηθεί από το παρών κείμενο καθώς και το αρχείο με τις σχετικές απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις που βρίσκεται στο τέλος του άρθρου, και άλλοι κρατικοί και μη φορείς που ενασχολούνται με αυτές τις θεματικές, όπως οι ακαδημαϊκές κοινότητες που θα θέλουν να χρησιμοποιήσουν το πρωτογενές υλικό, για ανάλυση ή για δευτερογενείς έρευνες.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ : Στίγμα, προκατάληψη, προσβασιμότητα, κοινωνικοί ρόλοι, διττός αποκλεισμός, μειονότητα, γλώσσα.

Εισαγωγή

Είναι μία ενέργεια, η οποία έχει ως κύριο στόχο να δώσει φωνή στις γυναίκες της Πομακικής κοινότητας, να καταγράψει τις προβληματικές που αντιμετωπίζουν εντός της κοινότητας αλλά και σαν οντότητες στην ευρύτερη κοινωνία της Ξάνθης. Μετέπειτα ως επακόλουθο αυτής της καταγραφής, σκοπός είναι η ενδυνάμωση των γυναικών και η ενημέρωση του ευρύτερου πληθυσμού για ζητήματα περιθωριοποίησης ένταξης και αποκλεισμού λόγου φύλου, θρησκείας και καταγωγής. Κύριο μέλημα του παρόντος έργου είναι να δώσει φωνή στα αιτήματα και τους προβληματισμούς των γυναικών που ανήκουν στην φυλή των Πομάκων, να αποκρυσταλλώσει πεποιθήσεις περιθωριοποίησης, αποκλεισμού και στερεοτύπων. Πρέπει να αναδειχθεί η διττή ταυτότητα των γυναικών πομάκων και ο διττός αποκλεισμός που βιώνουν σε δύο επίπεδα, πρώτον εσωτερικά των κοινοτήτων εξαιτίας του φύλου τους και δεύτερον στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο ως μέλη της Πομακικής κοινότητας και ως γυναίκες.

Στόχος του παρόντος έργου είναι να φέρει στην επιφάνεια τις βιωματικές εμπειρίες των γυναικών, να δώσει φωνή και να γνωστοποιήσει τις θεματικές που απασχολούν τις γυναίκες αυτές και τα εμπόδια που καλούνται να αντιμετωπίσουν καθημερινά, σχετικά με τις ανισότητες σε τομείς όπως η παιδεία, η υγεία και η εργασία, αλλά και να νοηματοδοτήσουν τις συστημικές αλλά και κοινωνικές συμπεριφορές που ωθούν στον αποκλεισμό και την στέρηση των δικαιωμάτων και της ανεξαρτησίας τους όπως ακριβώς τις βιώνουν. Ενδυνάμωση γυναικών: Καθώς θα δοθεί φωνή στις πομάκες να δημοσιοποιήσουν τα ζητήματα που τους απασχολούν καθημερινά. Το συγκεκριμένο έργο είναι μία δράση κινητοποίησης των γυναικών, ώστε να φέρει στην επιφάνεια τα ζητήματα που τους απασχολούν, με σκοπό να αφυπνίσουν την κοινωνική συνείδηση, να καταρρίψουν τις ρατσιστικές και σεξιστικές συμπεριφορές για μια κοινωνία αποδοχής. Τα αποτελέσματα της έρευνας μπορεί να οδηγήσουν και σε ανάλογες παρεμφερείς δράσεις μεγαλύτερης εμβέλειας, έχοντας ως στόχο την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας της Ξάνθης αρχικά και μετέπειτα την ευρύτερη ελληνική επικράτεια σχετικά με το ζήτημα, καθώς και η αναδιαμόρφωση των πρακτικών ένταξης και συμπερίληψης για τις πομάκες γυναίκες.

Μέθοδοι

Η μέθοδος η οποία έγινε χρήση για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη περίπτωσης κατά την οποία γίνεται περιγραφική έρευνα, μέσω ανοικτών ημιδομημένων τύπων ερωτήσεων. Εργαλείο το οποίο αποτελεί βασικό στοιχείο της ποιοτικής έρευνας που διεξάγεται παρακάτω, επιτρέποντας έτσι στους συμμετέχοντες να δώσουν τη δική τους βιωματική εμπειρία και άποψη στις θεματικές που επιλέχθηκαν να μελετηθούν.

Για τη διαδικασία συλλογής του δείγματος έγινε χρήση της σκόπιμης δειγματοληψίας καθώς και της δειγματοληψίας χιονοστιβάδας. Η πρώτη είναι αυτή κατά την οποία ο ερευνητής επιλέγει κάποια άτομα κλειδιά, από τον πληθυσμό που εστιάζει τα οποία έχουν κάποια χαρακτηριστικά όπως η κοινωνική δικτύωση όπου θα τον οδηγήσουν στον εντοπισμό και άλλων υποκειμένων σχετικών με τον πληθυσμό που μελετάται. Αυτή η μέθοδος υλοποιείται όταν υφίσταται δυσκολία να βρεθούν τα μέλη μιας πληθυσμιακής ομάδας ή όταν ο ερευνητής δεν γνωρίζει το άτομο ή τα άτομα που έχουν τις πληροφορίες που χρειάζεται για την έρευνά του. Ο όρος χιονοστιβάδα αναφέρεται στη διαδικασία της συσσώρευσης γιατί κάθε άτομο πρότεινε ένα άλλο. Το δείγμα που διαμορφώθηκε στο τέλος εμπεριέχει άτομα με χαρακτηριστικά που να διαφοροποιούνται από αυτά των πρώτων πληροφορητών, με τις οποίες πραγματοποιήθηκαν πιλοτικές συνεντεύξεις, ώστε να υπάρχει μια πιο ολοκληρωμένη οπτική του ζητήματος και ποικιλομορφία (Ιωσηφίδης, 2008) και (Bryman A, 2017, σελ. 514-515).

Στην παρούσα έρευνα, που θα παρουσιαστεί στο άρθρο, συμμετείχαν 9 γυναίκες πομακικής καταγωγής, οι οποίες έχουν διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο, ανήκουν σε διαφορετικό ηλικιακό φάσμα και οικογενειακή κατάσταση. Επίσης άλλες διαμένουν στην πόλη της Ξάνθης, άλλες στα χωριά και κάποιες από αυτές έχουν μετοικήσει σε άλλες περιοχές και χώρες. Αυτή η ποικιλομορφία βοηθά να εντοπίσουν οι μελετητές διαφορές στα βιώματα τους σε τομείς που θα αναφερθούν παρακάτω. Σε ότι αφορά την πρόσβαση στο πεδίο, συνεργάτης και μέλος της ερευνητικής ομάδας είναι ενεργό μέλος της Πομακικής κοινότητας και γνώστης της διαλέκτου, είχε την δυνατότητα να φέρει σε επαφή την ερευνητική ομάδα με την κοινότητα και με τα μέλη της που ασχολούνται με κοινωνικές δράσεις για τις ομάδες των πομάκων. Επιπρόσθετα το

γεγονός ότι η μητρική διάλεκτος του ενός ερευνητή είναι η πομακική και η ελληνική, χρησιμοποιήθηκε ώστε κάποιες συνεντεύξεις να πραγματοποιηθούν στη διάλεκτο τους. Αυτή η συνθήκη κατέστησε ευκολότερη την έκφραση των συνεντευζιαζόμενων, για όσες το επέλεξαν, καθώς αυτό έγινε στη μητρική τους και έπειτα οι συνεντεύξεις μεταφράστηκαν στα ελληνικά. Επιπρόσθετα, λόγω πολιτισμικού πλαισίου, οι ερευνητές προετοιμάστηκαν κατάλληλα για τον τρόπο συμπεριφοράς τους εντός της κοινότητας και έχουν λάβει μέτρα ως προς αυτό.

Αρχικά έγινε μία πιλοτική συνέντευξη με γυναίκα εκπρόσωπο της κοινότητας με σκοπό να διαπιστώσουν οι ερευνητές αν ο οδηγός πληρεί ερωτήσεις σεβόμενες προς τις συνεντευζιαζόμενες και το πολιτισμικό τους πλαίσιο και μετέπειτα υπήρξε διάλογος για διαφοροποίηση των ερωτήσεων. Οι συνεντευζιαζόμενες είχαν την επιλογή να διατηρήσουν την ανωνυμία ή την επωνυμία τους κατά την διεξαγωγή, ενώ έχει υπογραφεί και έντυπο συγκατάθεσης και συμμετοχής για την προστασία των ιδίων αλλά και του έργου αντίστοιχα. Οι ερωτήσεις είναι ημιδομημένες και έχουν ευελιξία, με σκοπό να μην κατευθυνθούν τα λεγόμενα των συνεντευζιαζόμενων. Ακόμη ένα ζήτημα το οποίο έχει ληφθεί υπόψιν είναι οι ερωτήσεις και το κλίμα που δημιουργήθηκε κατά την διαδικασία των συνεντεύξεων. Δεν επιφορτίστηκαν συναισθηματικά και δεν υπήρξε καμία επαναφορά κάποιου τραύματος από την εξιστόρηση των βιωμάτων τους, αυτό επιτεύχθηκε από την διατήρηση της δεοντολογίας και το σεβασμό προς τους συμμετέχοντες (Ιωσηφίδης & Σπυριδάκης, 2006. σελ 163). Μεγάλο ρόλο για την διατήρηση ήρεμου και φιλικού κλίματος είναι ότι οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα σε τοποθεσίες που οι ίδιες επιθυμούσαν (προσωπικές οικίες, εξωτερικά μαγαζιά, πάρκα και καφετέριες). Μία μόνο συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε δια ζώσης, η πιλοτική καθώς έγινε μέσω skype.

Αποτελέσματα/ευρήματα

1.1. Ποια η σημασία της μειονότητας;

Κάθε κοινωνική ομάδα που χαρακτηρίζεται ως μειονότητα θεωρείται ξεχωριστή και μοναδική για τον λόγο ότι παρουσιάζουν πολυμορφία και δημιουργούνται ως τέτοιες από πολυπαραγοντικά μεταβαλλόμενα φαινόμενα. Αρχικά αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι οι μειονότητες θεωρούνται μια εγγενή κατάσταση ως προς τη φύση του ανθρώπου να διαβιώνει σε κλειστού τύπου κοινωνικές ομάδες, τα άτομα που αποτελούν αυτές τις ομάδες διοργανώνονται γύρω από κάποια κοινά χαρακτηριστικά όπως η θρησκεία, η γλώσσα και γενικότερα ένα κοινό πολιτισμικό κεφάλαιο. Το κύριο κοινό που εντοπίζεται σε όλες τις μειονότητες, σε όλες τις χρονικές περιόδους και χώρες, είναι το γεγονός ότι κατά κανόνα δεν έχουν ισότιμη θέση στο γηγενές εκάστοτε κράτος που διαβιώνουν. Ο Wirth αναφέρει χαρακτηριστικά ότι τα άτομα που συγκαταλέγονται σε μειονότητες στιγματοποιούνται *«ως αντικείμενα συλλογικής διάκρισης»*, διότι αντιμετωπίζουν άνιση μεταχείριση από τους κρατικούς μηχανισμούς, τα νομοθετικά πλαίσια και από την ίδια την κοινωνία από την οποία έχουν αποσχιστεί εξαιτίας φυσικών ή πολιτιστικών στοιχείων. Για το Ελλαδικό κράτος η μοναδική αναγνωρισμένη μειονότητα είναι η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης (Στωικού & Ορφανάκος, 2015. Από Φούφρη, 2021. σελ 19-21)

Ο Williams (1964) προσθέτει ότι μειονότητα είναι μία ομάδα συγκεκριμένου πληθυσμού και την διέπει μια κοινή αρχή και αυτοσυνείδηση. Τα μέλη έχουν κοινές πολιτισμικές και φυλετικές ρίζες και συμμετοχή σε αυτή την ομάδα προέρχεται μέσω της κληρονομικότητας, επιπλέον για την διατήρηση της ομάδας παρουσιάζεται και έντονο το στοιχείο της ενδογαμίας. (Ιωσεφίδης, 2014. Σελ 330-331). Αυτό το σκεπτικό επιβεβαιώνεται και από την Σ. Β, η οποία αναφέρει *«Ωστόσο έχω ακούσει διάφορα πάντοτε λένε ότι μία πομάκα δεν μπορεί να πάει με κάποιον άλλον μόνο με ένα πομάκο μόνο με έναν μουσουλμάνο μπορεί να παντρευτεί!»*

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΟΜΑΚΩΝ	Απόδοση ρόλων και επιτρεπόμενων συμπεριφορών. Αποδοχή. Περιθωριοποίηση .
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΞΑΝΘΗΣ	Κοινωνικός αποκλεισμός . Ένταξη. Δράσεις .
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	Επιρροή . Κοινωνικές σχέσεις.. Πρότυπα. Θέση γυναίκας.
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	Γηγενές εκπαιδευτικό σύστημα Μειονοτικό σχολείο. Σχολείο δεύτερης ευκαιρίας. Προσβασιμότητα. Ζητήματα γλώσσας.
ΥΓΕΙΑ	Προσβασιμότητα, εξοπλισμός και ενημέρωση. Διαπολιτισμική υγεία
ΕΡΓΑΣΙΑ	Προσβασιμότητα, στερεότυπα, παράδοση.
ΘΡΗΣΚΕΙΑ	Θέσης της γυναίκας. Επιρροή θρησκείας
ΣΤΙΓΜΑ & ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ	Στίγμα ως μορφή συμβολικής βίας. Αυτοστιγματισμός. .

1.2. Οικογένεια.

Η έννοια της οικογένειας όσο απλή και να ακούγεται, είναι πολύ δύσκολη προς απάντηση. Δεν υπάρχει ξεκάθαρος ορισμός για το τι ορίζεται ως οικογένεια και αυτό μπορεί να υφίσταται είτε εξαιτίας της μεταβαλλόμενης φύσης των σχέσεων της κοινωνίας, είτε της βαριάς φόρτισης που εμπεριέχεται στην λέξη «οικογένεια». Ένα είναι όμως σίγουρο, δεν υπάρχει ένας ορισμός ο οποίος να εμπεριέχει όλα τα στοιχεία και τις λειτουργίες της οικογένειας. Με έναν συνδυασμό διάφορων ορισμών μπορούμε να πούμε ότι η οικογένεια είναι ένα κοινωνικό σύστημα στο οποίο αναφέρεται σε μια κοινωνική ομάδα (Collins et all 2017), η οποία δεν χρειάζεται να έχει τα χαρακτηριστικά της πυρηνικής οικογένειας όπως είναι για παράδειγμα ο γάμος, παιδιά, ίδια στέγη, συναισθήματα αγάπης και σεβασμού, αρκεί μόνο να έχουν δεσμευτεί με δεσμούς αμοιβαίας συναίνεσης, γέννησης, υιοθεσίας και συμβίωσης και που μαζί αναλαμβάνουν ευθύνες για την φροντίδα, την κοινωνικοποίηση και των κοινωνικό έλεγχο των μελών της ομάδας (Eichler,1988).

Υπάρχουν τρεις διαφορετικοί τύποι οικογένειας στην Πομακική κοινωνία, η παραδοσιακή, η σύγχρονη και η μεταβατική. Στην «παραδοσιακή οικογένεια» συγκαταλέγεται το «νοικοκυριό» και η οικογένεια. Για το «νοικοκυριό», χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο, η λέξη αϊλέ=αίλέ και είναι κυρίως ένα πλέγμα είτε οικογενειακών σχέσεων είτε κάποιας συγγένειας. Ενώ, για την οικογένεια χρησιμοποιείται η λέξη χανέ=hâne και θεωρείται μια παραγωγική και καταναλωτική μονάδα. Στην οικογένεια των πομάκων, αρχηγός είναι ο γηραιότερος άνδρας και αυτός είναι εκείνος που αποφασίζει για όλα τα μέλη της οικογένειας, τα οποία είναι αναγκασμένα να τον υπακούνε και να τον σέβονται. Οι οικογένειες των Πομάκων αρκετές φορές ζουν μαζί κάτω από την ίδια στέγη δηλαδή και τα παιδιά μιας οικογένειας όμως και τα εγγόνια μπορούν να ζουν κάτω από την ίδια στέγη. Όλοι πρέπει υπακούν και να σέβονται τον πιο μεγάλο άνδρα σε ηλικία.(Σαρρής, 1990). Όσον αφορά την πομακική οικογένεια, σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα, ο τύπος οικογένειας που κυριαρχεί στα χωριά είναι η πατριαρχική οικογένεια κατά την οποία ο πατέρας είναι αυτός που έχει τον πρώτο λόγο και είναι αυτός που κατανέμει τις εργασίες μεταξύ των μελών της οικογένειας καθώς έχει την εξουσία και μπορεί να αποφασίζει για όλους και για όλα.

Η θέση της γυναίκας στην πομακική οικογένεια σύμφωνα με την έρευνα παρατηρείται πως είναι αρκετά περιοριστική ορισμένες φορές -Κυρίως σε χωριά μακριά από την πόλη-, καθώς και το φόρτο εργασίας που είχαν ήταν πολύ μεγάλο. Αυτό είχε αντίκτυπο κυρίως στα νεαρά κορίτσια και στην κοινωνική τους ζωή, όπως αναφέρει η αφηγήτρια Α[*(...τι έπρεπε να μάθετε για να είστε καλές νύφες, καλές νοικοκυρές;) Να σηκωνόμαστε το πρωί νωρίς, να σκουπίζουμε, να πλένουμε, να μαγειρεύουμε, αυτό...)*]. Στην ίδια ερώτηση η αφηγήτρια Β απαντά [*Ήθελε να είμαι σπίτι, να μην τριγυρνάω, να μην βγαίνω πολύ έξω, να μαγειρεύω, να ψήνω, ώστε όταν παντρευτώ να μην έχω πρόβλημα.*)]. Από την άλλη πλευρά οι γυναίκες, πομακικής καταγωγής, που μεγαλώνουν στην πόλη της Ξάνθης ή σε κοντινά Πομακοχώρια και είναι νεότερες αναφέρουν πως ήταν και είναι πιο ελεύθερες. Η αφηγήτρια Δ όταν ερωτήθηκε να περιγράψει την θέση της μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο και τον ρόλο που έχουν τα μέλη της οικογένειας και πώς αυτά της επηρεάζουν την ζωή της απάντησε ως εξής: *«Η σχέση με την οικογένειά μου θα έλεγα ότι είναι πολύ free, δεν ξέρω πώς να το πω.... Δεν έχω κάποιο πρόβλημα με τους γονείς μου, πέραν του ότι μερικές φορές ανακατεύονται λίγο στη ζωή μου, αλλά ότι ήθελα να κάνω ποτέ δεν μου το έχουν στερήσει, ούτε στο τι θα φορέσω, ούτε για το αν θα πω, ούτε να γυρίσω την τάδε ώρα, Όχι δεν θα βγεις ή δεν θα κάνεις παρέα με τους συγκεκριμένους δεν είχα τέτοια! ...»*.

Αυτό που παρατηρείται λοιπόν, μέσα από την έρευνα, είναι πως οι γυναίκες -κατά μέσω όρο- άνω των 40-45 ετών μεγάλωσαν σε ένα πλαίσιο πιο συντηρητικό που ο σκοπός της γυναίκας είναι να παντρευτεί, να κάνει οικογένεια και να επικεντρωθεί στην ανατροφή των παιδιών και στην συντήρηση της οικογένειας.

1.3. Θρησκεία.

Οι Πέντε Στύλοι του Ισλάμ.

Κάθε μουσουλμάνος έχει 5 υποχρεώσεις σε ολόκληρη την ζωή του, τους Πέντε Στύλους της Τηρήσεως. Δεν είναι η δογματική διδασκαλία, όμως πρόκειται για τη τήρηση των εντολών και την έμπρακτη απόδειξη της αφοσίωσης, των πιστών στον νόμο του Θεού (Ζιάκας 1991). Αυτοί είναι πρακτικοί στη σύλληψή τους, προσφέροντας στους μουσουλμάνους ένα πλαίσιο θρησκευτικό και πολιτικό μαζί (Ζιάκας 2002). Είναι οι εξής, όπως περιγράφονται στο Κοράνιο:

1. Η ομολογία της πίστης
2. Η προσευχή
3. Η ελεημοσύνη
4. Η νηστεία
5. Προσκύνημα στη Μέκκα

Οι περισσότεροι Πομάκοι του νομού Ξάνθης ασπάζονται το σουνιτικό Ισλάμ και τους νόμους της Σαρίας. Η εφαρμογή της Σαρίας, αφορά μόνο το οικογενειακό και κληρονομικό δίκαιο των μουσουλμανικών οικογενειών, και όχι το ποινικό. Ο νόμος εφαρμόζεται από το κράτος, με τον τρόπο που την ορίζει η ισλαμική θρησκεία καθώς και η Συνθήκη της Λωζάνης. Για αυτόν τον λόγο, το Ελληνικό κράτος είναι υποχρεωμένο να διαθέτει δημόσιους λειτουργούς, τους μουφτήδες, για το σκοπό αυτό. Μάλιστα, ο ιερός ισλαμικός νόμος είναι ανώτερος από το Ελληνικό Αστικό Δίκαιο προκαλώντας πολλές φορές προβλήματα σε μουσουλμάνους πολίτες (Νικολάου 2009)

Η θέση της γυναίκας στο ισλάμ σύμφωνα με το Κοράνι και αναφορικά με την ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα, διαπιστώνεται με σαφή και κατηγορηματικό τρόπο, ότι στο Ισλάμ ο άνδρας υπερέχει έναντι της γυναίκας. Αυτές οι αναφορές του Κορανίου είναι χαρακτηριστικές: *«Κι οι γυναίκες, σύμφωνα με ό,τι είναι δίκαιο, θα έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις, οι άνδρες υπερέχουν ένα βαθμό πιο πολύ»* (Κοράνι, «Η Αγελάδα», 2:228.), *«Οι άνδρες είναι οι προστάτες και οι κύριοι των γυναικών, γιατί ο Αλλάχ έχει χαρίσει ανώτερο βαθμό στους άνδρες από τις γυναίκες και επειδή ζοδεύουν από τις περιουσίες τους. Γι' αυτό οι ενάρετες γυναίκες πρέπει να είναι με ευσέβεια*

πειθαρχικές, και όταν ο άνδρας τους απουσιάζει πρέπει να προστατεύουν ό,τι του ανέθεσε ο Αλλάχ να φυλάγουν» (Κοράνι, «Οι Γυναίκες», 4:34.). Ο υποτακτικός ρόλος που επιβάλλει η θρησκεία εντοπίζεται και στην αφηγήτριαΣε κάποιες άλλες Σούρες του Κορανίου αναφέρεται, ότι η γυναίκα δημιουργήθηκε από το Θεό, αλλά και ότι η ίδια προέρχεται από τον άνδρα «Σεβαστείτε τον Κύριό σας που σας δημιούργησε από μια και μόνο ψυχή (Αδάμ) και από αυτή έπλασε τη σύντροφό σας (Εύα) και από αυτούς τους δυο σκόρπισε σαν σπόρους αμέτρητους άνδρες και γυναίκες» (Κοράνι, «Οι Γυναίκες», 4:1.), «Και από τα σημάδια του είναι και το ότι έχει πλάσει από τον ίδιο τον εαυτό σας συζύγους για να συγκατοικείτε (ήσυχα) μαζί τους». Αναφορές για τις γυναίκες γίνονται και σε άλλα σημεία του Κορανίου.

Τα αποτελέσματα που υπάρχουν, από την έρευνα, αναφορικά με την θέση της γυναίκας και το πως η θρησκεία τις επηρεάζει. Παρατηρείται πως οι γυναίκες που ζουν σε χωριά απομακρυσμένα έχουν έντονη σύνδεση με την θρησκεία και τους κανόνες της. Παραδείγματος χάρη όταν ερωτήθηκαν οι γυναίκες για το αν ήταν επιλογή τους να φορέσουν μαντήλα, η γυναίκα Ζ απάντησε *«Ναι.»*, η Ε αναφέρει *«δεν μπορούμε να βγούμε χωρίς την μαντίλα, δεν μπορεί να είναι έξω ο λαιμός μας, αυτό δεν επιτρέπεται. Αλλά δεν μας εμποδίζει για τίποτα. (Είναι δική σας η επιλογή να φοράτε την μαντίλα;) Ναι.»*. Αντίθετα η νεότερη Β στην ίδια ερώτηση απαντά ως εξής: *«Ναι μου είπαν να βάλω με το ζόρι θα φοράς μαντήλα...»*.

Η θρησκεία επηρεάζει το σύνολο των πομάκων σύμφωνα με την Σ.Α *«Πιστεύω ότι είναι πολύ σημαντικός παράγοντας και θα το ξαναπώ, τώρα είναι ακόμη πιο σημαντικός παράγοντας νομίζω, σήμερα είναι πολύ πιο έντονο κομμάτι της ταυτότητας το θρήσκευμα και νομίζω ότι του δίνεται και μεγαλύτερη σημασία από ότι πρέπει, γνώμη μου έτσι! Σε αυτό το κομμάτι το κάνει και η ίδια η μειονότητα αλλά και η πλειονότητα! Για μένα έχει αρνητικό πρόσημο, νομίζω ότι σε γκετοποιεί, όχι η ίδια η θρησκεία, αλλά η αντίληψη που έχουμε προς αυτήν, ο τρόπος δηλαδή που χειριζόμαστε τη θρησκεία ή το ρολό που δίνεις στη ζωή σου, οι άνθρωποι πιστεύουν ok δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα με αυτό φυσικά! Όταν όμως γίνεται τόσο έντονο κομμάτι της ταυτότητάς σου και τόσο σκληρό πιστεύω ότι έχει αρνητικό πρόσημο ούτε εγώ θα σου πω, δεν ξέρω εγώ έτσι το βλέπω πάντως.»*. Ενώ σύμφωνα με την Σ. Δ *«Ναι εννοείται..... Πρώτα από όλα , όπως είπα και πριν η θρησκεία είναι ένα πολιτικό παιχνίδι γιατί επηρεάζει, κάποιοι μπερδεύουν την εθνικότητα με τη θρησκεία δυστυχώς! για παράδειγμα Το να είναι μουσουλμάνος δεν σημαίνει ότι είμαι Τούρκος, διότι μουσουλμάνος Δεν είναι μόνο οι Τούρκοι, είναι οι Άραβες από κει*

βγαίνει κιόλας η θρησκεία του Ισλάμ, οπότε επηρεάζει να διότι πάει σε Εθνικό θέμα όλο αυτό το κομμάτι και φέρνει προβληματισμό σε πολλούς ανθρώπους οπότε είναι κάτι που με ενοχλεί εμένα προσωπικά, διότι αυτό το πρόβλημα έχει να κάνει με την εθνικότητα.». Επίσης σύμφωνα με την με την Σ.Δ η θρησκεία παίρνει και πολιτικές διαστάσεις, όσον αφορά την εθνοτική ταυτότητα: «Ναι εννοείται... Πρώτα από όλα , όπως είπα και πριν η θρησκεία είναι ένα πολιτικό παιχνίδι γιατί επηρεάζει, κάποιοι μπερδεύουν την εθνικότητα με τη θρησκεία δυστυχώς! για παράδειγμα Το να είναι μουσουλμάνος δεν σημαίνει ότι είμαι Τούρκος, διότι μουσουλμάνος δεν είναι μόνο οι Τούρκοι, είναι οι Άραβες από κει βγαίνει κιόλας η θρησκεία του Ισλάμ, οπότε επηρεάζει να διότι πάει σε Εθνικό θέμα όλο αυτό το κομμάτι και φέρνει προβληματισμό σε πολλούς ανθρώπους οπότε είναι κάτι που με ενοχλεί εμένα προσωπικά, διότι αυτό το πρόβλημα έχει να κάνει με την εθνικότητα.»

1.4. Υγεία.

Η διαπολιτισμική υγεία χρίζει στις περιοχές όπου ζούνε οι Πομάκοι, καθώς είναι μια πληθυσμιακή ομάδα με διαφορετικό θρήσκευμα -Μουσουλμάνοι-, γλωσσικό - Πομακόφωνοι-, πολιτισμικό και πολιτιστικό υπόβαθρο.

Η διαπολιτισμικότητα παραπέμπει στην πολιτισμική ποικιλία, είτε επρόκειτο για διακρατική ετερότητα. Σκοπός της είναι να ληφθεί με θετικό αλλά και εμπλουτιστικό τρόπο η γλωσσική καθώς και πολιτισμική ποικιλία μέσα στην ελληνική κοινωνία. Κοινωνία, που μεταφράζεται σε αξίες, στόχους και συγκεκριμένες πρακτικές που έχει η εκάστοτε ομάδα. Η Νοσηλευτική είναι αυτή που αποτελεί την επιστήμη που βρίσκεται πολύ περισσότερο χρόνο στην διάθεση του πολίτη προσφέροντας του ολιστική φροντίδα υγείας από τη γέννηση του έως και την υπερηλικίωση του. Στις σύγχρονες κοινωνίες που έχουν μετατραπεί σε πολυπολιτισμικές, με ανθρώπους διαφορετικής κουλτούρας να συνυπάρχουν, η διαπολιτισμική γνώση αναμένεται να αποτελέσει μελλοντικό πυρήνα για τη νοσηλευτική επιστήμη καθώς και για τα παραϊατρικά επαγγέλματα, στη θεωρία αλλά και στην καθημερινότητα. Έτσι, η διαπολιτισμική νοσηλευτική ορίζεται ως ο τομέας που ενδιαφέρεται για τη νοσηλευτική φροντίδα των ανθρώπων, με έναν πιο ευαίσθητο τρόπο απέναντι στις ανάγκες που έχουν άνθρωποι διαφορετικής κουλτούρας σε μια κοινή κοινωνία. Οι στόχοι της διαπολιτισμικής νοσηλευτικής συνοπτικά είναι οι εξής:

- Η αναγνώριση και κατανόηση της διαφορετικότητας.
- Ο σεβασμός της εκάστοτε κουλτούρας.
- Η θετική στάση έναντι σε κάθε μορφή διαφορετικότητας.
- Η συνειδητοποίηση της σημασίας της πολιτισμικής ποικιλίας.
- Η διατήρηση της αλληλεγγύης καθώς και της κοινωνικής δικαιοσύνης μεταξύ των ανθρώπων.
- Η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Η παροχή ίσων ευκαιριών και πρόσβασης σε όλα τα άτομα.

Τα θεωρητικά μέσα που χρειάζεται το νοσηλευτικό προσωπικό για την επίτευξη των στόχων της διαπολιτισμικής Νοσηλευτικής έχουν ως εξής:

- Η θεωρία της πολιτισμικής ευαισθησίας της Talabere.
- Η θεωρία της πολιτισμικής ικανότητας της Campinha-Bacote.
- Η θεωρία της πολιτισμικής ασφάλειας της Ramsden.
- Η θεωρία της διαπολιτισμικής Νοσηλευτικής της Leininger.
- Διαπολιτισμικά μοντέλα δανεισμένα από άλλες επιστήμες.

Η θεωρία της Talabere, δίνει έμφαση στον σεβασμό του επαγγελματία υγείας απέναντι στον εκάστοτε ασθενή και στο πολιτισμικό του υπόβαθρο. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο προτείνεται η μελέτη και η απόκτηση γνώσεων για το πολιτιστικό και πολιτισμικό υπόβαθρο του ατόμου και η προσαρμογή των νοσηλευτικών παρεμβάσεων σύμφωνα με το σύστημα των πεποιθήσεων και των αξιών του του ατόμου.

Η θεωρία της πολιτισμικής ικανότητας της Capinha-Bacote, εστιάζει στην καλλιέργεια διάθεσης του επαγγελματία υγείας, ώστε να υφίσταται συνεχής εξέλιξη καθώς και επιμόρφωση. Με τον τρόπο αυτό, μπορεί να γίνει είναι ικανός να αντιμετωπίζει κάθε κατάσταση καλύτερα. Για παράδειγμα η αφηγήτρια Β αναφέρει οξυθυμία του γιατρού να την εξυπηρετήσει την γιαγιά της.

Κοινό πρόβλημα των αφηγητριών στην πρόσβαση που έχουν στην υγεία είναι η έλλειψη επικοινωνίας με το υγειονομικό προσωπικό του νοσοκομείου της πόλης, καθώς κάποιες από τις αφηγήτριες αναφέρουν πως είτε οι ίδιες είτε κοντινά τους πρόσωπα τα οποία δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα χρειάζονται συνοδεία κάποιου που ομιλεί την ελληνική. Όπως αναφέρει η αφηγήτρια Β *«Αυτή ας πούμε που είναι σε μεγάλη ηλικία και δεν ξέρουν καλά τα ελληνικά δεν μπορούν να πάνε, δεν μπορούν να συνεννοηθούν με γιατρό η μαμά μου που δεν γνωρίζει τα ελληνικά, δεν μπορούσε να συνεννοηθεί με γιατρό γιατί έχει πάει Δημοτικό μόνο και δεν ξέρει τα ελληνικά, λέει ότι καταλαβαίνω τα ελληνικά το τι μου λέει ο άλλος, απλώς δεν μπορώ να του μιλήσω εγώ, δεν μπορώ να του απαντήσω! Οπότε αναγκαστικά συνέχεια μαζί μου πηγαίνει για να μπορώ να συνεννοηθώ.»*. Όπως αναφέρει η συνεντευξιαζόμενη Ζ τα άτομα που γνωρίζουν την ελληνική έχουν ευκολότερη πρόσβαση στην υγεία, πιο συγκεκριμένα αναφέρει: *«Εγώ όχι, έχω πάει Αλεξανδρούπολη έχω μείνει έναν μήνα ακριβώς με το παιδί μου. Δεν μου έχει τύχει κάτι. Μπορεί εμείς επειδή καταλαβαίνουμε τα ελληνικά λίγο πολύ να μην έχει τύχει. Τώρα για τους άλλους δεν ξέρω.»*.

Επίσης σημαντικό είναι να αναφερθεί πως οι νέα γενιά πομάκων που σπουδάζουν ιατρικά και παραϊατρικά επαγγέλματα κάνουν ευκολότερη την πρόσβαση στην υγεία σε ανθρώπους που γνωρίζουν ελάχιστα ελληνικά ή μόνο τα πομακικά. Η Σ.Δ αναφέρει *«Τώρα όχι γιατί ιδιαίτερα στο χωριό και στο κέντρο υγείας οι περισσότεροι γιατροί είναι δικοί μας πομάκοι! Οπότε δεν πιστεύω ότι υπάρχει κάποια δυσκολία σχετικά με την υγεία και δεν έχω έρθει και αντιμέτωπη με κάποιο αρνητικό γεγονός με κάποιο γιατρό!»*.

1.5. Κοινωνικός αποκλεισμός.

Ο Βενιέρης (2006) τονίζει ότι παρότι υπάρχει αμφισημία ως προς μία συγκεκριμένη εννοιολογική κατασκευή του κοινωνικού αποκλεισμού, όπου μπορεί να γίνει χρήση της σε όλα τα ζητήματα που ανάγονται, μπορούμε να διακρίνουμε την αναγκαιότητα αυτού ως έννοια, διότι γίνεται η προσπάθεια ανάλυσης μείζονος θεμάτων για την σημερινή κοινωνία. Ο θεωρητικός Castel κάνει αναφορά στον κοινωνικό αποκλεισμό δίνοντας του την έννοια της «μη αναλυτικής ιδέας», διότι η επεξήγηση των κοινωνικών φαινομένων του αποκλεισμού περικλείει διαφορετικές κατηγορίες και πολλαπλά αιτιολογικά σημαινόμενα που διαμορφώνονται από πολλαπλούς ιδεολογικούς λογισμούς. Ο Mauss στη προσπάθεια του να αναλύσει τον αποκλεισμό καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα κοινωνικό κατασκευάσμα και ένας όρος εργαλείο για την κοινωνιολογική επιστήμη, ο οποίος παρουσιάζει διάφορες μορφές για να αιτιολογήσει και να εξηγήσει την εκάστοτε μορφή αποκλεισμού, *«η επιστήμη της κοινωνιολογίας οφείλει να ξεκινά την μελέτη του κάθε προβλήματος με έναν ορισμό, ο οποίος είναι προκαταρκτικός - άρα και προσωρινός- και εξυπακούεται πως είναι κατασκευασμένος»*, (Καυταντζόγλου,2006.σελ. 28-31). Αντίστοιχα πολλές έρευνες που έχουν διεξαχθεί κατά το πέρασμα των χρόνων, συγκλίνουν στο ότι υπάρχει άμεση σχέση του κοινωνικού αποκλεισμού με παθογένειες της σύγχρονης εποχής, σε τομείς όπως η οικονομική δυσχέρεια (φτώχεια), η στοχοποίηση και περιθωριοποίηση ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, με κοινά χαρακτηριστικά όπως το φύλο, η πολιτισμική ταυτότητα, θρησκεία, σεξουαλικότητας, αυτοπροσδιορισμού κ.α, που έχουν ως αποτέλεσμα το κοινωνικό τους στιγματισμό διότι δεν «συμβαδίζουν» με την κυρίαρχη νόρμα. Απόρροια όλων αυτών είναι η περιθωριοποίηση και να μην μπορούν τα άτομα που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες να απορροφηθούν από το υπάρχον κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι και να μπορούν να έχουν πλήρη πρόσβαση σε δημόσια αγαθά, όπως το εκπαιδευτικό σύστημα, η υγεία και η αγορά εργασίας. Όπως επισημαίνει ο Ψημίτης(2021), ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μία συνεχόμενη και αδιάκοπη δομική διαδικασία, που παράγει ανισότητες. Αποτελεσματικά λοιπόν αυτών, το άτομο που υποβάλλεται στην διαδικασία του αποκλεισμού χάνει παντελώς την αυτονομία του. Η λύση σε αυτό το φαινόμενο είναι οι συλλογικές δράσεις των ατόμων που κατέχουν όμοια χαρακτηριστικά και η συσπείρωση τους σε ομάδες. Επιπρόσθετα ο κοινωνικός αποκλεισμός εμπεριέχει την

έννοια της σχετικότητας, διότι εντοπίζονται διαφοροποιήσεις ανάλογα την εκάστοτε κοινωνία που μελετάμε, μερικά χαρακτηριστικά που θα μας απασχολήσουν και στο παρόν άρθρο, είναι η κουλτούρα, τα ήθη-έθιμα, στερεότυπα, κανόνες τυπικοί και άτυποι, καθώς και ο τρόπος διαβίωσης της ομάδας που μελετάμε. (Τρίτσης,1977. σελ xx).

Αναφορικά λοιπόν με την προσβασιμότητα ο Rene Lenoir αναλύει, ότι σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες πληθυσμού και σε συγκεκριμένα άτομα, παραβιάζονται τα βασικά κοινωνικά δικαιώματα τους και αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην προσβασιμότητα τους σε διάφορους τομείς όπως η υγεία, η εκπαίδευση, η εργασία, τα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα. Αυτά λοιπόν είναι στοιχεία που σχηματίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και η εννοιολόγηση του με βάση την ρήξη των κοινωνικών δεσμών. (Βενιέρης 2006).

Το 1994 το Συμβούλιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναφέρουν ως κοινωνικό αποκλεισμό, εκείνες τις ομάδες ανθρώπων που δεν απολαμβάνουν και δεν μπορούν να ασκήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα τους. Ο Μαραγκουδάκης(2003) αναφέρει, κινητοποιήσεις και αγώνες για την απόκτηση δικαιωμάτων, έχουν γίνει πάμπολλες μέσα στα χρόνια και έχουν οδηγήσει σε συστημικές διαφοροποιήσεις, σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η εργασία , η πολιτική και γενικότερα στο κοινωνικό πλαίσιο σχετικά με το ρόλο της γυναίκας. Ωστόσο αξίζει να αναφερθεί, ότι μέχρι και σήμερα υπάρχει διάκριση ανάμεσα στα φύλα, διότι στον καθημερινό βίο αναπαράγονται συνειδητά ή ασυνείδητα πεποιθήσεις και προκατειλημμένες συμπεριφορές που παράγουν έμφυλες διακρίσεις.

1.6. Εκπαίδευση

Στην περιοχή της Θράκης σε ότι αφορά το εκπαιδευτικό σύστημα και την Πομακική κοινότητα, έχουν καταγραφεί ότι λειτουργούν, μειονοτικά σχολεία τα οποία προσφέρουν τη στοιχειώδη εκπαίδευση, επιπρόσθετα εδράζουν δύο μειονοτικά Γυμνάσια, δύο μειονοτικά Λύκεια και δύο Ιεροσπουδαστήρια, στα οποία η διδασκαλία λειτουργεί μέσω του διαπολιτισμικού εκπαιδευτικού μοντέλου, όποτε τα μαθήματα διεκπεραιώνεται κυρίως στην τουρκική γλώσσα και κάποια στην ελληνική. Το εκπαιδευτικό προσωπικό των εν λόγω σχολικών δομών ανέρχεται σε 400 άτομα που προέρχονται κυρίως από την μουσουλμανική μειονότητα. Επιπρόσθετα το ελληνικό κράτος μεριμνά μέσω των προγραμμάτων για την ενισχυτική διδασκαλία την εκμάθηση και ενίσχυση της ελληνικής γλώσσας, καθώς και με εγκυκλίους στις οποίες αναγράφονται μέτρα θετικής δράσης για την πρόσβαση και εισαγωγή των μουσουλμανοπαίδων στο ελλαδικό τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό σύστημα. (Υπουργείο Εξωτερικών 2009. Από Φούφρη, 2021. σελ 22).

Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι η πομακική γλώσσα είναι μία προφορική διάλεκτος και είναι ένα κράμα αρχαίων ελληνικών, σλαβικών και τουρκικών, η πομακική διάλεκτος διαφέρει χωρικά ανάλογα σε ποιο τμήμα της Θράκης τη συναντάμε, με αυτό τον τρόπο έχει και τις ανάλογες επιρροές, όπως επιβεβαιώνει και η Σ.Α *«Γυναίκα πομάκα τώρα γεωγραφικά είναι η γυναίκα που κατάγεται ... έχει κάποια γενεαλογική σχέση με το γεωγραφικό χώρο εντός Ελλάδας στην ορεινή Θράκη ας πούμε, στα βουνά της Ροδόπης, μιλάει πομάκικα που είναι έτσι μία διάλεκτος θα έλεγα, σλάβικη που έχει σχέση με τα Βουλγάρικα, τα Σέρβικα έτσι και είναι λίγο ένα γλωσσικό απολίθωμα μιάς εποχής»* Ωστόσο επειδή είναι μια προφορική διάλεκτος (έχουν γίνει μόνο καταγραφές παραδοσιακών τραγουδιών) και διαδίδεται από την οικογένεια και την κοινότητα, τείνει στις μέρες μας να αφανίζεται, καθώς τα παιδιά εκπαιδεύονται μόνο στα τουρκικά και σε κάποια ελληνικά στα μειονοτικά σχολεία. Με αυτό τον τρόπο αποκλίνετε, από το εκπαιδευτικό σύστημα, η πολιτισμική ταυτότητα των πομάκων και ενισχύεται η λανθάνων άποψη ,σύμφωνα με τους ερευνητές του παρόντος άρθρου, ότι δεν μιλάμε εν τέλη για διαπολιτισμική εκπαίδευση, το αντίθετο μιλάμε για το αφομοιωτικό μοντέλο εκπαίδευσης. Σύμφωνα με το οποίο, κυρίως στόχος του είναι η απορρόφηση των ατόμων με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά από τους υπάρχοντες αυτόχθονες πολιτισμούς ή του πολιτισμού που παράγει την κυρίαρχη νόρμα με σκοπό

να καταστούν τα μέλη της μειονότητας ενεργά και ισότιμα μέλη μιας ολοκληρωμένης κοινωνίας, στην περίπτωση αυτή είτε ελληνικής, είτε τουρκικής.

Οι Παλαιολόγος και Ευαγγέλου (2003) αναφέρουν ότι η διαδικασία αυτή οδηγεί στο φαινόμενο του melting pot. Το φαινόμενο του melting pot είναι το φαινόμενο της αποδέσμευσης των ατόμων, στην προκειμένη περίπτωση των πομάκων από τα προσωπικά και ιδιαίτερα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά και της εμπλοκής τους με την υιοθέτηση πολιτισμικών στοιχείων της κυρίαρχης υπάρχουσας κοινωνικής ομάδας. (Γεωργογιάννης&Μάρκου,19961997,σελ.125134)(Παλαιολόγος&Ευαγγέλου,2003, σελ xx.) .Όπως αναφέρεται και στο απόσπασμα των συνεντευξιαζόμενων, λόγω της τοποθεσίας των χωριών η μονή πρόσβαση σε εκπαίδευση ήταν τα μειονοτικά δημοτικά και μετέπειτα, με την εισαγωγή τους στα γηγενή λύκεια και γυμνάσια, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίσουν δυσκολίες ως προς την γλώσσα. Σ.Β: *«Για την εκπαίδευση πήγα εδώ σχολείο στο δημοτικό στο χωριό, μέχρι την έκτη δημοτικού πήγαινα σε μειονοτικό σχολείο, δηλαδή τα μαθήματα τα κάναμε στα Τουρκικά δεν τα κάναμε στα ελληνικά. Τα μαθηματικά και την ιστορία τα κάναμε στα Τουρκικά και πιο πολύ έμαθα τούρκικα να μιλάω παρά ελληνικά και όταν πήγα στο γυμνάσιο μας ήταν όλα ξένα! Ξεκινήσαμε να κάνουμε στα ελληνικά τα μαθηματικά και μας ερχόντουσαν όλα ξένα δεν ξέραμε τίποτα! Δυσκολεύτηκα πάρα πολύ σε αυτό γιατί ταυτόχρονα μαθαίναμε και αραβικά, για να μπορούμε να διαβάσουμε το Κοράνι και τούρκικα, Αλλά αυτό ήταν το πιο δύσκολο ότι 6 χρόνια πήγαινα έκανα τουρκικά και ήταν πολύ δύσκολο για μένα αυτό, στην αρχή βέβαια δεν το καταλαβαίνεις, κάνεις τα τούρκικα και λες εντάξει μία χαρά είναι, μετά όταν πήγαμε στο γυμνάσιο καταλάβαμε ότι ήταν μεγάλο λάθος αυτό!». Αντίθετα η Σ.Γ, ωφελήθηκε από την εκμάθηση των τουρκικών διότι κατάφερε να σπουδάσει σε πανεπιστήμιο της Τουρκίας, ωστόσο αναγνωρίζει το γεγονός, ότι τα μειονοτικά σχολεία είναι αδύναμα και δεν ωφελούν την πλειονότητα των μαθητών. ΣΓ: *«Αρχικά τα δικά μας σχόλια είναι πάρα πολύ αδύναμα, αν κάποιο παιδί θέλει να συνεχίσει τις σπουδές του στη Τουρκία, θα του συνιστούσα να πάει στο μειονοτικό σχολείο, αλλά αν θέλει να συνεχίσει εδώ στην Ελλάδα καλό θα ήταν να πάει σε ένα κανονικό σχολείο! Εγώ ας πούμε εδώ πέρα πήγαινα στο σπουδαστήριο..... Δεν θέλω να πω κάτι κακό ήμουν πρώτος στο σχολείο..... αλλά αν πήγαινα σε ελληνικό σχολείο θα ήμουν πάρα πολύ κάτω»*. Η Σ.Ζ: αναφέρει ότι πήγε στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας γιατί της πρόσφερε την δυνατότητα εκμάθησης ελληνικών και την αυτονομία και ανεξαρτησία, σε ότι αφορά τις υποχρεώσεις που έχει στην καθημερινότητα της και παρακινεί και άλλες*

γυναίκες να συνεχίσουν την εκπαίδευση τους. Σ.Ζ: «Πολύ, και πιο πολύ για την γλώσσα γιατί στην Ελλάδα ζούμε. Και βοηθάει πάρα πολύ το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας. Και εκδρομές κάνουμε, και γνωρίζεις και άλλον κόσμο και από άλλα χωριά, μια χαρά. (θα θέλατε να προσθέσουμε κάτι άλλο για τα σχολεία που θα θέλατε να ακουστεί;) Για μία γυναίκα Πομάκα, λέω όποιος δεν έχει πάει να μην τος σκέφτεται καθόλου. Επειδή δεν έχει καθόλου εξετάσεις, ούτε, ούτε γράψιμο και επειδή είναι σαν να είναι κανονικό γυμνάσιο, σου δίνουν χαρτί, να μην το σκέφτεται κανείς για να πάει πριν είναι αργά πριν τα κλείσουν τα σχολεία. **(εκτός ότι μαθαίνεται καλύτερα την γλώσσα πιστεύεται ότι σας προσφέρει κάτι άλλο;)** Ναι φυσικά, μπορώ να πάω τώρα παντού, μόνη μου να κάνω τα χαρτιά μου, αυτά.» Η Σ.Ε. αναφέρει σχετικά με την πρόσβαση στην εκπαίδευση, δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, οι γυναίκες στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας, σε ότι αφορά την διαδρομή και τις αποστάσεις που καλούνται να καλύψουν για να φτάσουν στο κεντρικό χωριό, όπου υπάρχει το σχολείο. Αναφέρει ότι οι καιρικές συνθήκες δεν ευνοούν στην πρόσβαση, όσο και η κατάσταση των δρόμων όπου καθίστανται το χειμώνα επικίνδυνοι. Σ.Ε «Εγώ πιστεύω ότι το μεγάλο κομμάτι που λείπει εδώ πέρα είναι η μετακίνηση. Αν υπήρχε ένα λεωφορείο, εμείς δεν έχουμε ούτε καν λεωφορείο στα χωριά. Αν υπήρχε δηλαδή η μετακίνηση γινόταν πιο εύκολα θα ήτανε πιο ωραίο. Εντάξει και άμα ήτανε πιο κοντά σίγουρα θα πήγαινα στην (περιοχή) για παράδειγμα. Αν ήτανε στην (περιοχή), θα πήγαινε η (περιοχή) ή η (περιοχή 2) , ίσως και στα (περιοχή 3), θα ήτανε πιο εύκολο να πηγαίνει μία γυναίκα, γιατί θα το δοκιμάζει. Αλλά όταν ακούσουν(κεντρική περιοχή που υπάρχει το σχολείο) , γιατί πάνω-κάτω 30 λεπτά απόσταση ήτανε από το χωριό μας μέχρι το (σχολείο) και είναι πολύ επικίνδυνος ο δρόμος για το(σχολείο). Έχει το χειμώνα παγωνιά, φέτος δεν είχαμε, αλλά πέρυσι περάσαμε δύσκολα.»

1.7.Εργασία

Η εργασία όπως διαφάνηκε και στις συνεντεύξεις, είναι πολύ σημαντικό κομμάτι, για την αποδοχή πόρων και την ενεργή ζωή των γυναικών, καθώς και την προσπάθεια αυτονομίας και ανεξαρτητοποίηση τους. Η πλειονότητα των πομάκων ιδιαίτερα στα χωρία έχουν ως κύρια απασχόληση τις αγροτικές εργασίες, με κύρια την καλλιέργεια και συγκομιδή καπνού. Η παραγωγή καπνού, αλλά και η κλωστοϋφαντουργία είναι παραδοσιακά επαγγέλματα, ιδιαίτερα στα πομακοχώρια, όπου το κλίμα και οι συνθήκες ευνοούν ως προς την καλλιέργεια. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην πολιτισμική νόρμα των πομάκων η έννοια και η αξία της εργασίας είναι υψηλή. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ότι μεγάλος πληθυσμός ιδιαίτερα των ανδρών πομάκων, τείνουν να μεταναστεύουν στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Γερμανία, κατεπέκταση αυτής της κατάστασης οι γυναίκες πομάκες λαμβάνουν μεγαλύτερο μέρος εργασιών ειδικά στις φυτείες. Η οικιακή εργασία είναι ακόμη ένας παράγοντας στην νοοτροπία των πομάκων γενικά, αλλά και των γυναικών, θεωρούν ορθό η γυναίκα να έχει ενεργό ρόλο στο σπίτι από πολύ μικρή ηλικία και οι γνώσεις της πάνω στο νοικοκυριό είναι κάτι που επιζητάτε από την οικογένεια, μελλοντικούς συζύγους και την κοινωνία. Παραταύτα παρατηρείτε, ότι οι πιο σύγχρονες γενιές πομάκων γυναικών συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους και βγαίνουν στην αγορά εργασίας, αναζητώντας κάτι πάνω στα προσόντα τους. Επιπλέον οι παλαιότερες γενιές που ενασχολούνται κυρίως με αγροτικά και παραδοσιακά επαγγέλματα, εμφανίζουν την ανάγκη τους για εκπαίδευση και προχωρούν στα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και εργασιακά σεμινάρια, με σκοπό να εξελίσσουν τα ήδη υπάρχοντα επαγγέλματα. Όπως αναφέρει η ΣΔ: *«Τώρα τελευταία... αυτό έχει αλλάξει η γυναίκα πομάκα είναι πιο άνετη να πάει να σπουδάσει, να κάνει κάτι το διαφορετικό.... Δυστυχώς όμως παλιά αλλά συνεχίζεται ακόμη, αυτό δεν ήταν εφικτό διότι θεωρούσαν ότι μία γυναίκα είναι δεύτερης κατηγορίας..... να το πω λιτά δηλαδή του δρόμου, διότι Αν πάει μία γυναίκα να σπουδάσει και δε πομάκα θεωρείτε ότι δεν είναι σωστό και πήγαινε από δω και από κει! Είναι άδικο το να θέλει κάποιος να μορφωθεί, μόρφωση Δεν είναι μόνο σπουδές, Γιατί είναι άνθρωποι που δεν έχουν σπουδάσει και είναι μορφωμένοι, το πτυχίο δεν μας κάνει σημαντικούς..... αλλά θεωρώ ότι αν καταφέρεις να πας σε μία άλλη πόλη να συναντήσεις ανθρώπους από διαφορετική κουλτούρα ανοίγει τον τρόπο σκέψης σου και είναι καλό γιατί σε φέρνει πιο κοντά στον άνθρωπο». Η Σ.Α παρατηρεί ότι τα άτομα που υπάγονται στην μειονότητα, καλύπτουν εργασίες χαμηλού κύρους, χωρίς να αποζητούν παραπάνω απολαβές από τους*

εργοδότες τους ή να διεκδικούν τα εργασιακά τους δικαιώματα.” «Μπορεί να είναι ζήτημα κανονικοποίησης είτε μπορεί να είναι ζήτημα απώθησης. Για παράδειγμα η μειονότητα χέρει άλλης αντιμετώπισης εδώ εντός εργασιακό τομέα. Εγώ νομίζω ότι πολλοί εργοδότες τείνουν να επιλέγουν να έχουν στις δουλειές τους μειονοτικούς και επειδή είναι λίγο πιο εύκολο να έχουν χαμηλότερους μισθούς. Μπορεί επίσης να προτιμάνε μειονοτικούς επειδή, ενδεχομένως υπάρχει αυτό το στίγμα και το νιώθεις εσύ ο ίδιος μέσα σου, δηλαδή αισθάνεσαι ότι δεν μπορείς να διεκδικήσεις κάτι, να είσαι πιο υποχωρητικός και πιο εργατικός και πιο έτσι πιο συγκαταβατικός σε πολλά πράγματα, οπότε αυτό δημιουργεί μία θετική προκατάληψη, που ωστόσο Είναι αρνητική προκατάληψη έτσι ! Το δέχεσαι αμείλικτα και λόγω της πολιτισμικής ταυτότητας και επειδή βέβαια είναι έτσι οικονομική δυνατότητα στην Ελλάδα.» Η Σ.Β, αναφέρει τις δυσκολίες που αντιμετώπισε κατά την αναζήτηση της εργασίας της, ο μη σεβασμός των εργοδοτών προς την πολιτισμική της ταυτότητα και η προκατάληψη που υπάρχει γύρω από την Πομακική διάλεκτο. Αντιφατικά αυτής της οπτικής, η συνεντευξιζόμενη αναφέρει τα προτερήματα της διαλέκτου της και τον τρόπο που αυτή μπορεί να την ωφελήσει σε ορισμένες επαγγελματικές δραστηριότητες ως προσόν και προτείνει και το πως αυτή η γνώση μπορεί να γίνει προτέρημα στα τουριστικά επαγγέλματα στην βόριο Ελλάδα. «Ναι στην αρχή που έψαχνα για δουλειά και μου έλεγαν να δώσω βιογραφικό, έχω δώσει βιογραφικό σε αρκετά μαγαζιά και μερικοί κοιτάζουν το τι είσαι πομάκα ή κάποιοι μου έχουνε πει ας πούμε “Δεν έχεις βγάλει κάποιο σχόλιο δεν ξέρεις Αγγλικά, ξέρεις μόνο πομάκικα και την πομακική γλώσσα δεν τη χρειάζομαι, μόνο ελληνικά και τούρκικα να ξέρεις δεν με βοηθά”. Άλλοι κοιτάνε άμα φοράς μαντήλα, όταν πήγα για παράδειγμα σε ένα κρεοπωλείο να δουλέψω και φορούσα τη μαντίλα, μου είπαν “μαντήλα φοράς δεν θα σε πάρω για δουλειά”. Τότε λοιπόν είχα βγάλει τη μαντίλα για να μπω στη δουλειά, γιατί είχα χωρίσει εκείνο το διάστημα και λέω θα τη βγάλω τη μαντίλα για να πιάσω δουλειά, γιατί τη χρειάζομαι τη δουλειά! Βέβαια εδώ να πω ότι κάποια στοιχεία που υπάρχουν στην πομακική γλώσσα βοηθάνε, οι Έλληνες της Ξάνθης να ξέρεις ζητάνε πομάκικα γιατί έρχονται Βούλγαροι τουρίστες και αυτοί δεν μπορούν να συνεννοηθούν στη βουλγαρική γλώσσα, εγώ άνετα μπορώ να συνεννοηθώ στα βουλγάρικα επειδή τα πομάκικα μοιάζουν. Πριν λίγο καιρό είχα πιάσει δουλειά σε μία ταβέρνα και επειδή γνωρίζω τα πομάκικα, ερχόντουσαν Βούλγαροι και εγώ άνετα μιλούσα μαζί του και καταλάβαιναν, άλλοι μιλούσαν Αγγλικά αλλά τα μπερδεύουν γιατί και αυτοί οι Βούλγαροι δεν γνωρίζουν καλά Αγγλικά, εγώ μία χαρά κάτσαμε εκεί μπορούσα να τους εξυπηρετήσω στο τι ήθελαν, συνεννοήθηκα πάρα πολύ

καλά! Δηλαδή ξέρω τα πομάκια και μπορώ να συνεννοηθώ με άλλους πελάτες, εκεί το ότι είμαι πομάκα συμφέρει»

1.8. Στίγμα – αυτοστιγματισμός- στίγμα ως μορφή συμβολικής βίας.

Όπως αναφέρει ο Goffman(2001), στο συγγραφικό του έργο , το στίγμα υπάγεται σε δύο κατηγορίες, αυτή της «δυνητικής ταυτότητας» και της «πραγματικής ταυτότητας». Σύμφωνα με τη δυνητική ταυτότητα, το άτομο ερμηνεύει μία κατάσταση με την προσωπική του αντίληψη η οποία έχει δημιουργηθεί μέσω των στερεοτυπικών ιδεοαντιλήψεων που υιοθετεί στον καθημερινό του βίο. Η δεύτερη κατηγορία είναι η πραγματική ταυτότητα, που έχει να κάνει με το πώς και με ποιον τρόπο αντιλαμβάνεται ο κοινωνικός περίγυρος αλλά και η ευρύτερη κοινωνία ως οντότητα εκάστοτε άτομο και τεκμηριώνεται πάνω στις ιδιότητες και τα κοινωνικά γνωρίσματα που φέρει το άτομο, αρά αναφερόμαστε σε μια διαδικασία κοινωνικής ταξινόμησης. Συμπερασματικά όλων των παραπάνω είναι η ανάπτυξη μιας συγκρουσιακής κατάστασης ανάμεσα στα προσωπικά “θέλω” του εκάστοτε ατόμου και των αντικειμενικών συνθηκών που βιώνει.(Σαββάκης Μ.,2008: σελ. 21-23).

Οι αρνητικές πεποιθήσεις και οι κυρίαρχες νοηματοδοτήσεις στην ευρύτερη κοινωνία αλλά και η κοινότητα των πομάκων για την γυναίκα πομάκα, στις περιπτώσεις που είναι αρνητικά φορτισμένες διαμορφώνουν τον διττό στιγματισμό λόγω του φύλου και της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Αυτό το στίγμα πολλές φορές υιοθετείται και από τις ίδιες τις γυναίκες που το υπέστησαν ως μία κανονικότητα και έτσι δημιουργείται ο αυτοστιγματισμός. Το άτομο καταλήγει να αυτοπροσδιορίζεται βάση αυτών των αρνητικών χαρακτηρισμών και μάλιστα πολύ συχνά φτάνει σε τέτοιο σημείο οικειοποίησής τους που δρα και βάσει αυτών. Αν δηλαδή για παράδειγμα το άτομο έχει στιγματιστεί ως ανίκανο να εργαστεί, θα εσωτερικεύσει αυτή την ιδέα και θα θεωρεί τον εαυτό του εξίσου ανίκανο για εργασία, ανεξάρτητα απ’ το αν είναι μια πραγματικότητα ή όχι. Φυσικά, το στίγμα δεν είναι μόνο θέμα του ατόμου και της κοινωνίας ή της ομάδας που το στιγματίζει. Όπως αναλύεται παρακάτω, το άμεσο περιβάλλον του ατόμου, όπως οι φίλοι και οι στενοί συγγενείς, ουσιαστικά επηρεάζεται και στιγματίζεται από την απόφασή τους να υποστηρίξουν ή να μην υποστηρίξουν την επιλογή της κόρης- της συζύγου-της μητέρας, να εναντιωθεί στις κυρίαρχες αντιλήψεις της κοινότητας και να διαφοροποιηθεί, μπορεί ακόμη και αυτό το άμεσο περιβάλλον να αποκοπεί από την κοινότητα. Όπως αναφέρει η Σ.Ε, ότι πριν από 18 χρόνια οι πρώτες γυναίκες που σπούδαζαν, αντιμετώπισαν πολλά ζητήματα στην κοινότητα, όπως και οι οικογένειες τους που τις στήριζαν σε αυτό. *«Στο χωριό η δικιά μου γενιά*

όταν ξεκίνησαν τα κορίτσια να σπουδάζουν και κατέβηκαν στην πόλη, αυτές αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλα προβλήματα... αλλά ήταν πιο πολύ από τους γονείς και όχι από την ίδια την κοινωνία, πάντοτε λέω Ακόμη και στα κορίτσια ότι αν είχατε πίσω σας δυνατές μαμάδες και άφηναν τα παιδιά να πάνε να σπουδάσουν και λέγαμε εμείς θα τους αφήσουμε Μην ανακατεύεται κανένας, δεν θα υπήρχε τόσο μεγάλο πρόβλημα, αλλά επειδή και η μαμά τους, επειδή έλεγαν στις μαμάδες Ε γιατί τις αφήνετε επειδή ήταν οι πρώτες που πήγα να σπουδάσω, γιατί αφήνετε μόνα κορίτσια να πηγαίνουν. Νομίζω ότι αυτό ήταν το πρόβλημα τότε επειδή πήγαιναν τη σπουδάζαν και ήταν γυναίκες ή δεν φορούσαν μαντίλα, ήταν η αρχή ήταν τα πρώτα κορίτσια που άρχισαν να βγαίνουν από το χωριό ξεκίνησαν να έχουν αυτά τα προβλήματα αλλά αυτό έγινε πριν από 18 χρόνια»

Σύμφωνα με τους Link, Phelan και Davidio (2008), το στίγμα μπορεί να αναλυθεί ως μια μορφή συμβολικής βίας. Οι θεωρητικοί αυτοί εμπνέονται από τον Bourdieu (2002), ο οποίος αναφέρει ότι η συμβολική βία είναι ένα είδος "φυσικού καταναγκασμού". Αυτός ο εξαναγκασμός είναι ένα στοιχείο που διαμορφώνεται μέσω της κοινωνικής συναίνεσης και ανοχής και κατασκευάζεται μέσω των κυρίαρχων προτύπων, επηρεάζοντας τις αξιακές κρίσεις και ενισχύοντας τα κοινωνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά του υποκειμένου. Οι κυρίαρχες πεποιθήσεις για τις ομάδες που δεν συνυπάρχουν στιγματίζονται επομένως, μαζί με τις νόρμες που διαμορφώνονται, ως φυσική συνέπεια αυτής της κατάστασης. Ακολουθώντας αυτή τη συλλογιστική, οι θεωρητικοί αυτοί διατυπώνουν ένα μοντέλο στο οποίο το στίγμα είναι αόρατο και αναπαράγεται, αλλά παράγεται υπόγεια μέσω της παραπλάνησης. Κυρίαρχο εργαλείο αυτής της διαδικασίας είναι ο αποκλεισμός, μέσω του οποίου ενισχύονται οι μηχανισμοί του κοινωνικού ελέγχου και της εκμετάλλευσης. Επιπρόσθετα άλλο ένα εργαλείο είναι οι πολιτικές πρακτικές, οι οποίες παράγουν και ενισχύουν το αίσθημα της κοινωνικής μειονεξίας μέσω του αυτοστιγματισμού που βιώνουν τα άτομα της μειονότητας και οδηγούνται σε κοινωνική και ψυχική απομόνωση. Μέσω της "υπονόμευσης" από τους κρατικούς παράγοντες και την κατανομή "συμβολικών και άλλων προϊόντων". (Ζήση Α & Σαββάκης Μ., 2019:σελ. 111-113). Απορία αυτών το στίγμα, το οποίο παράγει πολιτισμικά πρότυπα και εννοιολογείται ως συμβολικό μόρφωμα, από τη στιγμή που γίνεται εργαλείο από κρατικούς παράγοντες με σκοπό να ασκήσουν εξουσία σε ομάδες ατόμων, για την αξιοποίηση προσωπικών τους συμφερόντων. Η Σ.Α αναφέρει ότι είχε περαστεί στη πλειονοτική κοινωνία ότι οι πομάκοι δέχονται παθητικά καταστάσεις και δεν διεκδικούν δικαιώματα, η

συμπεριφορά λοιπόν στην προκειμένη περίπτωση είναι περιφρονητική, όταν μία γυναίκα πομάκα ξεκινάει αντίλογο με έναν πλειονοτικό, διότι υπάρχει η νοοτροπία στο πλειονοτικό ότι είναι πολίτες δεύτερης κατηγορίας και δεν χαίρουν ίσα δικαιώματα.

Σ.Α : «Ας πούμε και πιο παλιά εδώ... .. δεν έχει νόημα να εξετάσεις τη μειονότητα άμα δεν δεις και την πλειονότητα, νομίζω κινούνται σε παράλληλες γραμμές και σε παράλληλες τροχιές, όποτε η μειονότητα έχει τις προκαταλήψεις και προς τον εαυτό της έτσι λόγω της προσωπικής ευθύνης αλλά έχει και τις προκαταλήψεις της και προς την πλειονότητα, το ίδιο ισχύει και για την πλειονότητα προς την μειονότητα .Πιο παλιά Ας πούμε εντοπίζω τα στοιχεία της έκπληξης, Α έχεις κάνει κάτι παραπάνω ή ζητάς κάτι παραπάνω “μάθατε και εσείς” .Αυτό έπαιζε πάρα πολύ σε κανγάδες στο δρόμο, αυτά Τέλος πάντων όλα τα άσχημα που μπορεί να συμβαίνουν στο δρόμο ας πούμε! Ένα γεγονός ας πούμε είναι Δεν θυμάμαι ακριβώς Σε ποιον είχε συμβεί Νομίζω στη μητέρα μου, νομίζω ήταν στη λαϊκή ή σε ένα σούπερ μάρκετ, “ότι μάθατε και εσείς τώρα”. Εντάξει αυτό τώρα αν το σκάψεις έχει πολύ ψωμί ότι ειπώθηκε από έναν πλειονοτικό στη μητέρα μου, εννοώντας..... Εντάξει άμα το σκάψεις έχει πάρα πολύ ψωμί κοινωνιολογικά νομίζω! “Μάθατε και εσείς” Αυτό ακουγόταν γενικά πάρα πολύ συχνά!»,

1.9. Προκατάληψη.

Η προκατάληψη το συναισθηματικό στοιχείο των στάσεων που δημιουργούν στερεότυπα και διακρίσεις. Ο θεωρητικός Brown (1995) εννοιολογεί την προκατάληψη ως την *«υιοθέτηση αρνητικών κοινωνικών στάσεων ή γνωστικών πεποιθήσεων, έκφραση αρνητικών συναισθημάτων ή εκδήλωση άδικης ή εχθρικής συμπεριφοράς απέναντι στα μέλη μιας ομάδας λόγω ακριβώς της συμμετοχής τους στην ομάδα αυτή»*. Η Κοκκινάκη στο συγγραφικό της έργο ορίζει ως προκατάληψη *«την αρνητική στάση που παρουσιάζει κάποιος απέναντι στα μέλη μίας κοινωνικής ομάδας, στάση η οποία βασίζεται στη συμμετοχή τους στη συγκεκριμένη ομάδα.»* επιπρόσθετα θα μπορούσαμε να ορίσουμε *« τις γενικευμένες πεποιθήσεις των μελών μιας ομάδας ως προς το πώς είναι κατά το πώς συμπεριφέρονται τα μέλη μιας άλλης ομάδας»* Τέτοιες πεποιθήσεις διαχέονται εύκολα και οικειοποιούνται από την πλειοψηφία της κοινωνίας, συμβάλλοντας έτσι στην ατομική προκατάληψη που εκφράζεται μέσω αρνητικών συναισθηματικών εκφράσεων όπως ο φόβος, η συμπάθεια και η περιφρόνηση. (Κοκκινάκη Φ. :2005, σελ. 211-216). Αυτές οι συναισθηματικές εκφράσεις οδηγούν με τη σειρά τους σε συμπεριφορές διακρίσεων απέναντι σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες ή άτομα στην προκειμένη περίπτωση στις γυναίκες πομάκες.

Ο Λαμπρίδης (2004), προσθέτει ότι η προκατάληψη διαμορφώνεται συνειδητά και αφορά τις απαξιωτικές στάσεις εις βάρος μια κοινωνικής ομάδας ή ατόμων και αυτό είναι αποτέλεσμα αλληπάλληλων κοινωνικών διακρίσεων, που είναι ουσιαστικές και οδηγούν σχεδόν κατά κανόνα στον αποκλεισμό τους από ευκαιρίες, προνόμια και τα κοινωνικά αγαθά έμμεσα ή άμεσα. Τα χαρακτηριστικά των διακρίσεων σχετίζονται με την εθνικότητα την θρησκεία, το φύλο κ.α.. Η Σ.Δ, αναφέρει ένα γεγονός το οποίο, δείχνει τη προκατάληψη ότι το θρήσκευμα συνδέεται με την χώρα στην οποία γεννιέσαι. *« Όταν ήμουν στο χωριό μου υπήρχε μία γιορτή, δεν φοράω μαντήλα γενικά στη ζωή μου ούτε οι γονείς μου, αλλά έχω θείες γιαγιάδες που φοράνε τη μαντήλα και Είχε έρθει μία φίλη μου από Αθήνα, να δει τον τόπο μας, δηλαδή εμάς τους πομάκους και έχουμε κάτι σαν πανηγύρι, Οπότε είχαμε βάλει μαντήλα, έτσι για φωτογραφία και για κάτι το διαφορετικό και ανέβασε μία φωτογραφία στα social, στο instagram κυρίως και μία συμφοιτήτριά μου, έβαλε μία φωτογραφία με μαντίλα την ίδια μέρα και έγραψε ειρωνικά “ ναι είμαστε Έλληνες” και κατάλαβα ότι το μήνυμα πήγε σε μένα κατευθείαν,*

Βέβαια τη σχολίασα και της είπα σου πάει το μαντήλι, έχω πολλά εδώ πέρα μπορώ να σου στείλω με κούριερ. Αυτό λοιπόν που είπα και πριν είναι ότι κάποιοι μπερδεύουν τη θρησκεία, με την εθνικότητα και κάποιοι δεν γνωρίζουν την ιστορία πόσο μάλλον τη δικιά μας ιστορία, την ιστορία των πομάκων, το τι έχει περάσει αυτός ο πομάκος για να έχει αυτή τη θρησκεία, το πόσο καταπιεσμένος λαός είμαστε, είτε είναι άντρας είτε είναι γυναίκα, αυτός ο λαός είναι καταπιεσμένος πολύ δυστυχώς και ακόμη στη χώρα εμείς σαν νεολαία δεχόμαστε μία καταπίεση και από το κράτος μας φυσικά που δεν κάνει κάτι!»

1.10. Σεξισμός.

Ο σεξισμός είναι μια διαδικασία κατά την οποία δημιουργείται μέσω των προκαταλήψεων και των κοινωνικών διακρίσεων σχετικά με το φύλο, ότι οι γυναίκες είναι το αδύναμο φύλο. Όμως ο σεξισμός είναι οποιαδήποτε κοινωνική διάκριση σε οποιοδήποτε φύλο. Έρευνες παρουσιάζουν ότι πολύ συχνά αναπαράγεται το στερεότυπο ότι το ανδρικό φύλο είναι ικανότερο και πιο ανεξάρτητο, διότι αναπτύσσει αυτά τα χαρακτηριστικά, οι γυναίκες θεωρούνται το «ρομαντικό φύλο», όντας πιο εκφραστικές και θερμές. Εν τούτοις αυτά τα χαρακτηριστικά που προβάλλονται από την κοινωνία δημιουργούν φαινόμενα τοξικής αρρενωπότητας, διότι δεν είναι τα χαρακτηριστικά των φύλων, αλλά οι ρόλοι που τους έχουν αποδοθεί στα πλαίσια μιας πατριαρχικής κοινωνίας. (Κοκκινάκη Φ. :2005, σελ. 220-221). Η Σ.Δ, αναφέρει ότι οι γυναίκες υποχρεώνονται να ντύνονται κλειστά και να έχουν συγκεκριμένες συμπεριφορές, οι οποίες γίνονται αποδεκτές στην κοινότητα και την οικογένεια. *«Ναι! Πολλά κιόλας.... η γυναίκα πομάκα πρέπει να υπακούει στις εντολές και όχι μόνο του άντρα της των γονιών της ή των πεθερικών της, και του σογιού ολόκληρου και της κοινότητας, γιατί έχουμε πολλά πρέπει, πρέπει να ντύνεσαι πιο κλειστά, πρέπει να μη μιλάς πολύ, Πολλά τα πρέπει. Επίσης πολλές γυναίκες νομίζω στην κοινότητα βιώνουν βία, είτε είναι ψυχική η σωματική και δεν το μοιράζονται με κάποιον αυτό δυστυχώς, ίσα-ίσα το κρύβουν, γιατί έχουν την ιδέα “τι θα πει ο κόσμος.”. Γιατί Έτσι μεγάλωσαν με την ιδέα δεν πρέπει να πει κάτι ο κόσμος. Το να απατήσει ας πούμε ένας άντρας είναι πάρα πολύ φυσιολογικό και θα αναγκαστούν να κάτσουμε μαζί του, για τα παιδιά τους και για να μην μιλήσει ο κόσμος, ανέχονται πάρα πολλά από ότι πρέπει και δεν πρέπει αυτό να γίνεται! Αυτό νομίζω δεν μιλάνε δεν κάνουν κάτι Γιατί τι θα πει ο κόσμος;! Τους ενδιαφέρει πιο πολύ τι θα πει ο κόσμος παρά τι είναι αυτό που νιώθουν! Περισσότερες γυναίκες είναι σε κατάθλιψη και δεν έχουν»*

1.11. Πατριαρχία

Η πατριαρχία είναι η διευρυμένη μορφή θεσμικού σεξισμού, ανήκει σε ένα σύστημα κοινωνικής οργάνωσης το οποίο προσφέρει μεγαλύτερες απολαβές, δικαιώματα και στο ανδρικό φύλο, κάνοντας μια δυσανάλογη κατανομή εξουσίας. Η πατριαρχία ιστορικά αρχίζει με την πατρογονική γραμμή, όπου ο πατέρας κατέχει κυρίαρχη θέση στην οικογένεια και εξουσιαστικό λόγο πάνω στα ζητήματα που διέπουν την οικογένεια, η οποία κατοχυρώνεται θεσμικά και πολιτισμικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κοινωνιολόγοι έχουν δώσει διάφορες ερμηνείες και ορισμούς για την πατριαρχία, πάρα ταύτα, όλοι συμφωνούν στο ότι η πατριαρχία έχει να κάνει με την εξυπηρέτηση των ανδρών και ότι οι πλειονότητα των χωρών απαρτίζονται από πατριαρχικού είδους κοινωνίες (Ιωσεφίδης, 2014. Σελ 361-362). Η ΣΔ τονίζει σε ότι αφορά την εκπαίδευση ότι πλέον, οι περισσότερες γυναίκες μορφώνονται, ωστόσο υπάρχει η νοοτροπία ότι αν βρίσκονται μακριά από τις οικογένειες τους, θα κάνουν ότι επιθυμούν εκείνες για τους εαυτούς τους και αυτό θα προσβάλλει την οικογένεια και την κοινότητα. *«Τώρα τελευταία... αυτό έχει αλλάξει η γυναίκα πομάκα είναι πιο άνετη να πάει να σπουδάσει, να κάνει κάτι το διαφορετικό.... Δυστυχώς όμως παλιά αλλά συνεχίζεται ακόμη, αυτό δεν ήταν εφικτό διότι θεωρούσαν ότι μία γυναίκα είναι δεύτερης κατηγορίας..... να το πω λιτά δηλαδή του δρόμου, διότι Αν πάει μία γυναίκα να σπουδάσει και δε πομάκα θεωρείτε ότι δεν είναι σωστό και πήγαινε από δω και από κει! Είναι άδικο το να θέλει κάποιος να μορφωθεί, μόρφωση Δεν είναι μόνο σπουδές, Γιατί είναι άνθρωποι που δεν έχουν σπουδάσει και είναι μορφωμένοι, το πτυχίο δεν μας κάνει σημαντικούς..... αλλά θεωρώ ότι αν καταφέρεις να πας σε μία άλλη πόλη να συναντήσεις ανθρώπους από διαφορετική κουλτούρα ανοίγει τον τρόπο σκέψης σου και είναι καλό γιατί σε φέρνει πιο κοντά στον άνθρωπο!»,* σε αυτό το σημείο θα αναφέρουμε ότι η Σ.Γ, αναφέρει ότι η οικογένεια της την ώθησε να φύγει και να σπουδάσει στην Τουρκία *«Ο πατέρας μου ας πούμε μου είχε πει αν θες να συνεχίσεις πήγαινε στην Τουρκία ,γιατί πήγαινα σε μειονοτικό σχολείο και εγώ ως παιδί δεν σκεφτόμουν ποια είναι η καλύτερη επιλογή για το σχολείο, απλά ήθελα να είμαι με τις φίλες μου οπότε όπου πήγαιναν φίλες μου θα πήγαινα! Στο ιεροσπουδαστήριο, τα μαθήματα γινόντουσαν στα ελληνικά στα αράβικα και στα Τουρκικά!».* Η Σ.Β, αναφέρει ότι πείστηκε από τον σύζυγο της να βάλει μαντήλα και ότι ο εξαναγκασμός αυτός προέρχεται από το γεγονός ότι από τη στιγμή που παντρεύτηκε επιβάλλετε να φορέσει μαντήλα, είτε επιθυμεί είτε όχι, επιπρόσθετα

της επιβλήθηκε να κάνει εργασία που δεν επιθυμούσε.. Σ.Β «....επίσης αυτό με τη μαντήλα, αλλά κάποιοι δεν φοράνε! Αν όμως παντρευτείς σου λέει μερικοί δηλαδή “πρέπει να φοράς μαντήλα”.(Εσύ όταν παντρεύτηκες σου είπαν να βάλεις μαντήλα;).Ναι μου είπαν να βάλω με το ζόρι θα φοράς μαντήλα , με έκαναν να μη βγαίνω με τις φίλες μου έξω, γιατί μου είπε ο πρώην άντρας μου ότι τώρα είσαι παντρεμένη δεν μπορείς να βγεις, πρέπει να είσαι στο σπίτι και με έκανε να δουλεύω! (Σε δουλειά που εσύ επιθυμούσες;).Καπνό με έβαζε να βάλω, αλλά με άφηνε μόνη μου, μία γυναίκα.... μία γυναίκα είναι πολύ δύσκολο να βάλει μόνη της καπνό!»

Συζήτηση

Συμπερασματικά εντοπίστηκαν ζητήματα στις θεματικές, της εκπαίδευσης σε ότι αφορά την πρόσβαση από τα πομακοχώρια είτε στην περιοχή της Ξάνθης, είτε στο κεντρικό χωριό, που βρίσκεται το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας. Επιπρόσθετα εντοπίζεται έντονος προβληματισμός στα ζητήματα γλώσσας και στην υποχρεωτική εκμάθηση και εκπαίδευση των τουρκικών ως μια ξένη γλώσσα προς αυτούς, διότι οι μαθητές αντιμετωπίζουν ζητήματα με την εισαγωγή τους στα γενικά σχολεία. Άλλο ένα ζήτημα που αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητα τους αφορά την εργασία, λόγω της μη ευχέρειας του λόγου στην ελληνική, αυτό τους καθιστά να κάνουν επαγγέλματα χαμηλότερου κύρους ή να ασχολούνται με αγροτικά και παραδοσιακά επαγγέλματα. Στη θεματική της υγείας, υπάρχει έντονη απουσία στην ενημέρωση, δυσκολία στην πρόσβαση και παρατηρείται ότι οι γυναίκες έχουν σε δεύτερη μοίρα την προσωπική τους υγεία και θεωρούν ότι θα πρέπει να μεριμνούν για την οικογένειά μόνο, όσων αφορά την οικογένεια, ασκείται μεγάλη επιρροή στις γυναίκες στα πρότυπα συμπεριφοράς, ένδυσης και επιλογών που άπτονται με το θρήσκευμα τους, το οποίο παίζει μεγάλο ρόλο στην ζωή και την νοοτροπία της Πομακικής κοινότητας. Η βιωματικής τους εμπειρίας πάνω σε αυτές τις προβληματικές, ανάγονται στην κοινωνική σφαίρα και οδηγούν σε ζητήματα περιθωριοποίησης και κοινωνικού στιγματισμού εντός ή εκτός της κοινότητας εξαιτίας των κυρίαρχων νοσηματοδοτήσεων της πιο ισχυρής νόρμας που τις στιγματίζει.

Ανάγεται λοιπόν η ανάγκη ενίσχυσης των γυναικών σε αυτές τις θεματικές. Ενδεικτικά το παρών άρθρο προτείνει τα εξής: σωστή διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που θα βασίζεται πάνω στις ανάγκες των μαθητών πομάκων και όχι γενικά των μουσουλμανικών κοινοτήτων, αντίστοιχα διαπολιτισμική υγεία και ενημέρωση των κάτοικων των χωριών για τα δικαιώματά τους και τις παροχές υγείας, ενίσχυση εξοπλισμού στα αγροτικά ιατρεία, για την εργασία σεμινάρια ειδικά για την ομάδα των πομάκων, που θα αφορούν τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την εξέλιξη των υπάρχοντων επαγγελμάτων, Όλα αυτά θα οδηγήσουν σταδιακά στην ανεξαρτητοποίηση των γυναικών, στην αναγνώριση από τις ίδιες των δικαιωμάτων τους και σταδιακά την αλλαγή της νοοτροπίας σε ότι αφορά την θέση της γυναίκας εντός και εκτός κοινότητας.

Αντί επιλόγου

Αντί επιλόγου αποφασίστηκε στο παρόν έργο να αποτυπωθούν αυτούσια τα λεγόμενα των γυναικών σχετικά με τα όνειρα τους και τι θα άλλαζαν στον κόσμο για τις γυναίκες και για μία γυναίκα πομάκα.

Ποια είναι τα όνειρά σας ; Τι θα θέλατε να άλλαξε αύριο για μια γυναίκα και για μια γυναίκα πομάκα;

Σ.Α: «Είμαι επιχειρηματίας και είμαι σε ένα άνοιγμα αυτή τη στιγμή, θα ήθελα λοιπόν να πάει καλά το άνοιγμα. Αυτό είναι το όνειρό μου αυτή τη στιγμή! **(Θα ήθελα να μου πεις τι θα άλλαζες αύριο για μία γυναίκα;)** Στην Ελλάδα ή συνολικά; **(Ότι θες!)** .Θα ξεκινήσω με την Ελλάδα γιατί, εντάξει δεν περνάνε ευκολά! Νομίζω ότι τελευταία έξι επτά χρόνια, δεν ξέρω αν είναι επειδή πλέον υπάρχει κάλυψη δημοσιογραφική περισσότεροι, νομίζουμε ότι συμβαίνει περισσότερο, δηλαδή αν τα ποσοστά είναι περισσότερα με πιο πριν, Νομίζω όμως τα τελευταία χρόνια η γυναίκα υποφέρει και βρίσκεται σε πάρα πολύ δύσκολη θέση ! **(Άρα τι θα ήταν αυτό που θα άλλαζες; έχεις ας πούμε Με ένα μαγικό ραβδάκι και αύριο θα άλλαζες).** Αυτό που θα άλλαζα θα ήταν να εκλείψει η μάτσο κουλτούρα, αυτό θα έλεγα! **(Τι θα άλλαζες για μία πομάκα γυναίκα;)**. Νομίζω θα της έδινα..... θα θα αφαιρούσα μάλλον το πώς νιώθει η ίδια για τον εαυτό της, για το στίγμα της, θα της αφαιρούσα δηλαδή η πομάκα γυναίκα Νομίζω ότι την ενδιαφέρει πάρα πολύ για το τι θα πει η κοινότητα της και τι πιστεύει δηλαδή η κοινότητα της για εκείνη, να ακολουθήσω κάποια πρότυπα για να έχω αποδοχή, για να μην είμαι δακτυλοδεικτούμενη, είναι και ασφάλεια αυτό έτσι! Δεν είναι μόνο ότι φοβάσαι, είναι ας πούμε και ασφάλεια οπότε θα ήθελα να τις βγάλω αυτό, Ναι με το μαγικό Μου ραβδί θα αφαιρούσε αυτό!»

Σ.Β: «Εγώ αρχικά έχω κάνει όνειρα να έχω μία ευτυχισμένη ζωή, από παιδί έχω κάνει όνειρο να είμαι ευτυχισμένη! Αυτό συμβαίνει γιατί δεν ήμουν ευτυχισμένη ούτε με τους γονείς μου ούτε όταν παντρεύτηκα πρώτη φορά, πάντα ήμουν απελπισμένη συνέχεια δεν ήμουν ποτέ ευτυχισμένη! Έλεγα πάντοτε πότε θα γίνω ευτυχισμένη; Το όνειρό μου πάντοτε ήταν να έχω μία καλή οικογένεια και πιο πολύ ήθελα να έχω αγάπη, να με αγαπάνε γιατί εγώ δείχνω πραγματικά την αγάπη μου και τους αγαπάω και τον άντρα μου τον πρώην αγαπούσα πάρα πολύ, αλλά αυτός δεν έδειξε την ίδια αγάπη προς εμένα! Έχω

όνειρο λοιπόν να έχω αγάπη να έχω την οικογένειά μου, δεν έχω σπουδάσει, έχω τελειώσει μόνο το σχολείο, θα ήθελα πολύ όμως να πάω σε ένα ΙΕΚ για μαγειρική να κάνω, αλλά δεν είχα τη δυνατότητα να το κάνω και πλέον είναι το όνειρό μου, να έχω μία όμορφη καλή οικογένεια με το παιδί μου αυτό! **(Αν αύριο ξυπνούσες και είχες ένα μαγικό ραβδί και άλλαζες κάτι για τις γυναίκες τι θα ήταν αυτό;)** Πολύ Καλή ερώτηση! Για τις γυναίκες συγκεκριμένα να ήταν ελεύθερες, να μπορούσαν να κάνουν ότι επιθυμούν, να μην ήταν σαν σκλάβες μέσα στο σπίτι και να ήταν ελεύθερες να μπορούσε η κάθε γυναίκα, όπως οι άντρες μπορούν να κάνουν ότι θέλουν και η γυναίκα να μπορούσε να το κάνει αυτό! **(Και για μία πομάκα γυναίκα τι ήταν αυτό που θα άλλαζες αύριο;)**. Και για μία πομάκα γυναίκα το ίδιο θα έλεγα, να ήταν ελεύθερη να μην φοβάται! Να μη φοβάται μία γυναίκα να βγει έξω και να μιλήσει σε κάποιον, να μπορούσε να είναι ελεύθερη να κάνει ότι θέλει!»

Σ.Γ: «Να τελειώσω το Μεταπτυχιακό με το καλό... να συνεχίσω το διδακτορικό, πιο πριν δεν ήθελα καθόλουΤώρα όμως θέλω πάρα πολύ! Τώρα το πιο παρόν όνειρο που έχω, είναι να διδάξω σε αυτό το φροντιστήριο που έχω στο χωριό μου και να αλλάξω μερικά πράγματα σε αυτό! Τώρα τι θα άλλαζα στις γυναίκες να είναι πιο άνετες, να εμπιστεύονται τους εαυτούς τους! και για μία γυναίκα πομάκα το ίδιο θα έλεγα, να εμπιστεύεται τον εαυτό της!»

Σ.Δ «Τα όνειρά μου..... να είμαι αυτόνομη, ανεξάρτητη, χαρούμενη, μακριά από τα στερεότυπα που έχουμε, να ζήσω όπως θέλω εγώ και όχι όπως θέλουν οι άλλοι και ο περίγυρος μου, για αυτό το λόγο θεωρώ ότι θα πρέπει να φύγω μακριά από την πόλη μου, για να μπορώ να ζήσω έτσι όπως θέλω. Αυτό που θα άλλαζα για μία πομάκα γυναίκα είναι να μην είναι τόσο ταπεινή και να μη λέει σε όλα ναι, να είναι πιο αυτόνομη πιο ανεξάρτητη, οι περισσότερες υποφέρουν για το τι θα πει ο κόσμος. Και αυτό που θα άλλαζα για όλες τις γυναίκες είναι να μη δέχονται τη βία, είτε τη σωματική είτε την ψυχική βία γιατί νομίζω ότι αυτό ειδικά σε σκοτώνει σιγά-σιγά. Θα ήθελα να σταματήσουν τα στερεότυπα για την πομάκα γυναίκα και να ζήσει όπως εκείνη επιθυμεί, γιατί κάθε γυναίκα έχει διαφορετικά όνειρα, κάποιες θέλουν να σπουδάσουν, να μην παντρευτούν, να μην κάνουν παιδιά, άλλες θέλουν να παντρευτούν να κάνουν παιδιά, οπότε η κάθε γυναίκα να αποφασίζει να κάνει αυτό που θέλει, τα όνειρά της όπως εκείνη τα θέλει χωρίς να την περιορίζει κάτι.»

Σ.Ε.: «Να είμαστε υγιής όλη η οικογένεια, η κόρη μου να μεγαλώσει και να είναι ευτυχισμένη ότι επάγγελμα και αν διαλέξει, να είναι κοινωνική αυτά βασικά. Γενικά για τις γυναίκες το έχω σκεφτεί, θα έσωζα όλες τις γυναίκες που εργάζονται ως ιερόδουλες αυτό. Για την πομάκα γυναίκα δεν ξέρω τι θα έλεγα, για τα παλιά τα χρόνιαναι για εκεί θα άλλαζα πολλά, για το σήμερα νομίζω θα τους έδινα θάρρος πιο πολύ, να μην είναι τόσο κλειστές και να είναι πιο κοινωνικές και τολμηρές, να κάνουν αυτό που θέλουν.»

Σ.Ζ. «Για τα παιδιά μου να είναι καλά, να είναι υγιείς να είναι, να έχουνε καλή ζωή, υγεία να έχουμε αυτά. Να παντρεύω τα παιδιά και να πάω διακοπές. **(Τι θα θέλατε να άλλαξε αύριο για μια γυναίκα;)** Να πάνε να σπουδάσουν όλοι, να ανοίξουν τα μάτια τους, να είναι και αυτή πιο ελεύθερη. **(Και για μια γυναίκα πομάκα;)** Τι να την άλλαζα; Δεν ξέρω, είναι όλοι τους ευτυχισμένοι όπως τους βλέπω εδώ, δεν ξέρω αν θα άλλαζα κάτι. Έτσι έχουνε συνηθίσει, είναι και ευχαριστημένοι, όταν έρχονται οι άντρες τους τρέχουν να μην έχουνε δουλεία έτσι έχουνε συνηθίσει, παντού όχι μόνο στο χωριό μας, στα χωριά γενικά που λείπουν οι άνδρες για πολύ καιρό. Ειδικά τώρα χωρίζουν άμα βγει ο άνδρας εξω γι 7 μήνες για 9 μήνες. Για παράδειγμα εδώ παλιά δεν έχουμε ακούσει μια γυναίκα να χωρίσει τον άνδρα ή ένας άνδρας να χωρίζει την γυναίκα. Τώρα όλα άρχισαν να γίνονται και στα χωριά. (παίρνουν οι γυναίκες πρωτοβουλία να χωρίσουν;) τι να κάνεις προσπαθούν προσπαθούν κάθε μέρα να μαλώνουν, για παραδειγμα ένα συγγενικό μου πρόσωπο έχει χωρίσει εδώ και 3 χρόνια με δύο παιδακια. **(Ήταν δική του επιλογή;)** Πόσο καιρό προσπάθησαν και χώρισαν.»

Σ.Η: «Από ένα σπίτι για τα παιδιά μου, να τους τύχουν καλοί σύντροφοι, να πάρω αγκαλιά τα εγγόνια μου, το ονειρεύομαι. Θέλω να πάω στη Μέκκα. **(Τι θα θέλατε να άλλαξε αύριο για μια γυναίκα και για μια γυναίκα πομάκα;)** Θα άλλαζα την εκπαίδευσή της, όταν πάει κάπου να ξέρει τι θα κάνει.»

Σ.Θ: «Να δω δισέγγονα και να έχω καλή ζωή και να μάθουν γράμματα τα κορίτσια να πάνε σχολείο αυτό.»

Συνεντεύξεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Α

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΑΙΚΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 36 ΕΤΩΝ.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: ΜΕΤΑΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΣΥΜΒΟΛΟ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑΣ

ΔΙΑΜΟΝΗ : ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.

ΑΝΩΝΥΜΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1. α) Πως θα ορίζατε την λέξη γυναίκα ; β) Πως θα ορίζατε σύμφωνα με το δικιά σας αντίληψη την Πομάκα γυναίκα ;

Γυναίκα.... Κοίταξε δύσκολη ερώτηση ειδικά στις μέρες μας! Το θηλή βιολογικά εντελώς έτσι... ο άνθρωπος που γεννιέται έχοντας γυναικεία αναπαραγωγικά συστήματα. *(Όσων αφορά τη γυναίκα κοινωνικά ;)*. Πολυσύνθετο πάρα πολύ! Εεεε οι ρόλοι που έχουν επωμιστεί ρε παιδάκι μου, αλλά αυτό αλλάζει χρονολογικά , δηλαδή όσο πιο πίσω πας τόσο πιο αρνητικό είναι, όσο πιο παροντικό και μελλοντικό είναι τόσο πιο πολύ ελαφραίνει ο ρόλος. Υπάρχει μια εξέλιξη φυσικά έχει να κάνει με το που βρίσκεσαι γεωγραφικά έτσι! Γυναίκα πομάκα τώρα γεωγραφικά είναι η γυναίκα που κατάγεται ... έχει κάποια γενεαλογική σχέση με το γεωγραφικό χώρο εντός Ελλάδας στην ορεινή Θράκη ας πούμε, στα βουνά της Ροδόπης, μιλάει πομάκικα που είναι έτσι μία διάλεκτος θα έλεγα, σλάβικη που έχει σχέση με τα Βουλγάρικα, τα Σέρβικα έτσι και είναι λίγο ένα γλωσσικό απολίθωμα μιάς εποχής ! Υπάρχει και το θρησκευτικό που για μένα δεν είναι τόσο σημαντικό,

αλλά ας πούμε κοινωνικά και γεωγραφικά για το χώρο είναι κάτι σημαντικό και φέρει αυτά τα πολιτισμικά στοιχεία.

2. Πως πιστεύετε ότι αντιλαμβάνεται τον ρόλο της γυναίκας η πομακική κοινότητα ; Η ευρύτερη κοινωνία ; Τι διαφορές ή κοινά χαρακτηριστικά εντοπίζεται;

Εντός της κοινότητας της, χωρίς να έχει αποκοπεί έτσι, όντας γεωγραφικά εκεί ας πούμε στον πυρήνα; (*Ναι!*). Εδώ δεν ξέρω να σου πω, οφείλεται το γεγονός ότι λείπω! (*Από τις συζητήσεις που έχεις με γυναίκες από το οικογενειακό σου πλαίσιο;*). Η ίδια η κοινωνία, η κοινότητα δεν ξέρω αν η ίδια αντιλαμβάνεται τον εαυτό της! Όχι δεν λέω κάτι αρνητικό αυτή τη στιγμή απλά δεν ξέρω αν μπορεί και η ίδια να σου πει αντιλαμβάνομαι έτσι αυτή τη κατάσταση, αυτόν το ρόλο, είναι πράγματα νομίζω αφημένα στο χρόνο στην παράδοση! Κοινά και διαφορές έχει να κάνει και με τον άνθρωπο που έχεις απέναντι σου έτσι! Εξαρτάται από την δική του αντίληψη έτσι! Μπορεί κάποιος έξω από την κοινότητα να είναι προκατειλημμένος, μπορεί και να μην είναι αλλά να είναι ανοιχτός, το ίδιο ακριβώς μπορεί να συμβεί και έξω από την κοινότητα. Αυτό το οποίο εγώ παρατηρώ και νομίζω έχει να κάνει πάρα πολύ με το μειονοτικό συναίσθημα, είναι ότι υπάρχει ένας έτσι έντονος συντηρητισμός, υπάρχει δηλαδή μια γραμμή και δεν ξεφεύγεις από αυτήν πολύ εύκολα και έτσι σε βλέπει και ο άλλος δεν ξέρω! Απλά αυτά είναι ερωτήματα που δεν με έχουν απασχολήσει για πολύ καιρό ας πούμε, ίσως ο λόγος μου να έρεε ο λόγος μου καλύτερα αν η συνέντευξη αυτή γινόταν πριν από 10- 15 χρόνια που θα ήμουν σε άμεση επαφή. (*Πριν 15 χρόνια λοιπόν θα έλεγες κάτι διαφορετικό;*) Είναι λίγο άβολο το συναίσθημα γιατί έχεις πάντα την αντίληψη ότι είσαι και εσύ διαφορετικός . Οπότε μπορεί να είσαι και ο ίδιος προκατειλημμένος για το πώς σε βλέπει ο άλλος. Ο άλλος ας πούμε μπορεί να είναι πολύ οκ, να μην έχει κανένα πρόβλημα αλλά επειδή εσύ ο ίδιος αισθάνεσαι στιγματισμένος ή σε έχουν φέρει, πολλές φορές η ίδια η κοινότητα να αισθάνεσαι έτσι, δεν σε αντιμετωπίζουν αντικειμενικά καταλαβαίνεις πως το λέω; Η προκατάληψη πολλές φορές δεν είναι μονόπλευρη, μπορεί να προέρχεται και από μέσα σου, μπορεί να νομίζεις ότι υπάρχει , κάνεις projection το προβάλλεις στον άλλον, πολλές φορές.

3. Μπορείτε να μας περιγράψετε την καθημερινότητα σας είτε εντός είτε εκτός της κοινότητας; (Είπες ζεις εξωτερικό τι κοινά και διαφορές εντοπίζεις πλέον;).

Κοινά χαρακτηριστικά δεν ξέρω... εντάξει υπάρχουν πράγματα, υπάρχουνε πράγματα που δεν φεύγουν από μέσα σου ας πούμε ξεθωιάζουνε, απλά υπάρχουν πραγματάκια αυτό το στίγμα ίσως ξεθωιάζει, αλλά κάποιες φορές το τσιμπάς σου ξαναβγαίνει. Απλά νομίζω τώρα με τα κοινά που βλέπω, είναι με τη γυναίκα σαν ρόλος γενικότερα στην κοινωνία, χωρίς να το σπάω πολύ, γιατί η γυναίκα σαν ρόλος παντού έχει επωμιστεί πολύ συγκεκριμένα πράγματα και αυτά είναι λίγο – πολύ προκαθορισμένα ! Οπότε βλέπω τέτοια, δεν ξέρω αν είναι πολλά ή αν είναι λίγα, πάλι συμβαίνει αυτό που σου έλεγα πριν, ότι προβάλλω πράγματα! (*Θα επιθυμούσες λίγο να επεκταθείς δίνοντας μου κάποια παραδείγματα, αν αυτό είναι εφικτό και αισθάνεσαι άνετα;*). Ναι φτάνει να μπορώ να το εκφράσω γιατί κάποιες φορές θέλουμε να εκφράσουμε κάτι αλλά δεν είναι πάντα ο τρόπος που το σκεφτόμαστε! Θέλω να βρω τις σωστές λέξεις, δυσκολευόμαστε και ίσως να είναι και η πρώτη φορά που επιχειρούμε να τα εκφράσουμε εμείς οι ίδιοι! Κοίταξε, νομίζω τώρα ειδικότερα τις τελευταίες δεκαετίες που υπάρχει μεγάλη ευαισθητοποίηση και η γυναίκα βλέπει τον εαυτό της ανακαλύπτει πράγματα, όχι μόνο η γυναίκα όλοι οι άνθρωποι, όλες οι κοινωνικές ομάδες ! Υπάρχει πολύ πληροφορία και ρέει και όλοι έχουν πρόσβαση σε αυτήν, εεεε νομίζω αυτό που συμβαίνει είναι επειδή έχουμε μάθει πολλά και επειδή νιώθουμε πολλά πράγματα, είμαστε πιο πολύ ευαίσθητοι και συνειδητοποιημένοι πλέον, πολλές φορές είναι σαν βεβαιωμένα να βλέπουμε συνέχεια το ίδιο πράγμα έτσι, πολλές φορές αυτό μπορεί να ισχύει να μεν, μπορεί και να μην ισχύει και να πέφτουμε σε μία λούπα, με τα ίδια πράγματα ! Προβάλλουμε ένα φόβο και κάτι που υπάρχει ήδη και εκεί παγιδευόμαστε σε αυτό! (*Στο θέμα φόβου τι προβολή κάνεις στον εαυτό σου και να αυτή σχετίζεται με την πολιτισμική σου ταυτότητα;*). Είναι αυτό που σου έλεγα πριν να νομίζεις ότι ο άλλος σε βλέπει κάπως και αυτό να μην ισχύει! Για παράδειγμα το περίεργο όνομα, ενδεχομένως αν μιλάς λίγο σπαστά, η προφορά σου! Τώρα καταλαβαίνεις , εντάξει σε βλέπει κάποιος και γίνεται ένα

ντόμινο σκέψου, συνέχεια προσπαθείς να μαντέψεις τι σκέφτεται, ούτε καν βασικά να μαντέψεις νομίζεις ότι το ξέρεις, πριν καν δηλαδή το σκεφτεί ο άλλος, το έχεις σκεφτεί ήδη εσύ ο ίδιος για τον εαυτό σου!

- 4. Θα θέλατε να μας περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίο μεγαλώσατε στην οικογένεια σας από την παιδική σας ηλικία ως την ενηλικίωση, ποιος ήταν ο ρόλος σας ως κόρη-αδελφή ; (7 έως 18 ετών).**

Κοίτα από 7 με 18, ήταν κάποια χρόνια πριν άλλες εποχές και διαφορετικές οι συνιστώσες στην Ελλάδα έτσι! Ήταν πριν την κρίση, ήτανε ΠΑΣΟΚ, υπήρχε μία σχετική ευμάρεια. Αυτά στα λέω γιατί δεν μπορείς να εξετάσεις ένα γεγονός – ένα κοινωνικό φαινόμενο χωρίς να δεις το πλαίσιο. Τα πράγματα ήταν καλύτερα στην Ελλάδα και αυτό που θυμάμαι σαν τάση και μέσα στην οικογένεια, αλλά και συνολικότερα στις οικογένειες ήταν να σπρωχτούν τα παιδιά να σπουδάσουν, να μάθουν! Τώρα αυτό είναι που θυμάμαι μόνη μου και να το έχω ερμηνεύσει έτσι εγώ ! Υπήρχε ώθηση κυρίως από τον πατέρα. Ο πατέρας μου ήταν ιδιωτικός υπάλληλος, αλλά είχε πολύ έντονο το ότι δεν μπόρεσε να σπουδάσει ο ίδιος ήταν σαν τραύμα για αυτόν και ήταν κάτι της ευρύτερης κοινωνίας και πραγματικότητας! Ότι μετά την μεταπολίτευση έπρεπε να υπάρχει σε κάθε σπίτι μία εγκυκλοπαιδεία, σπουδές , αγγλικά, πρόοδος αυτό το κλισέ !

- 5. Μπορείτε να μας περιγράψετε την θέση σας μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο. (σχέσεις με γονείς, συντρόφους, αδέρφια, παιδιά ή ευρύτερα μέλη της οικογένειας). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία με αυτές τις σχέσεις;**

Έχω πολλά αδέρφια και εντοπίζω διαφορές στο μεγάλωμα κορίτσια- αγόρια , όχι σε τρελό βαθμό Τώρα εντάζει κάθε οικογένεια έχει τα δικά της έχει τη δική της ξέρεις για διαπαιδαγώγηση και νοοτροπία, αλλά πάντα θα υπάρχει διαφορά μεταξύ αγοριού και κοριτσιού! πάντα πάντα. *(Θεωρείς ότι παίζει κάποιο ρόλο θετικό ή αρνητικό ή πολιτισμική ταυτότητα της οικογένειας;)*. Σαφώς και παίζει αρνητικό ρόλο σαφέστατα! *(Υπάρχει κάτι με το οποίο έχεις έρθει αντιμέτωποι και θέλεις να μοιραστείς μαζί μας;)*. Ναι σίγουρα ρε παιδάκι μου

βλέπεις τη διαφορά και την αισθάνεσαι από πολύ νωρίς. Και αν υπάρχει και άλλο ομόφυλο άτομο στην οικογένεια, εγώ έχω ας πούμε και μία αδερφή. Αυτό γίνεται πολλές φορές αντικείμενο συζήτησης. Όσο και να ναι η ηλικία το τσιμπάς ρε παιδί μου το πιάνεις από μικρή ηλικία. Μπορεί να μην είναι πολύ έντονο, ούτε πάρα πολύ κραυγαλέο. Αλλά υπάρχει, είναι σε ζητήματα ελευθεριών και μπορεί να μην είναι τόσο σχετικό με το γονεϊκό περιβάλλον αλλά όσο με δύο τρεις γενεές πριν και αυτό ασκεί μία επιρροή στους γονείς σου. Ότι οι γονείς δηλαδή να μην το έχουν τόσο πολύ, αλλά επειδή υπάρχει στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο να κάπως να ασκείται επιρροή για το τι πρέπει και τι δεν πρέπει! Αυτά φυσικά έχουν άμεση σχέση και αλλάζουν, μπορεί να γίνουν δηλαδή και πιο σκληρά, ως αλλάζει και η οικονομική πραγματικότητα στη χώρα έτσι! Αυτό που εγώ έχω παρατηρήσει δηλαδή, είναι ότι με την κρίση όλες οι κοινωνικές ομάδες, όλες έτσι δηλαδή μειονοτικές και πλεινοτικές συντηρικοποιήθηκαν πάρα πολύ σε έντονο βαθμό και μειονότητα συντηρητικοποιήθηκε και πολύ παραπάνω! Αυτό που θυμάμαι εγώ, και πάλι μπορεί να κάνω και λάθος γιατί είναι οι δικοί μου εντύπωση αυτή αλλά δεν νομίζω να κάνω λάθος, ότι μεγαλώνοντας εγώ θυμάμαι άλλες εικόνες και άλλα... θυμάμαι αλλιώς τη κοινότητα, τον κόσμο και το γυναικείο φύλο της κοινότητας, τα άτομα που ήταν στην ηλικία μου και ήταν κορίτσια ήταν πιο θετική επιρροή, τώρα ας πούμε είναι λίγο πιο ζόρικα τα πράγματα και ως προς την εκπαίδευση αλλά και με τον τρόπο που έβλεπε ο καθένας τον εαυτό του!

6. Μπορείτε να μας περιγράψετε τον ρόλο που έχουν τα μέλη της οικογένειάς σας! πώς αυτά σας επηρεάζουν στην ζωή σας;

Οικογένεια δεν είναι διευρυμένη υπάρχει μία σχετικά μεγάλη οικογένεια που έχω, αλλά επειδή ακριβώς δεν βρίσκομαι εδώ (Στην Ελλάδα), η σχέση δηλαδή με το ευρύτερο οικογενειακό πλαίσιο δεν είναι πολύ έντονη και η επιρροή είναι πολύ μικρότερη. *(Όσο βρισκόσουν Ελλάδα;)*. Πάλι επιρροή δεν ήτανε έντονη, δεν ήταν πολύ μεγάλη υπήρχε η πιο συχνή επαφή, οι επισκέψεις, υπήρχε δηλαδή επικοινωνία, αλλά τώρα η επιρροή δεν πιστεύω ότι μπορούσα να μην επηρεάσουν κάπως! Κοίτα τώρα οι γονείς επηρεάζουν κάπως. Και εννοείται πως παίζει ρόλο και η πολιτισμική ταυτότητα σε αυτό. ΕΕΕ οι γονείς

φέρουν μία πολιτισμική ταυτότητα εσύ την ξέρεις, η πολιτισμική ταυτότητα τους διαμορφώνουν και κάπως, Ειδικά τα τελευταία χρόνια Νομίζω ότι είναι, επειδή ακριβώς έχουνε συντηρητικοποιηθεί, είναι πολύ μεγάλη η επιρροή της πολιτισμικής ταυτότητας πάνω τους πλέον! Εγώ αυτό το παρατηρώ, εντάξει δεν μπορώ να το αλλάξω να επέμβω έτσι δεν έχω αυτή τη δύναμη ως προς αυτό. Αλλά αυτά πάντοτε θα σε επηρεάζουν πάντοτε θα υπάρχει ένα κομμάτι τους μέσα σου !

- 7. Πως αντιλαμβάνεστε την θρησκεία ; Επηρεάζει την καθημερινότητά σας και τις σχέσεις σας; Αν ναι πως ; Αν όχι πιστεύετε ότι ισχύει για το σύνολο των πομάκων; Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Δεν επηρεάζει όχι, εμένα δεν με πειράζει καθόλου ίσα ίσα νομίζω ακριβώς επειδή ήταν ότι αυτό το Θρησκευτικό ήταν πάντοτε πάρα πολύ ευαίσθητο ρε παιδί μου, υπήρχε ήταν κομμάτι όλο αυτού του μπερδέματος, νομίζω από πάρα πολύ μικρή ηλικία το απώθησα , το έβγαλα. *(Πιστεύεις ότι επηρεάζει το σύνολο των πομάκων όμως;)*. Πιστεύω ότι είναι πολύ σημαντικός παράγοντας και θα το ξαναπώ, τώρα είναι ακόμη πιο σημαντικός παράγοντας νομίζω, σήμερα είναι πολύ πιο έντονο κομμάτι της ταυτότητας το θρήσκευμα και νομίζω ότι του δίνεται και μεγαλύτερη σημασία από ότι πρέπει, γνώμη μου έτσι! Σε αυτό το κομμάτι το κάνει και η ίδια η μειονότητα αλλά και η πλειονότητα! Για μένα έχει αρνητικό πρόσημο, νομίζω ότι σε γκετοποιεί, όχι η ίδια η θρησκεία, αλλά η αντίληψη που έχουμε προς αυτήν, ο τρόπος δηλαδή που χειριζόμαστε τη θρησκεία ή το ρολό που δίνεις στη ζωή σου, οι άνθρωποι πιστεύουν ok δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα με αυτό φυσικά! Όταν όμως γίνεται τόσο έντονο κομμάτι της ταυτότητάς σου και τόσο σκληρό πιστεύω ότι έχει αρνητικό πρόσημο ούτε εγώ θα σου πω, δεν ξέρω εγώ έτσι το βλέπω πάντως.

- 8. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την εκπαίδευση; α) Τι πρόσβαση πιστεύετε ότι έχει η πομάκα γυναίκα στην εκπαίδευση. Θα θέλατε να**

μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Εντάξει δημόσια εκπαίδευση στην Ελλάδα και επειδή υπήρχε και αυτή παραπάνω ώθηση από τον πατέρα δεν ήτανε και δύσκολο! Ρε παιδί μου υπήρχε και μία όρεξη από μέρους μου, δεν ήταν και πολύ δύσκολο, προχώρησε ομαλά και υπήρχε ώθηση από το οικογενειακό περιβάλλον μέχρι ένα σημείο έτσι! Μετά η εξέλιξη ήταν προσωπική μου και είχα αυτονομία μέσα σε αυτό ! Κοίταξε στην εκπαίδευση δεν ξέρω τι συμβαίνει τώρα. Έχουν περάσει και κάποια χρόνια χαχα, είναι αρκετός ο καιρός αλλά επειδή ακριβώς σου είπα ότι νιώθω ότι τότε τα πράγματα ήταν λίγο διαφορετικά, τώρα δεν ξέρω πως είναι τα πράγματα!

9. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της εργασίας; Θα θέλατε να μας περιγράψετε τις δικές σας υποχρεώσεις; Τι εμπόδια ή τι δυνατότητες εντοπίζεται στην εύρεση εργασίας (τι ρόλο παίζει η πολιτιστική σας ταυτότητα σε αυτό;). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Η εργασία είναι δημιουργία, δημιουργείς! Ναι νομίζω για μία γυναίκα πομάκα η έννοια της εργασίας διαφοροποιείται! Κοίτα η εργασία για κάθε γυναίκα είναι πάρα πολύ σημαντική και στο φεμινιστικό κίνημα ας πούμε, η ντε μποβουάρ και τα λοιπά ανέφεραν ότι η δουλειά είναι πολύ σημαντικό κομμάτι, γιατί θα σε οδηγήσει και στην οικονομική ανεξαρτησία αλλά και στη δημιουργική ανεξαρτησία, μπορείς να δημιουργήσεις μπορείς να φτιάξεις κάτι μπορείς να κινηθείς ελεύθερα, σου δίνει άλλα πράγματα. Το έχω δει γενικά, το έχω πει στη μητέρα μου όταν ξεκίνησε να εργάζεται, το έχω δει σε άλλο κόσμο, αρκετό κόσμο ας πούμε. Η δουλειά σε αλλάζει! *(Τι εμπόδια πιστεύεις μπορεί να αντιμετωπίσει μία πομάκα γυναίκα στην εύρεση εργασίας;)*. Κοίτα είναι προσωπική επιλογή. Ωστόσο είναι άλλη μία πολύ σύνθετη ερώτηση, μπαίνουν ερωτήματα όπως τι δουλειά, τι προσόντα χρειάζεται και παίζει πάρα πολύ μεγάλο ρόλο και το ταξικό πλέον. Το να βρει δουλειά μία πομάκα γυναίκα δεν είναι και πολύ δύσκολο Άμα το αποφασίσει, αλλά αυτή η δουλειά την πηγαίνει όντως μπροστά είναι αυτό που χρειάζεται; Μπορείς να βρεις μία δουλειά μία

οποιαδήποτε δουλειά για να διοριστείς, όσο μπορείς ρε παιδί μου στη σημερινή ελληνική κοινωνία, με τους σημερινούς... με τα σημερινά ωρομισθια και τις σημερινές συνθήκες εργασίας! Η ταξικότητα παίζει μεγάλο ρόλο και αυτό δεν θα το δεις μόνο εδώ στη μειονότητα, μπορείς να το δεις παντού! Η εργασία κατά βάση χτυπάει την ταξικότητα. Όποτε μπορείς να βρεις δουλειά αλλά η δουλειά που θα βρεις είναι λίγο προκαθορισμένο το τι θα κάνεις, όντας ας πούμε μία απόμακρη χωρίς προσόντα, ξέροντας τις γλώσσα μες στις άκρες, Γνωρίζοντας ας πούμε πώς λειτουργεί ο κρατικός οργανισμός... ο εργασιακός οργανισμός με στις άκρες. Η πολιτισμική ταυτότητα μπορεί να παίζει ρόλο στο εξής, στο να μην έχεις μάθει ας πούμε καλά τη γλώσσα, που είναι πολύ μεγάλο μειονέκτημα, γιατί αν δεν γνωρίζεις μία γλώσσα Καλά δεν μπορείς να ξέρεις και τι ευκαιρίες έχεις, δεν μπορείς να διαβάσεις ανακοινώσεις, δεν μπορείς να ρωτήσεις, δεν μπορείς να κάνεις την αίτηση, δεν ξέρεις πώς να κάνεις την αίτηση δεν ξέρεις πού να απευθυνθείς εσύ η ίδια. Κάτι ας πούμε που μπορείς να πεις με τρεις-τέσσερις λέξεις δεν μπορείς να το κάνεις γιατί δεν γνωρίζεις τη γλώσσα έχει πολύ μεγάλο αντίκτυπο Και είναι μία έκρηξη για τον άνθρωπο και μία δυσκολία, Οπότε Ναι σε αυτό το κομμάτι επηρεάζει και προφανώς μειώνει τις ευκαιρίες που έχεις! ***(Παραπάνω αναφέρθηκε ότι το οικονομικό Πλαίσιο παίζει ρόλο για το συντηρητισμό τι συμβαίνει με την πομακική κοινότητα σήμερα;).*** Μπορώ να πω ότι τη γυναίκα μπορεί να τη σπρώχνουν για να εργαστεί, το εργάζομαι σημαίνει πάρα πολλά πράγματα, μπορεί κάποιος να σε σπρώχνει να βγεις στη δουλειά να εργαστείς, αλλά τα εργασιακά σου δικαιώματα μπορεί να είναι τόσο χαμηλά, Δεν ξέρω αν αυτό εν τέλει σε απελευθερώνει ή σε σκλάβοποιεί! Επειδή είμαι της οικονομικής κρίσης σημαίνει ότι πολλά από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, χάνουν ποιότητα ζωής, χάνει οικονομικές δυνάμεις και δυνατότητες και αυτό είναι που οδηγεί στη συντηρητικοποίηση.

- 10. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της υγείας; α) Πιστεύεται ότι έχετε πρόσβαση στο σύστημα υγείας (ενημερώνεστε για την προσβασιμότητά σας;) Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Νομίζω ότι είναι πάνω κάτω το ίδιο με ότι λέγαμε σχετικά με την προσβασιμότητα στην εκπαίδευση είτε στα επαγγελματικά προσόντα πιο πριν ! Πάλι θα πω το κλασσικό ότι ακόμη και υγείας στην Ελλάδα θέλει μεγάλο κυνήγι, έτσι θέλει να σαι ενημερωμένος και εδώ θα ήθελα να ανοίξω μία παρένθεση, πολλές φορές ρε παιδί μου βλέπω ότι ο κόσμος της μειονότητας δεν δίνει την απαραίτητη σημασία στον εαυτό του και ίσως οι γυναίκες ένα τσικ παραπάνω, Και αυτό γίνεται λόγω του κοινωνικού ρόλου η γυναίκα θα πρέπει να ενδιαφέρεται περισσότερο για τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, για τα παιδιά της για τον άνδρα της, για τους ανθρώπους που φροντίζει Εν πάση περιπτώσει. Σαν επακόλουθο αυτών παραμελεί τον εαυτό της! Ίσως να μην την απασχολεί τόσο πολύ και αυτό επηρεάζει και τη διάθεσή σου να έχεις πρόσβαση στην υγεία, αλλά και γενικότερα η πρόσβαση στην υγεία στην Ελλάδα και λόγω των κρίσεων είναι δυσκολότερη, είναι δύο βέλη έχεις δηλαδή έχεις τα μειονεκτήματα που έχεις όντας μειονοτικός, τα οποία είναι η γλώσσα που ενδεχομένως δεν ξέρεις, το στίγμα που αισθάνεσαι εσύ ο ίδιος, ή ίσως να αισθάνεσαι και ότι δεν το δικαιούσαι πάρα πολύ ή ότι θέλουν να στο στερήσουν! Αλλά υπάρχει σίγουρα και το γεγονός ότι η υγεία δεν προσφέρεται σε όλους πλέον, έτσι όπως έχουν τα πράγματα φυσικά Σχετικά με τις πολιτικές πρακτικές γενικευμένα.

11. Πιστεύετε ότι παράγονται αρνητικές πεποιθήσεις γύρω από την γυναίκα πομάκα (στερεοτυπα-προκαταλήψεις), εντός και εκτός της κοινότητας; Σύμφωνα με την βιοματική σας εμπειρία έχετε έρθει αντιμέτωπη με αυτά, προσωπικά ή ως θεατής; (περιγράψτε ένα γεγονός).

Ενδεχομένως να 'θελα λίγο χρόνο και να δυσκολεύομαι να σου φέρω παράδειγμα γιατί είναι πάρα πολλά και κάπως λίγο τα συνηθίζεις, λίγο τα ξεχνάς λίγο ξεθωριάζουν. Μπορεί να είναι ζήτημα κανονικοποίησης είτε μπορεί να είναι ζήτημα απώθησης. Για παράδειγμα η μειονότητα χέρει άλλης αντιμετώπισης εδώ εντός εργασιακό τομέα. Εγώ νομίζω ότι πολλοί εργοδότες τείνουν να επιλέγουν να έχουν στις δουλειές τους μειονοτικούς και επειδή είναι λίγο πιο εύκολο να έχουν χαμηλότερους μισθούς. Μπορεί επίσης να προτιμάνε μειονοτικούς επειδή, ενδεχομένως υπάρχει αυτό το στίγμα και το νιώθεις εσύ ο ίδιος μέσα σου, δηλαδή αισθάνεσαι ότι δεν μπορείς να διεκδικήσεις κάτι, να

είσαι πιο υποχωρητικός και πιο εργατικός και πιο έτσι πιο συγκαταβατικός σε πολλά πράγματα, οπότε αυτό δημιουργεί μία θετική προκατάληψη, που ωστόσο Είναι αρνητική προκατάληψη έτσι ! Το δέχεται αμείλικτα και λόγω της πολιτισμικής ταυτότητας και επειδή βέβαια είναι έτσι οικονομική δυνατότητα στην Ελλάδα. Ας πούμε και πιο παλιά εδώ... δεν έχει νόημα να εξετάσεις τη μειονότητα άμα δεν δεις και την πλειονότητα, νομίζω κινούνται σε παράλληλες γραμμές και σε παράλληλες τροχιές, όποτε η μειονότητα έχει τις προκαταλήψεις και προς τον εαυτό της έτσι λόγω της προσωπικής ευθύνης αλλά έχει και τις προκαταλήψεις της και προς την πλειονότητα, το ίδιο ισχύει και για την πλειονότητα προς την μειονότητα .Πιο παλιά Ας πούμε εντοπίζω τα στοιχεία της έκπληξης, Α έχεις κάνει κάτι παραπάνω ή ζητάς κάτι παραπάνω «Μάθατε και εσείς» .Αυτό έπαιζε πάρα πολύ σε καυγάδες στο δρόμο, αυτά Τέλος πάντων όλα τα άσχημα που μπορεί να συμβαίνουν στο δρόμο ας πούμε! Ένα γεγονός ας πούμε είναι Δεν θυμάμαι ακριβώς Σε ποιον είχε συμβεί Νομίζω στη μητέρα μου, νομίζω ήταν στη λαϊκή ή σε ένα σούπερ μάρκετ, «Ότι μάθατε και εσείς τώρα». Εντάξει αυτό τώρα αν το σκάψεις έχει πολύ ψωμί ότι ειπώθηκε από έναν πλειονοτικό στη μητέρα μου, εννοώντας... Εντάξει άμα το σκάψεις έχει πάρα πολύ ψωμί κοινωνιολογικά νομίζω! “Μάθατε και εσείς” Αυτό ακουγόταν γενικά πάρα πολύ συχνά! Κάποια στιγμή είχα ακούσει και κάτι από έναν γιατρό, με τον οποίον πολιτικά κινούμασταν στους ίδιους χώρους ότι. Ότι πολλές φορές είχε ακούσει, ήταν ο ίδιος χριστιανός πλειονοτικός και δούλευε στο νοσοκομείο στην Ξάνθη, Πριν από χρόνια και ήταν ο ίδιος μάρτυρας άλλη συμπεριφοράς. Ήταν παιδίατρος και είχε παρατηρήσει άλλη συμπεριφορά απέναντι σε παιδιά και νεογνά που ανήκαν στην πομακική κοινότητα, μπορεί να μην είχε τέτοια συμπεριφορά όλο το προσωπικό μπορεί να ήταν ένας δυο-τρεις δεν το γνωρίζω αυτό.Θα ήθελα να επεκταθώ παραπάνω αλλά δεν γνωρίζω πολλές λεπτομέρειες ήταν κάτι που έχει ειπωθεί σε μία συνομιλία μας.

12. Ποια είναι τα ονειρά σας ; Τι θα θέλατε να αλλάξε αύριο για μια γυναίκα και για μια γυναίκα πομάκα;

Είμαι επιχειρηματίας και είμαι σε ένα άνοιγμα αυτή τη στιγμή, θα ήθελα λοιπόν να πάει καλά το άνοιγμα.Αυτό είναι το όνειρό μου αυτή τη στιγμή! **(Θα ήθελα να μου πεις τι θα άλλαζες αύριο για μία γυναίκα;)** Στην Ελλάδα ή

συνολικά; **(Οτι θες!)** .Θα ξεκινήσω με την Ελλάδα γιατί, εντάξει δεν περνάνε ευκολα! Νομίζω ότι τελευταία έξι επτά χρόνια, δεν ξέρω αν είναι επειδή πλέον υπάρχει κάλυψη δημοσιογραφική περισσότεροι, νομίζουμε ότι συμβαίνει περισσότερο, δηλαδή αν τα ποσοστά είναι περισσότερα με πιο πριν, Νομίζω όμως τα τελευταία χρόνια η γυναίκα υποφέρει και βρίσκεται σε πάρα πολύ δύσκολη θέση ! **(Άρα τι θα ήταν αυτό που θα άλλαζες; Έχεις ας πούμε Με ένα μαγικό ραβδάκι και αύριο θα άλλαζες)**. Αυτό που θα άλλαζα θα ήταν να εκλείψει η μάτσο κουλτούρα, αυτό θα έλεγα! **(Τι θα άλλαζες για μία πομάκα γυναίκα;)**. Νομίζω θα της έδινα... Θα, θα αφαιρούσα μάλλον το πώς νιώθει η ίδια για τον εαυτό της, για το στίγμα της, θα της αφαιρούσα δηλαδή, η πομάκα γυναίκα νομίζω ότι την ενδιαφέρει πάρα πολύ για το τι θα πει η κοινότητα της και τι πιστεύει δηλαδή η κοινότητα της για εκείνη, να ακολουθήσω κάποια πρότυπα για να έχω αποδοχή, για να μην είμαι δακτυλοδεικτούμενη, είναι και ασφάλεια αυτό έτσι! Δεν είναι μόνο ότι φοβάσαι, είναι ας πούμε και ασφάλεια οπότε θα ήθελα να τις βγάλω αυτό, Ναι με το μαγικό μου ραβδί θα αφαιρούσε αυτό!

13. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω στο οποίο δεν ερωτηθήκατε ή να προσθέσετε κάτι στα παραπάνω λεγόμενα σας.

Όχι νομίζω το είπαμε κάπως, το θέμα λίγο της προσωπικής ευθύνης, νομίζω ότι υπάρχει η άποψη, δεν το λέω για σένα , αλλά νομίζω για παλαιότερες ερευνητικές τάσεις , είτε πολιτικής είτε ταξικής φύσης, νομίζω επικεντρώνονται πιο πολύ στο πως η πλειονότητα στρέφεται απέναντι στη μειονότητα, δεν είναι τόσο απλό, νομίζω ότι και η ίδια η μειονότητα βασανίζεται πάρα πολύ και ταλαιπωρεί και η ίδια τον εαυτό της και νομίζω είναι ο καθένας π[παγιδευμένος σε ένα καφκικό εφιάλτη. Δεν χρειάζεται, νομίζω είμαστε πιο ελεύθεροι από όσο νομίζουμε, απλά εγκλωβιζόμαστε, μας εγκλωβίζει το στίγμα και η αντίληψη που έχουμε για τους άλλους ή αυτό που νομίζουμε ότι σκέφτονται οι άλλοι για μας και αυτό είναι πολύ μεγάλο φρένο.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Β

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΑΙΚΑ.

ΗΛΙΚΙΑ: 26 ΕΤΩΝ.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ/ ΑΠΟΦΟΙΤΗ ΛΥΚΕΙΟΥ.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΗ ΜΕ ΠΑΙΔΙ .

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΩΡΟΜΙΣΘΙΑ ΕΡΓΑΤΡΙΑ ΣΕ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ.

ΑΝΩΝΥΜΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1. α) Πως θα ορίζατε την λέξη γυναίκα ; β) Πως θα ορίζατε σύμφωνα με το δικιά σας αντίληψη την Πομάκα γυναίκα ;

Για μένα γυναίκα δεν είναι να πάει έξω, να βγαίνει για δουλειά! Παντρεύεται ας πούμε μία γυναίκα και οι άντρες την πιέζουν να βγει έξω για δουλειά όπως εγώ προσωπικά. Όταν παντρεύτηκα και πριν χωρίσω ο άντρας μου επέμενε να πας να δουλέψεις και εσύ, με ανάγκαζε να πάω να δουλεύω, για μένα η γυναίκα θα πρέπει να κάτσει στο σπίτι να φροντίζει τα παιδιά Ή έστω να πάει να κάνει μία δουλειά δικιά της που εκείνη θέλει, μην υποχρεώνετε να κάνει του αλλουνού τη δουλειά! *(Όταν αναφέρεις δικιά της δουλειά , τι εννοείς;)*. Μπορεί ας πούμε να βάζει καπνά πλέον δεν βάζουν καπνά, μπορεί τουλάχιστον να πάει τουλάχιστον να βρει μία δουλειά που μπορεί να την κάνει, όπως για παράδειγμα μία γυναίκα κάπνα μπορεί να βάλει μόνη της είναι δύσκολη

δουλειά, είναι πάρα πολύ δύσκολο να βάλει μόνη της κάπνα! Μπορεί να βρει μία δουλειά που θα θέλει να την κάνει, να προσέχει για παράδειγμα ή να βοηθάει στην οικονομική κατάσταση που υπάρχει στην οικογένεια και του άντρα της, αλλά δεν είναι και λύση να δουλεύει συνέχεια αυτή και ο άντρας να κάθεται! Τώρα το τι σημαίνει να είσαι μία πομάκα γυναίκα... Υπάρχει μεγάλη διαφορά με τους άλλους, πιστεύω εγώ! Αυτό το λέω γιατί μας υποχρεώνουν κάποια πράγματα να κάνουμε, δεν είναι όπως οι άλλοι... οι Έλληνες που μπορούν να κάνουν τα πάντα ας πούμε, συνήθως τα πάντα! Εμάς μας υποχρεώνουν ας πούμε να φοράμε μαντήλα. αν παντρευτείς ας πούμε σου λένε να βάλεις μαντήλα! Δεν θα τη βγάλεις, δεν πρέπει να τριγυρνάς και να είσαι με ανοιχτά ρούχα! Αυτό για τους πομάκους έχει πάρα πολλούς κανόνες, Κάπως έτσι είναι! **(Τι θεωρείς ότι εσένα προσωπικά σε έχουν υποχρέωση να κάνεις και αν εσύ το ακολούθησες ή όχι;)**. Αυτό με τη νηστεία που έχουμε, το ξέρω ότι είναι υποχρεωτικό να κρατάμε τη νηστεία, μία φορά το χρόνο μας έρχεται και κρατάμε νηστεία, εγώ πιστεύω ότι αν δεν κρατήσω νηστεία νιώθω διαφορετικά από τους υπόλοιπους πομάκους, αλλά κρατάω και εγώ νηστεία, επίσης αυτό με τη μαντήλα, αλλά κάποιοι δεν φοράνε! Αν όμως παντρευτείς σου λέει μερικοί δηλαδή «Πρέπει να φοράς μαντήλα» **.(Εσύ όταν παντρεύτηκες σου είπα να βάλεις μαντήλα;)**. Ναι μου είπαν να βάλω με το ζόρι θα φοράς μαντήλα , με έκαναν να μη βγαίνω με τις φίλες μου έξω, γιατί μου είπε ο πρώην άντρας μου ότι τώρα είσαι παντρεμένη δεν μπορείς να βγεις, πρέπει να είσαι στο σπίτι και με έκανε να δουλεύω! **(Σε δουλειά που εσύ επιθυμούσες;)**. Καπνό με έβαζε να βάλω, αλλά με άφηνε μόνη μου, μία γυναίκα..... μία γυναίκα είναι πολύ δύσκολο να βάλει μόνη της καπνό!

2. Πως πιστεύετε ότι αντιλαμβάνεται τον ρόλο της γυναίκας η πομακική κοινότητα; Η ευρύτερη κοινωνία ; Τι διαφορές ή κοινά χαρακτηριστικά εντοπίζεται;

Για μία εβδομάδα είναι ότι θα πρέπει να κάθεται στο σπίτι, να προσέχει το σπίτι, να καθαρίζει μέσα, να προσέχει τα παιδιά και να μην βγαίνει έξω, να δουλεύει. Ας πούμε Εγώ πήγα σε εργοστάσιο! Αυτό έχει μείνει από παλιά, πλέον οι γυναίκες πηγαίνουν σε εργοστάσια, αλλά οι πιο πολλοί λένε ότι θα

πρέπει να κάθονται σπίτι να προσέχει τα παιδιά και οι άντρες να δουλεύουν. Οι περισσότεροι άντρες πλέον έχουνε πάει στο εξωτερικό και δουλεύουνε και πλέον και οι γυναίκες βγαίνουν, οι γυναίκες πλέον είναι πολύ ευχαριστημένες στο ότι βγαίνουν έξω και δουλεύουν, δηλαδή σε εργοστάσια και εντάξει καπνό πλέον δεν βάζουν, αλλά με τις δικές σου τις δουλειές που κάνουν πλέον είναι πολύ ευχαριστημένες. Είναι πιο ανεξάρτητες ! (*Εσύ πλέον είσαι ευχαριστημένη;*). Ναι είμαι πάρα πολύ ευχαριστημένη, που δουλεύω που βγαίνω έξω και βγάζω τα δικά μου χρήματα και παλιά που δούλευα σε ένα κρεοπωλείο, έβγαζα τη δική μου δουλειά! Αλλά στο καπνό που δούλευα επειδή ήμουν μόνη μου δεν μπορούσα να τα βγάλω μόνη μου και δεν ήμουν καθόλου ευχαριστημένη και είχα αναγκαστεί να είμαι εκεί οι υπόλοιπες δουλειές ήταν επιλογή μου! ήμουν πολύ ευχαριστημένη που πήγαινα σε δικές μου δουλειές! Τώρα σχετικά με την Ξανθή υπάρχουν μεγάλες διαφορές για το ρόλο της γυναίκας, τα κορίτσια ας πούμε στα χωριά μέχρι να παντρευτούν δεν τους αφήνουν να βγαίνουν έξω μέχρι αργά, οι περισσότεροι δεν τους αφήνει να βγαίνουν έξω μέχρι αργά, δεν επιτρέπουν να βγεις με κάποιο αγόρι ή ας πούμε μία κοπέλα έχει μία σχέση, δεν είναι μαζί με το αγόρι όπως οι γυναίκες στην Ξάνθη, που κάνουν σχέση για παράδειγμα και μένουν μαζί! Σε μας είναι μέχρι να παντρευτούν, μπορεί να αρραβωνιαστεί μόνο τότε μπορεί να βγει έξω για καφέ και οι περισσότεροι δεν τους αφήνουν και μόνοι τους δηλαδή θα πρέπει να στείλουν κάποια φίλη να είναι μαζί της ή τη μητέρα της. Δεν μπορούμε να βγούμε έτσι και αυτό είναι πιο πολύ στα κορίτσια δεν μπορούν να κάνουν ότι θέλουν! Παρόλο που έχει αλλάξει κοινωνία γενικά και είναι πιο προχωρημένη, σε μας δεν μπορώ να το κάνουν, δεν τους αφήνουν και σε μάς έχουν συνηθίσει έτσι ! (*Πιστεύεις ότι μία πομάκα στην Ξάνθη έχει πιο πολλές ελευθερίες;*). Ναι έχει πιο πολλές ελευθερίες γιατί εκεί δεν θα σκεφτεί ότι θα τη δουν περίεργα, εκεί είναι πιο πολλοί Έλληνες. Μπορεί να βγει για παράδειγμα εκεί με το αγόρι της για ένα καφέ, μπορεί να πάει και θάλασσα, αλλά εδώ στα χωριά δεν μπορώ να το κάνει αυτό! Όλο αυτό συμβαίνει γιατί αν το κάνει κατευθείαν μιλάνε τη σχολιάζουν! Συν το γεγονός ότι οι μαμάδες δεν σε αφήνουν, σου λένε κάτσε σπίτι, κάποιες λένε πες το αγόρι σου να έρθει εδώ αλλά εσύ δεν μπορείς να βγεις! Είμαστε πολύ κλεισμένες μπορείς!

3. Μπορείτε να μας περιγράψετε την καθημερινότητά σας είτε εντός είτε εκτός της κοινότητας;

Λοιπόν η καθημερινότητά μου τώρα ή πριν; Μετά το διαζύγιό μου έχει αλλάξει πάρα πολύ! Όταν παντρεύτηκα δεν είχα ... Δεν είχα εγώ για εμένα χρόνο, ήμουν μία γυναίκα με στο σπίτι, στη συνέχεια μέσα πήγαινα δουλειά σε καπνό, δεν είχα χρόνο για εμένα να βγω με τις φίλες μου και αν έβγαινα... μετά είχε... μαλώναμε! Αυτό τώρα που χώρισα έχω την προσωπική μου ζωή, με την κόρη μου έχω πιο πολύ χρόνο, έκανα και μία σχέση και πλέον είμαι πολύ πιο ευτυχισμένη! Πιο ευτυχισμένη είμαι τώρα στη ζωή! *(Πλέον θεωρείς ότι έχεις περισσότερες ή λιγότερες επιλογές;)*. Σίγουρα περισσότερες! Κοίτα Ίσως παίζει και ρόλο Δεν ξέρω αλλά αυτή τη στιγμή είμαι με χριστιανό, αυτό στο χωριό μας το μιλάνε πάρα πολύ, το σχολιάζουν το ότι μία πομάκα έχει σχέση με χριστιανό! Για το χωριό μία πομάκα δεν μπορεί να παντρευτεί ένα χριστιανό, αυτό σε μας δεν το γράφει, κι εγώ στην αρχή δυσκολεύτηκα πάρα πολύ αν θα πρέπει να κάνω αυτή την επιλογή ή όχι! Πόσες φορές το μετάνιωσα και έλεγα ναι όχι δεν ξέρω τι να κάνω, αλλά έκανα το βήμα πήγα με έναν χριστιανό και είμαι πλέον πολύ ευχαριστημένη και ευτυχισμένη τώρα, σε λίγο καιρό θα μείνουμε και μαζί, τώρα βρίσκομαι ακόμη στο χωριό μέχρι να γίνουν όλα τα πράγματα καλά, Ωστόσο έχω ακούσει διάφορα πάντοτε λένε ότι μία πομάκα δεν μπορεί να πάει με κάποιον άλλον μόνο με ένα πομάκο μόνο με έναν μουσουλμάνο μπορεί να παντρευτεί!

4. Θα θέλατε να μας περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίο μεγαλώσατε στην οικογένειά σας από την παιδική σας ηλικία ως την ενηλικίωση, ποιος ήταν ο ρόλος σας ως κόρη-αδελφή ; (7 έως 18 ετών).

Η αλήθεια είναι ότι δεν είχα και μία πολύ καλή παιδική ηλικία, η αλήθεια είναι! Όταν ήμουν 13 χρόνων οι γονείς μου χώρισαν! Και από τότε ξεκίνησαν όλα και πήγανε στραβά, πιο μπροστά από όταν ήμουν πιο μικρή από 7 χρόνων, οι γονείς μου συνέχεια μάλλον Αν και δεν είχα μία καλή οικογένεια ας πούμε. Δεν επιτρεπόταν να βγω κάπου συνέχισε έτσι συνέχεια! Βασικά έχω γονείς μου δεν χώρισαν είναι σε διάσταση και ο πατέρας μου συνέχεια μας δημιουργεί

προβλήματα, μεγάλα προβλήματα με τη μαμά μου. Δεν το έχω ξεπεράσει αυτό ακόμη! (*Η κοινότητα τη συμπεριφορά είχε που ήσουν παιδί χωρισμένων γονιών*). Μου δημιουργήθηκε πρόβλημα. Γιατί αφότου χώρισαν εγώ δεν μπορούσα να ζήσω τη ζωή μου όπως μία κανονική οικογένεια. Όπου και να πήγαινα γιατί ήμουν ακόμη ανήλικη δεν ήμουν 18 ετών, μου ζητούσαν την άδεια του πατέρα μου για να πάω κάπου, ας πούμε στο σχολείο για να πάω σε μία εκδρομή στο γυμνάσιο, δεν μου επέτρεψε να πάω ο πατέρας μου, γιατί έτσι απλά ήθελε, η μητέρα μου δεν μπορούσε κάτι να κάνει γιατί στο σχολείο ζητούσαν την άδεια και των δύο γονιών! Στο σχολείο τους εξηγήσουμε την κατάσταση, αλλά μας έλεγαν ότι δεν μπορούν να κάνουν κάτι αν δεν υπάρχει άδεια και του πατέρα! Αφού έκλεισα τα 18 δεν χρειαζόταν να του ζητήσω άδεια για κάτι, ήθελα να παντρευτώ και παντρεύτηκα! Δεν μου ευχήθηκε ποτέ καλά λόγια επειδή παντρεύτηκα! Έπρεπε να ζητήσω την άδεια του πατέρα μου οπουδήποτε κι αν ήθελα να πάω και αυτός επίτηδες επειδή χώρισε με τη μαμά μου δεν μου επέτρεπε να βγαίνω!

- 5. Μπορείτε να μας περιγράψετε την θέση σας μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο. (σχέσεις με γονείς, συντρόφους, αδέρφια, παιδιά ή ευρύτερα μέλη της οικογένειας). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία με αυτές τις σχέσεις; / Μπορείτε να μας περιγράψετε τον ρόλο που έχουν τα μέλη της οικογένειάς σας, πως αυτά σας επηρεάζουν στην ζωή σας**

Την πρώτη φορά που παντρεύτηκα ήταν όπως σας είπα πολύ διαφορετικά από τώρα, είχα κάποιους κανόνες στο πως είμαστε εμείς οι πομάκοι, να φοράμε μαντήλια να κρατάω νηστεία, να μη βγαίνω με τους φίλους μου έξω, με τις φίλες μου να μη βγαίνω έξω, αν πήγαινα κάπου ας πούμε για καφέ σε μία γειτόνισσα, έπρεπε να γυρίσω στο σπίτι γρήγορα να μην κάθομαι μέχρι αργά έξω. Δεν είχα προσωπική ζωή δεν ήμουν άνετη δεν ήμουν ελεύθερη, ενώ τώρα είμαι πάρα πολύ άνετη, μπορώ να βγαίνω με τις φίλες μου, μπορώ να βγαίνω και πιο αργά το βράδυ, ο νέος μου σύντροφος δεν μου λέει κάτι. Με αυτούς τους ανθρώπους έχω πάρα πολύ καλή σχέση πραγματικά έχει μεγάλη διαφορά ένας πομάκος με έναν Έλληνα, είναι πολύ καλύτερα να κάθεται στην Ξάνθη

παρά να είσαι σε αυτά τα χωριά, Γιατί δεν είσαι καθόλου άνετη. Να βγεις έξω
Ας πούμε για ένα καφέ θα ακούσεις από πίσω σου να μιλάνε!

- 6. Πως αντιλαμβάνεστε την θρησκεία ; Επηρεάζει την καθημερινότητα σας και τις σχέσεις σας; Αν ναι πως ; Αν όχι πιστεύετε ότι ισχύει για το σύνολο των πομάκων; Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Για μένα θρησκεία τώρα πώς να σου το πω τι πάει να πει... Εγώ τι πιστεύω ότι η θρησκεία μου, είναι κάποιοι που δεν πιστεύουν. Εγώ τη θρησκεία μου την πιστεύω αν και η αλήθεια είναι ότι δεν τηρώ σε όλα, αν την τηρούσε.... θα έπρεπε τώρα να ήμουν Με μαντήλα , να έκανα ευχή, να μην βάφομαι, να μην κάνω ούτε νύχια τίποτα να μην μπορούσα να κάνω, αν τα τηρούσα όλα! Ωστόσο πιστεύω ότι η θρησκεία μου, Κρατάω νηστεία και κάνω τις ευχές μου πέντε φορές την ημέρα, όταν φωνάζει ο Χότζας, αυτό το κάνω το διατηρώ, πιστεύω την θρησκεία μου και δεν έχω σκοπό ποτέ να την αλλάξω, παρόλο που παντρεύτηκα με χριστιανό! Στη δικιά μας γενιά έχει αλλάξει κιόλας, εεεε πολλές γυναίκες δεν φοράνε τη μαντίλα, Ούτε τηρούν να κάνουν την προσευχή..... εγώ κάνω την προσευχή μου κρατάω τη νηστεία μου, απλά μαντίλα δεν φοράω !

- 7. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την εκπαίδευση; α) Τι πρόσβαση πιστεύετε ότι έχει η πομάκα γυναίκα στην εκπαίδευση. Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Για την εκπαίδευση πήγα εδώ σχολείο στο δημοτικό στο χωριό, μέχρι την έκτη δημοτικού πήγαινα σε μειονοτικό σχολείο, δηλαδή τα μαθήματα τα κάναμε στα Τουρκικά δεν τα κάναμε στα ελληνικά. Τα μαθηματικά και την ιστορία τα κάναμε στα Τουρκικά και πιο πολύ έμαθα τούρκικα να μιλάω παρά ελληνικά και όταν πήγα στο γυμνάσιο μας ήταν όλα ξένα! Ξεκινήσαμε να κάνουμε στα ελληνικά τα μαθηματικά και μας ερχόντουσαν όλα ξένα δεν ξέραμε τίποτα! Δυσκολεύτηκα πάρα πολύ σε αυτό γιατί ταυτόχρονα μαθαίναμε

και αραβικά, για να μπορούμε να διαβάσουμε το Κοράνι και τούρκικα, Αλλά αυτό ήταν το πιο δύσκολο ότι 6 χρόνια πήγαινα έκανα τουρκικά και ήταν πολύ δύσκολο για μένα αυτό, στην αρχή βέβαια δεν το καταλαβαίνεις, κάνεις τα τούρκικα και λες εντάξει μία χαρά είναι, μετά όταν πήγαμε στο γυμνάσιο καταλάβαμε ότι ήταν μεγάλο λάθος αυτό! Εγώ τώρα που έχω έξι χρονών το παιδί μου δεν θα τη στείλω σε μειονοτικό σχολείο, θα τη στείλω απευθείας σε κανονικό σχολείο στην Ξάνθη για να μάθεις καλύτερα τα ελληνικά, γιατί τα τουρκικά δεν θα τα χρειαστεί, υπάρχει περίπτωση να τα χρειαστεί πιο μετά αλλά καλύτερα να μάθει πιο καλά τα ελληνικά. Για την εκπαίδευσή μου αυτό θα πω δηλαδή ότι κάναμε μαθήματα στα Τουρκικά ενώ δεν έπρεπε! Σε ότι αφορά την πρόσβαση για τη γυναίκα πομάκα, ναι εννοείται είναι εύκολο να πάει σχολείο, εννοείται κάθε γυναίκα μπορεί να πάει σχολείο και τώρα κάποιες γυναίκες παλιά, δεν τους αφήνουν οι γονείς να πηγαίνουν σχολείο, τις πήγαιναν μέχρι το δημοτικό και τις σταματούσαν «Γιατί είσαι κορίτσι και δεν θα πας να σπουδάσεις», «Δεν θα πας να συνεχίσεις το σχολείο σου». Έτσι σταματούσαν στο δημοτικό και δεν συνέχιζαν, μέχρι να μεγαλώσουν να παντρευτούν να κάνουν οικογένεια και τώρα επειδή έχει προχωρήσει η κοινωνία, η τεχνολογία πώς το λένε ρε παιδί μου...όλες οι γυναίκες που είναι πάνω από 30-40 χρόνων πηγαίνουν στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας! Βλέπω ότι το ευχαριστιούνται, ότι είναι πολύ ευχαριστημένες το ότι συνεχίζουν το σχολείο γιατί γνωρίζουμε ότι θα πάρουν ένα χαρτί. Παρόλο που έχουν παντρευτεί έχουν παιδιά και συνεχίζουν το σχολείο και Θέλουν να προχωρήσουν.

- 8. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της εργασίας; Θα θέλατε να μας περιγράψετε τις δικές σας υποχρεώσεις; Τι εμπόδια ή τι δυνατότητες εντοπίζεται στην εύρεση εργασίας (τι ρόλο παίζει η πολιτιστική σας ταυτότητα σε αυτό;). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Εργασία για μένα σημαίνει..... Εγώ προσωπικά δηλαδή να βγάλω τη δουλειά μου, να κάνω μία δουλειά από την οποία εγώ θα βγάλω τα δικά μου

χρήματα, εργασία , ξέρω ότι θα έχω μία δουλειά... τέτοια εργασία εννοείς. Θα πηγαίνω να δουλεύω θα βγάζω τα δικά μου λεφτά και δεν θα έχω ανάγκη κανέναν, αυτό είναι καλό να έχεις μία εργασία δικιά σου. Οι δικές μου υποχρεώσεις τώρα..... για μένα είναι πολύ δύσκολο που χώρισα και έχω πιο πολλές ανάγκες πιο πολλές υποχρεώσεις, έχω ένα παιδί να μεγαλώσω μόνη μου !Βέβαια ξαναπαντρεύτηκαν, αλλά όσο και να ναι είναι δύσκολο και πάλι, πρέπει να το δουλέψεις είναι πώς θα το συντηρήσεις, να το μεγαλώσεις σωστά! Αυτά σκέφτεσαι! (*Σε ότι αφορά την εύρεση εργασίας έχει παίζει ρόλο η καταγωγή σου;*).Ναι στην αρχή που έψαχνα για δουλειά και μου έλεγαν να δώσω βιογραφικό, έχω δώσει βιογραφικό σε αρκετά μαγαζιά και μερικοί κοιτάζουν το τι είσαι πομάκα ή κάποιοι μου έχουνε πει ας πούμε “Δεν έχεις βγάλει κάποιο σχόλιο δεν ξέρεις Αγγλικά, ξέρεις μόνο πομάκικα και την πομακική γλώσσα δεν τη χρειάζομαι, μόνο ελληνικά και τούρκικα να ξέρεις δεν με βοηθά”. Άλλοι κοιτάνε άμα φοράς μαντήλα, όταν πήγα για παράδειγμα σε ένα κρεοπωλείο να δουλέψω και φορούσα τη μαντίλα, μου είπαν “ μαντήλα φοράς δεν θα σε πάρω για δουλειά”. Τότε λοιπόν είχα βγάλει τη μαντίλα για να μπω στη δουλειά, γιατί είχα χωρίσει εκείνο το διάστημα και λέω θα τη βγάλω τη μαντίλα για να πιάσω δουλειά, γιατί τη χρειάζομαι τη δουλειά! Βέβαια εδώ να πω ότι κάποια στοιχεία που υπάρχουν στην πομακική γλώσσα βοηθάνε, οι Έλληνες της Ξάνθης να ξέρεις ζητάνε πομάκικα γιατί έρχονται Βούλγαρη τουρίστες και αυτοί δεν μπορούν να συνεννοηθούν στη βουλγαρική γλώσσα, εγώ άνετα μπορώ να συνεννοηθώ στα βουλγάρικα επειδή τα πομάκικα μοιάζουν. Πριν λίγο καιρό είχα πιάσει δουλειά σε μία ταβέρνα και επειδή γνωρίζω τα πομάκικα, ερχόντουσαν Βούλγαροι και εγώ άνετα μιλούσα μαζί του και καταλάβαιναν, άλλοι μιλούσαν Αγγλικά αλλά τα μπερδεύουν γιατί και αυτοί οι Βούλγαροι δεν γνωρίζουν καλά Αγγλικά, εγώ μία χαρά κάτσαμε εκεί μπορούσα να τους εξυπηρετήσω στο τι ήθελαν, συνεννοήθηκα πάρα πολύ καλά! Δηλαδή ξέρω τα πομάκικα και μπορώ να συνεννοηθώ με άλλους πελάτες, εκεί το ότι είμαι πομάκα συμφέρει! Άλλο ένα παράδειγμα που μπορώ να δώσω είναι με τον αδερφό μου, ήταν εδώ στη Λάρισα και πήγαινε σε μία σχολή οδηγών για να βγάλει το δίπλωμα, έκανε τις ερωτήσεις που χρειαζόντουσαν για το δίπλωμα, είχε κάνει όλες τις ερωτήσεις και τώρα δεν γνωρίζω ακριβώς πόσες ερωτήσεις δεν μπόρεσε να τις κάνει, για 10 ερωτήσεις δεν ξέρω, όλοι οι υπόλοιποι που είχαν κάνει τα ίδια λάθη τους πέρασαν, στον αδελφό μου

επειδή ήταν μουσουλμάνος δεν τον πέρασαν και άλλοι που είχανε κάνει παραπάνω λάθη από αυτόν πήραν το δίπλωμα και ο αδερφός μου όχι, μου είπε ότι με είδαν ότι είμαι μουσουλμάνος και δεν με πέρασαν!

- 9. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της υγείας; α) Πιστεύετε ότι έχετε πρόσβαση στο σύστημα υγείας (ενημερώνεστε για την προσβασιμότητά σας;) Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Σχετικά με το γεγονός και την υγεία να αναφέρω κάποιο προσωπικό μου βίωμα ή για κάποιον άλλον; Έχω περάσει βέβαια περιστατικά που ήταν και αρνητικά και θετικά σχετικά με την υγεία, ας πούμε θα δώσω ένα παράδειγμα με τη γιαγιά μου! Την έχω πάει πάρα πολλές φορές σε γιατρό γιατί έχει με το πόδι της πρόβλημα και παίρναμε τηλέφωνο το γιατρό και το ρωτούσα τι και πώς, αν χρειάζεται ας πούμε να αλλάξουμε φάρμακα και ο γιατρός ξεκίνησε να μου φωνάζει στο τηλέφωνο, να μου λέει για τη συνέχεια μας ενοχλείτε, μία φορά σας είπαμε δεν χρειάζεται δεύτερη, μη μας ενοχλείτε άλλη φορά δεν γίνεται κάθε φορά να σας εξηγούμε όταν γίνεται κάτι... Δεν πιστεύω ότι παίζει ρόλο το ότι είμαστε πομάκοι, νομίζω ότι απλά η συμπεριφορά του γιατρού ήταν έτσι γιατί ήτανε κι αυτός από εμάς, ήταν Τούρκος, Απλά ο γιατρός παίζει ρόλο. Έχουν τύχει και περιστατικά όμως που μου έχουν συμπεριφερθεί πάρα πολύ καλά ας πούμε εδώ στο νοσοκομείο της Ξάνθης, είναι κάποιοι που είναι πάρα πολύ καλοί και σε εξυπηρετούν! Ας πούμε η μαμά μου πριν ένα μήνα έκανε εγχείρηση, πέρασε πάρα πολύ καλά στο νοσοκομείο, την εξυπηρέτησαν, νομίζω ότι το νοσοκομείο έχει διαφορά! (Πιστεύεις ότι οι πομακες γυναίκες έχουν πρόσβαση στο νοσοκομείο;). Ναι πιστεύω ότι μπορούν, είναι κάποιοι που είναι παλιοί αλλά τώρα πιστεύω ότι μπορούν. Αυτοί ας πούμε που είναι σε μεγάλη ηλικία και δεν ξέρουν καλά τα ελληνικά δεν μπορούν να πάνε, δεν μπορούν να συνεννοηθούν με γιατρό η μαμά μου που δεν γνωρίζει τα ελληνικά, δεν μπορούσε να συνεννοηθεί με γιατρό γιατί έχει πάει Δημοτικό μόνο και δεν ξέρει τα ελληνικά, λέει ότι καταλαβαίνω τα ελληνικά το τι μου λέει ο άλλος, απλώς δεν μπορώ να του μιλήσω εγώ, δεν μπορώ να του απαντήσω! Οπότε αναγκαστικά συνέχεια μαζί μου πηγαίνει για να μπορώ να συνεννοηθώ.

10. Πιστεύετε ότι παράγονται αρνητικές πεποιθήσεις γύρω από την γυναίκα πομάκα (στερεότυπα-προκαταλήψεις), εντός και εκτός της κοινότητας; Σύμφωνα με την βιωματική σας εμπειρία έχετε έρθει αντιμέτωπη με αυτά, προσωπικά ή ως θεατής ; (περιγράψτε ένα γεγονός).

Έχουν ας πούμε το τη σκέψη, ότι μία γυναίκα για να είναι σωστή πρέπει να δουλεύει, πιο παλιά είχαν τη σκέψη ότι θα πρέπει να δουλεύει καπνό, να μη βγαίνει έξω σε εργοστάσια, αν δουλεύει έξω σε εργοστάσια, “λένε ότι αυτή η γυναίκα έχει βγει έξω έχει σηκώσει μπαϊράκι, έχει πάει αλλού να δουλεύει και πού ξέρεις που πάει και τι κάνει;” σκέφτονται έτσι! Αυτό είναι ένα παράδειγμα εντός της κοινότητας των πομάκων, εκτός κοινότητας δεν έχω αντιμετωπίσει κάποια προκατάληψη! Δεν έχω αντιμετωπίσει κανένα αρνητικό γεγονός εκτός κοινότητας με το γάμο μου με έναν χριστιανό, έχω δει πάρα πολύ μεγάλη διαφορά, είμαι πάρα πολύ ευχαριστημένη, γιατί σε μας πιστεύουν δεν λέει πουθενά στο Κοράνι ότι θα πρέπει να παντρεύεσαι έναν χριστιανό.... Δεν το λέει σε μας γιατί αν παντρευτείς χριστιανό δεν τηρείς τους κανόνες και δεν πρέπει. Εγώ ας πούμε όταν παντρεύτηκα χριστιανό μάλωσαν μαζί μου, και έχω ακούσει γενικά διαφορά! Όπως ας πούμε να μου λένε “από δω και πέρα δεν σε θέλουμε, Μην έρχεσαι σε μας, να μην πατήσεις πόδι σε μας!”. Αλλά εγώ είπα ευτυχώς ο άντρας που παντρεύτηκα είναι τόσο καλός και με βοήθησε πολύ σε αυτό, με στήριξη το ίδιο και οι γονείς του, εγώ έχω μάθει ότι όλοι είμαστε ίσοι, πιστεύω ότι όντως όλοι είμαστε ίσοι και είμαστε όλοι άνθρωποι, ο καθένας πιστεύει τη θρησκεία του, Εγώ πιστεύω ότι θρησκεία μου δεν θα την αλλάξω επειδή παντρεύτηκα χριστιανό, ούτε αυτός θα αλλάξει τη δική του θρησκεία, Αλλά το έκανα παντρεύτηκα, δεν γνωρίζω αν είναι λάθος σωστό παλιά άκουγα τους άλλους τριγύρω μου τι έλεγαν, τώρα πλέον δεν τους ακούω και κάνω αυτό που πραγματικά θέλω! Συνιστώ λοιπόν στην κάθε γυναίκα να κάνει αυτό που θέλει και να μην ακούει κανένα!

11. Ποια είναι τα όνειρά σας ; Τι θα θέλατε να αλλάξε αύριο για μια γυναίκα και για μια γυναίκα πομάκα;

Εγώ αρχικά έχω κάνει όνειρα να έχω μία ευτυχισμένη ζωή, από παιδί έχω κάνει όνειρο να είμαι ευτυχισμένη! Αυτό συμβαίνει γιατί δεν ήμουν ευτυχισμένη ούτε με τους γονείς μου ούτε όταν παντρεύτηκα πρώτη φορά, πάντα ήμουν απελπισμένη συνέχεια δεν ήμουν ποτέ ευτυχισμένη! Έλεγα πάντοτε πότε θα γίνω ευτυχισμένη; Το όνειρό μου πάντοτε ήταν να έχω μία καλή οικογένεια και πιο πολύ ήθελα να έχω αγάπη, να με αγαπάνε γιατί εγώ δείχνω πραγματικά την αγάπη μου και τους αγαπάω και τον άντρα μου τον πρώην αγαπούσα πάρα πολύ, αλλά αυτός δεν έδειξε την ίδια αγάπη προς εμένα! Έχω όνειρο λοιπόν να έχω αγάπη να έχω την οικογένειά μου, δεν έχω σπουδάσει, έχω τελειώσει μόνο το σχολείο, θα ήθελα πολύ όμως να πάω σε ένα ΙΕΚ για μαγειρική να κάνω, αλλά δεν είχα τη δυνατότητα να το κάνω και πλέον είναι το όνειρό μου, να έχω μία όμορφη καλή οικογένεια με το παιδί μου αυτό! *(Αν αύριο ξυπνούσες και είχες ένα μαγικό ραβδί και άλλαζες κάτι για τις γυναίκες τι θα ήταν αυτό;)* Πολύ καλή ερώτηση! Για τις γυναίκες συγκεκριμένα να ήταν ελεύθερες, να μπορούσαν να κάνουν ότι επιθυμούν, να μην ήταν σαν σκλάβες μέσα στο σπίτι και να ήταν ελεύθερες να μπορούσε η κάθε γυναίκα, όπως οι άντρες μπορούν να κάνουν ότι θέλουν και η γυναίκα να μπορούσε να το κάνει αυτό! *(Και για μία πομάκα γυναίκα τι ήταν αυτό που θα άλλαζες αύριο;)*. Και για μία πομάκα γυναίκα το ίδιο θα έλεγα, να ήταν ελεύθερη να μην φοβάται! Να μη φοβάται μία γυναίκα να βγει έξω και να μιλήσει σε κάποιον, να μπορούσε να είναι ελεύθερη να κάνει ότι θέλει!

12. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω στο οποίο δεν ερωτηθήκατε ή να προσθέσετε κάτι στα παραπάνω λεγόμενα σας.

Πραγματικά δεν μου έρχεται κάτι άλλο στο μυαλό τα έχετε ρωτήσει όλα ! Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Γ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΑΙΚΑ.

ΗΛΙΚΙΑ: 24 ΕΤΩΝ.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΆΓΑΜΗ.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ.

ΑΝΩΝΥΜΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1. α) Πως θα ορίζατε την λέξη γυναίκα ; β) Πως θα ορίζατε σύμφωνα με το δικιά σας αντίληψη την Πομάκα γυναίκα ;

Τώρα που βλέπω τη γυναίκα έχει την ελευθερία της, η γυναίκα αλλά πιο πριν όταν βλέπω τη μητέρα μου ή τη γιαγιά μου δεν ήταν έτσι τα πράγματα. Εγώ όμως όταν βλέπω εμένα είμαι πολύ ελεύθερη κάνω αυτό που θέλω! **(Πώς θα όριζες την γυναίκα πομάκα;)**. Θα έλεγα ότι είναι πιο κλειστή, στο επίπεδο που ζει δηλαδή στο χωριό στην (ονομασία χωριού), για παράδειγμα βλέπω και τις φίλες μου που ήμασταν μαζί στην ίδια τάξη δεν συνέχισαν δεν πήγαν πανεπιστήμιο! Όλο αυτό εξαιτίας της μητέρα της π.χ. Έχω μία φίλη που ήθελε βασικά, να συνεχίσει όμως δεν είχε τη δύναμη επειδή ήταν κλειστή η κοινωνία και είχε το φόβο, αυτά νομίζω και αυτό δυστυχώς συνεχίζει! **(Αυτό που αναφέρεις πώς πιστεύεις ότι θα μπορούσε να αλλάξεις;)**. Με την ενημέρωση

κυρίως, ας πούμε να βγει και η κόρη της που λέω, η φίλη μου δηλαδή, να βγει και να δει πιο έξω, ας πάει ας πούμε Τουρκία, γιατί ήθελε να σπουδάσει Τουρκία και να δει ότι δεν είναι κάτι τόσο τρομερό το να είσαι φοιτήτρια! Όμως και λίγο η μητέρα της θα έπρεπε να της δώσει θάρρος αυτό!

2. Πως πιστεύετε ότι αντιλαμβάνεται τον ρόλο της γυναίκας η πομακική κοινότητα; Η ευρύτερη κοινωνία ; Τι διαφορές ή κοινά χαρακτηριστικά εντοπίζεται;

Δεν ξέρω βασικά νομίζω σαν να είναι πιο κλειστή πάλι, ότι δεν μπορεί να κάνει αυτό που θέλει, δεν εμπιστεύονται ότι θα το κάνουν καλά, ότι θα γίνει όπως πρέπει αυτό βασικά πιο πολύ . *(Αν κατάλαβα σωστά από τα λεγόμενά σου θεωρείς ότι η γυναίκα στην πομακική κοινωνία Δεν έχει τη δυνατότητα να κάνει κάποια πράγματα και ο ρόλος της είναι κλειστός για συγκεκριμένα πράγματα μόνο;)*. Ναι ναι ναι... ναι! Νομίζω ότι και για την ευρύτερη κοινωνία το ίδιο είναι, νομίζω ότι σκέφτονται επειδή είμαστε πομάκοι δεν μπορούμε να το κάνουμε! Φοβούνται να μας εμπιστευτούν γιατί ότι δεν θα το κάνουμε καλό δεν θα το κάνουμε όπως πρέπει και έτσι συνεχίζεται αυτό! Ναι θεωρώ ότι αποκλείονται πομάκες γυναίκες! Στις διαφορές αισθάνομαι ότι δεν μας εμπιστεύονται και πολύ η ελληνική κοινωνία. Στην Τουρκία ας πούμε με ρωτάνε οι φίλες μου, εκεί που είστε ζείτε καλά.... δεν έχουμε όμως τόσες δυσκολίες ζούμε πάρα πολύ ωραία και πολύ καλά, θα μας πιέζουν για κάτι ζούμε όπως θέλουμε!

3. Μπορείτε να μας περιγράψετε την καθημερινότητά σας είτε εντός είτε εκτός της κοινότητας;

Στην καθημερινότητά μου δεν έχω κάποια υποχρέωση, όταν είμαι εδώ Ελλάδα, είμαι κυρίως στο σπίτι με την οικογένειά μου μαζί, διαβάζω συνήθως πάρα πολλά βιβλία ή είμαι με τις φίλες μου, να κάνουμε κάποιες διαφορετικές δραστηριότητες όταν είμαστε μαζί! Αυτά βασικά δεν έχω κάποια υποχρέωση, να δουλέψω ή να κάνω κάτι στο σπίτι, να βοηθήσω τη μητέρα μου ή κάτι τέτοιο, όχι δεν έχω!

4. Θα θέλατε να μας περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίο μεγαλώσατε στην οικογένεια σας από την παιδική σας ηλικία ως την ενηλικίωση, ποιος ήταν ο ρόλος σας ως κόρη-αδελφή ; (7 έως 18 ετών).

Αρχικά είναι η δεύτερη στην οικογένεια έχω μία μεγαλύτερη αδερφή και ένα μικρότερο αδερφό, Μέχρι τα 18 περίπου οι γονείς μας μας είχαν πιο μαζεμένους, όχι για το κακό μας ήταν αγχωμένοι για να μας προστατέψουν, ήταν υπερπροστατευτικοί γιατί ήθελαν το καλύτερο για εμάς και να σπουδάσουμε! *(Τι φόβους είχαν;)*. Οι φίλες μου ήταν πολύ πιο άνετες και έκαναν τα πάντα, ο πατέρας μου φοβότανε μην κάνω και εγώ τα ίδια, γιατί τα πράγματα που έκανα δεν ήταν καλά! οι φίλες μου ήταν από το ίδιο χωριό με μένα! Πρακτικά φοβόντουσαν την κακιά επιρροή! *(Θέλεις να προσθέσεις κάτι παραπάνω για τον ρόλο σου;)*. Όχι ο μπαμπάς μας έλεγε να διαβάσουμε μόνο να προχωρήσουμε, να πάμε μπροστά!

5. Μπορείτε να μας περιγράψετε την θέση σας μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο. (σχέσεις με γονείς, συντρόφους, αδέρφια, παιδιά ή ευρύτερα μέλη της οικογένειας). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία με αυτές τις σχέσεις;

Νομίζω ότι με την οικογένειά μου έχω την καλύτερη σχέση και με τη γιαγιά μου και με τον παππού μου και με τον μπαμπά μου το ίδιο.... πολύ καλή σχέση έχουμε. *(Θα ήθελες να μοιραστείς κάποιο γεγονός ή κάποια εμπειρία όπου περιγράφουν αυτές σχέση σου;)*. δεν υπάρχει κάτι... πού να σας πω Ουάου αυτό αξίζει να ακουστεί, αλλά Ναι έτσι ήμασταν πάντα και έτσι συνεχίζει κιόλας! Για μένα προσωπικά αυτή η σχέση που έχω με την οικογένειά μου μου δίνει ευτυχία, έτσι αυτά δεν έχω κάτι άλλο να πω! *(Ο φόβος που είχαν οι γονείς σου όντας σε συμμαθήτρια άλλαξε όταν μεγάλωσες;)* .Ναι ναι άλλαξε, Όταν πήγα στο πανεπιστήμιο άλλαξε πάρα πολύ! ο πατέρας μου ας πούμε πλέον Λέει “εσείς τα ξέρετε καλύτερα τώρα” Αλλά όταν ήμασταν στο Γυμνάσιο και στο λύκειο αυτός έλεγε αυτός τα ήξερε καλύτερα! Έτσι μεγαλώνοντας άλλαξε αυτό! Τώρα που μεγάλωσα θεωρώ ότι έχω πιο πολλές επιλογές και ελευθερίες είχα και έχω!

6. Μπορείτε να μας περιγράψετε τον ρόλο που έχουν τα μέλη της οικογένειάς σας, πώς αυτά σας επηρεάζουν στην ζωή σας;

Αρχικά οι γονείς μου έχουν αρκετά μεγάλη αδυναμία και εξαιτίας αυτού ασχολούνται αρκετά μαζί μου και αυτό με επηρεάζει! Με βοήθησαν και με στήριξαν γιατί η εκπαίδευση μου ήταν ιδιωτική... αλλά κάποιες φορές αυτό με επηρέαζε άσχημα γιατί αισθανόμουν ότι τους επιβαρύνω οικονομικά. Εγώ αισθανόμουν άσχημα για αυτό αλλά οι γονείς μου δεν το σκεφτόντουσαν καθόλου...έκαναν το καλύτερο που μπορούσαν για μένα! Αυτό σκέφτομαι αρκετά συχνά ότι ότι χρειάζομαι μου το παρέχουν οι γονείς μου! Αυτό είναι που σκέφτομαι βασικά αλλά θα είναι το καλύτερο για την εκπαίδευση μου, είχα και την αδερφή μου και αυτή σπούδαζε ... για εκείνη δεν πλήρωσαν κάτι... αλλά εγώ έχω άλλες επιλογές και αυτές ήταν δυστυχώς επί πληρωμή! Μέσα από όλα αυτά πιστεύω ότι έχω γίνει πιο ανεξάρτητη και οι γονείς μου το θέλουν να είμαι ανεξάρτητη!

7. Πώς αντιλαμβάνεστε την θρησκεία ; Επηρεάζει την καθημερινότητά σας και τις σχέσεις σας; Αν ναι πώς ; Αν όχι πιστεύετε ότι ισχύει για το σύνολο των πομάκων; Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Για μένα η θρησκεία είναι το κομμάτι που με συμπληρώνει! Στην καθημερινότητά μου δεν έχω κάποια αρνητική επιρροή από τη θρησκεία, έχω βέβαια τις υποχρεώσεις μου, όπως το να κάνω την προσευχή μου! Κάποιες φορές όταν βγαίνω είτε εδώ είτε στην Τουρκία με τις φίλες μου, πολλές από αυτές δεν κάνουν προσευχή, αλλά εγώ πολλές φορές θα το σκεφτώ όταν πηγαίνουμε ας πούμε για φαγητό εγώ θα κάνω την προσευχή μου αυτές όχι! Οπότε κάποιες φορές σκέφτομαι καλύτερα να μην πάω! Προφανώς δεν μου λένε κάτι άμα την κάνω απλά οι πιο πολλοί δεν την κάνουν και δεν θέλω να τους επηρεάσω με οποιοδήποτε τρόπο! Η θρησκεία και εκπαιδευτικά επειδή σπουδάζω ποιμαντική, με επηρεάζει θετικά, για παράδειγμα οι καθηγητές μου, βλέπουν ότι τηρώ τις υποχρεώσεις της θρησκείας μου, με βλέπουν με καλύτερο

μάτι! Για αυτούς είμαι πιο σωστός άνθρωπος! Επειδή ακριβώς ασχολούμαι με τη θεολογία, ο Περίγυρος μου έχει περισσότερες απαιτήσεις από μένα. Ειδικά σε περιπτώσεις που κάνω κάποιο λάθος στο χωριό Θα ακουστεί περισσότερο, Επειδή είχα σκεφτούν “είσαι ιεροδιδάσκαλος... Πώς μπορείς να το κάνεις εσύ αυτό;”. Για παράδειγμα εγώ και εσύ κάνουμε το ίδιο λάθος, αλλά εγώ θα ακούσω περισσότερα, εγώ να σου πω με τη Θεολογία πώς μπορώ να το κάνω αυτό; Αυτό Δυστυχώς γίνεται πάρα πολύ! (**Πώς το αντιμετωπίζεις;**). Αυτό δεν είναι καθόλου σωστό γιατί εγώ έχω τις επιλογές μου και όπως θέλω και επιθυμώ Θα ζω! Απλά ξέρω ότι πρέπει λίγο και εγώ να... Απλά έχω τις επιλογές μου και ζω εγώ όπως θέλω. Στο χωριό ιδιαίτερα ηλικίες της μαμάς μου, έχουν μάθει με τη θρησκεία... θεωρούμε ότι υπάρχουν δύο επιλογές το λάθος και το σωστό, υπάρχουν κάποια πράγματα στη θρησκεία που έχει πει ο Μωάμεθ, αλλά δεν έχουν τη μορφή υποχρεώσεις, για παράδειγμα θα ήταν καλό να εμένα το κάνεις αλλά δεν είσαι και υποχρεωμένος ντε και καλά να το κάνεις! Εμείς στο χωριό και η κοινωνία πού ζούμε θεωρούν ότι είσαι υποχρεωμένος να το κάνεις! Αυτό το πράγμα ρε παιδί μου το έχουν εσύ γιατί να το αφήσεις δεν πρέπει να το αφήσεις, ή σωστό ή λάθος! Το ενδιαμέσο σαν να μην υπάρχει ένα πράγμα! Δυσκολεύουν οι ίδιοι τι θρησκεία... Αν τη μάθεις τη θρησκεία σωστά όπως είναι, είναι πολύ όμορφο σε κάνει να αισθάνεσαι πολλά πράγματα με αισθάνεσαι τόσο όμορφα, όταν έρχεται η στιγμή να γίνεται κάτι Απλά πρέπει να έρχεται από μόνο του χωρίς εξαναγκασμό! Η πίστη είναι ένα πολύ μεγάλο κομμάτι της ζωής μας, έχεις κάτι στο οποίο πιστεύεις και περιμένεις να γίνει κάτι καλό, Άμα λες συνέχεια Γιατί συμβαίνει το ένα σε μένα γιατί συμβαίνει το άλλο σε μένα τα έχεις χάσει όλα. Για μένα η θρησκεία είναι ένα κομμάτι που συμπληρώνει, Άμα τη χρησιμοποιεί σωστά σου δίνει μία πάρα πολύ θετική ενέργεια και ευχαρίστηση. Δεν υπάρχουν μόνο λάθος που σωστά Υπάρχει και το ενδιαμέσο .Αυτό που θέλω να κάνω και εγώ είναι να μάθω στα νέα παιδιά ότι δεν υπάρχει μόνο το σωστό και το λάθος, αλλά υπάρχει και το ενδιαμέσο! Θα πρέπει να είμαστε σωστοί άνθρωποι και καλοπροαίρετη, αλλά δεν υπάρχει μόνο το σωστό και λάθος που σου λέει το χωριό!

- 8. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την εκπαίδευση; α) Τι πρόσβαση πιστεύετε ότι έχει η πομάκα γυναίκα στην εκπαίδευση. Θα θέλατε να**

μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Να έχω κάτι στο μέλλον δικό μου κάτι που μπορώ να κάνω αυτό σημαίνει εκπαίδευση για μένα! Εγώ όταν ξεκίνησα να σπουδάζω στην Τουρκία, άλλαξε ο τρόπος σκέψης μου! Δεν είναι μόνο το ότι πήγα για να πάρω εκπαίδευση αλλά το ότι έφυγα σε μία άλλη χώρα με έμαθε πολλά πράγματα, το ότι έφυγα για να σπουδάσω σε άλλη χώρα !Ήταν η πρώτη φορά που χωρίστηκαν με την οικογένειά μου και είναι οι εμπειρίες πάρα πολλές εμπειρίες που αποκτάς για το καλό της ζωής σου στο μέλλον! **(Τι πρόσβαση πιστεύεις ότι έχει μία πομάκα γυναίκα στην εκπαίδευση;)**.Τώρα ας πούμε όλοι σπουδάζουν, αλλά ας πούμε για τη μητέρα μου που της λέμε να πάει με τη θεία μου να συνεχίσει το σχολείο... Απλά φοβάται! Αυτός λοιπόν είναι ο φόβος! Δεν ξέρω γιατί δεν τολμάνε να το δοκιμάσω, αυτό που λένε συνέχεια είναι “ δεν θα μπορώ να συνεχίσω”. Είναι μία φράση που λέμε συχνά Και δείχνει φόβο! **(Έχεις κάποια βιωματική εμπειρία που σε έχει επηρεάσει το θετικά είτε αρνητικά ως προς την εκπαίδευση;)**. Αρχικά τα δικά μας σχόλια είναι πάρα πολύ αδύναμα, αν κάποιο παιδί θέλει να συνεχίσει τις σπουδές του στη Τουρκία, θα του συνιστούσα να πάει στο μειονοτικό σχολείο, αλλά αν θέλει να συνεχίσει εδώ στην Ελλάδα καλό θα ήταν να πάει σε ένα κανονικό σχολείο! Εγώ ας πούμε εδώ πέρα πήγαινα στο σπουδαστήριο... Δεν θέλω να πω κάτι κακό ήμουν πρώτος στο σχολείο... αλλά αν πήγαινα σε ελληνικό σχολείο θα ήμουν πάρα πολύ κάτω. **(Αυτό γιατί πιστεύεις ότι θα συνέβαινε;)**. Ο πατέρας μου ας πούμε μου είχε πει αν θες να συνεχίσεις πήγαινε στην Τουρκία ,γιατί πήγαινα σε μειονοτικό σχολείο και εγώ ως παιδί δεν σκεφτόμουν ποια είναι η καλύτερη επιλογή για το σχολείο, απλά ήθελα να είμαι με τις φίλες μου οπότε όπου πήγαιναν φίλες μου θα πήγαινα! Στο ιεροσπουδαστήριο, τα μαθήματα γινόντουσαν στα ελληνικά, στα αράβικα και στα τουρκικά!

- 9. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της εργασίας; Θα θέλατε να μας περιγράψετε τις δικές σας υποχρεώσεις; Τι εμπόδια ή τι δυνατότητες εντοπίζεται στην εύρεση εργασίας (τι ρόλο παίζει η πολιτιστική σας**

ταυτότητα σε αυτό;). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Δύναμη η εργασία είναι δύναμη, τώρα στο χωριό ας πούμε που έχουμε ένα φροντιστήριο ένα Θρησκευτικό φροντιστήριο, θα ήθελα πάρα πολύ να μπω εκεί μέσα και να ξεκινήσω κάτι και να εργαστώ, Θέλω πάρα πολύ να είμαι με τα παιδιά και βλέπω ότι τώρα εκεί, δεν επιθυμούν τα παιδιά να πηγαίνουν και ότι με το ζόρι πηγαίνουν στο σχολείο, αυτό το πράγμα θέλω να το αλλάξω και τα παιδιά να έρχονται με τη θέλησή τους! Θέλω πιο πολύ να κάνω τα παιδιά να σέβονται τη θρησκεία, να τους αρέσει. Και εγώ πήγαινα σε αυτό το φροντιστήριο.... και έκανε τα παιδιά να κρυώσουν να μην είναι τόσο κοντά με τη θρησκεία, επειδή η ανέφεραν ότι η θρησκεία είναι όλη μας η ζωή, για παράδειγμα θα σας πω κάτι που έγινε στα καρναβάλια! Εμείς ως παιδιά θέλαμε πάρα πολύ να πηγαίνουμε στο λούνα παρκ, στο φροντιστήριο μας λέγανε ότι αυτό είναι πάρα πολύ κακό να πηγαίνουν στο λούνα παρκ, που δεν είναι κάτι κακό να πηγαίνεις χαρά και διασκέδαση για ένα παιδί! Τέτοια πράγματα οπότε αυτή τη νοοτροπία θέλω να την αλλάξω το φροντιστήριο και να εκσυγχρονιστούν. *(Πιστεύεις ότι μία πομάκα γυναίκα μπορεί να βρει εύκολα δουλειά;).* Πιστεύω ότι μπορεί να βρει Αλλά πιστεύω ότι συγκριτικά με μία ελληνίδα μπορεί να αντιμετωπίσει περισσότερες δυσκολίες, επειδή ότι και να λέμε πιστεύω ότι μας κοιτάζουν λίγο διαφορετικά, έτσι το αισθάνομαι! Σίγουρα αν θέλει να βρει δουλειά θα βρει. Απλά πιστεύω ότι οι εργοδότες θα είναι λίγο πιο καχύποπτη και πιο απαιτητική από μία γυναίκα πομακικής καταγωγής συγκριτικά με μία Ελληνίδα! Μου έχουνη πει ας πούμε “ τόσο όμορφη κοπέλα γιατί φοράς τη μαντίλα;” Και στη δουλειά ας πούμε αυτό πιστεύω εγώ θα συμβαίνει και μία φίλη μου ας πούμε, τελείωσε τη νοσηλευτική και ήθελε να μπει σε ένα χώρο εργασίας αλλά επειδή φορούσε μαντήλα δεν την πήρανε !

- 10. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της υγείας; α) Πιστεύετε ότι έχετε πρόσβαση στο σύστημα υγείας (ενημερώνεστε για την προσβασιμότητά σας;) Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Τώρα όχι γιατί ιδιαίτερα στο χωριό και στο κέντρο υγείας οι περισσότεροι γιατροί είναι δικοί μας πομάκοι! Οπότε δεν πιστεύω ότι υπάρχει κάποια δυσκολία σχετικά με την υγεία και δεν έχω έρθει και αντιμέτωπη με κάποιο αρνητικό γεγονός με κάποιο γιατρό! *(Έχεις ακούσει κάποιο γεγονός από τον περίγυρό σου;)*. Όχι δεν έχω ακούσει κάποιο γεγονός που οι γιατροί να έχουμε συμπεριφερθεί θετικά ή αρνητικά απέναντι σε μία γυναίκα που φοράει μαντίλα, δεν γνωρίζω κάποιο για να σας περιγράψω!

- 11. Πιστεύετε ότι παράγονται αρνητικές πεποιθήσεις γύρω από την γυναίκα πομάκα (στερεοτυπα-προκαταλήψεις), εντός και εκτός της κοινότητας; Σύμφωνα με την βιοματική σας εμπειρία έχετε έρθει αντιμέτωπη με αυτά, προσωπικά ή ως θεατής ; (περιγράψτε ένα γεγονός).**

Ναι ας πούμε αυτό με τη μαντίλα είναι μία προκατάληψη, επειδή είμαστε μουσουλμάνοι πομάκοι, όχι από όλους,...Αλλά υπάρχει προκατάληψη! Για παράδειγμα εγώ στις εξετάσεις πέρασε στη σχολή στη Θεσσαλονίκη, αλλά δεν ήθελα να πάω, γιατί είμαι με τη μαντίλα και δεν θα ήμουν άνετη σε αυτό το χώρο και έτσι διάλεξα την Τουρκία!

- 12. Ποια είναι τα όνειρά σας ; Τι θα θέλατε να αλλάξε αύριο για μια γυναίκα και για μια γυναίκα πομάκα;**

Να τελειώσω το Μεταπτυχιακό με το καλό... να συνεχίσω το διδακτορικό, πιο πριν δεν ήθελα καθόλου ... Τώρα όμως θέλω πάρα πολύ! Τώρα το πιο παρόν όνειρο που έχω, είναι να διδάξω σε αυτό το φροντιστήριο που έχω στο χωριό μου και να αλλάξω μερικά πράγματα σε αυτό! Τώρα τι θα άλλαζα στις γυναίκες να είναι πιο άνετες, να εμπιστεύονται τους εαυτούς τους! και για μία γυναίκα πομάκα το ίδιο θα έλεγα, να εμπιστεύεται τον εαυτό της!

- 13. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω στο οποίο δεν ερωτηθήκατε ή να προσθέσετε κάτι στα παραπάνω λεγόμενα σας.**

Όχι είμαστε εντάξει ευχαριστώ πολύ !

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Δ

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΑΙΚΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 24 ΕΤΩΝ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΆΓΑΜΗ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΝΟΣΗΛΕΥΤΡΙΑ.

ΑΝΩΝΥΜΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1. α) Πως θα ορίζατε την λέξη γυναίκα ; β) Πως θα ορίζατε σύμφωνα με το δικιά σας αντίληψη την Πομάκα γυναίκα ;

Γυναίκα για εμένα θεωρώ ότι είναι δύναμη, διότι γεννάει, μπορεί να κάνει τα πάντα, θεωρώ ότι πρέπει να είναι αυτόνομη! Η γυναίκα εμπνέει αγάπη σοφία, πολλά..... Βασικά γυναίκα είναι όλα! (*Πώς θα όρίζες μία πομάκα*

*γυναίκα;).*Εργατική! *(θα ήθελες να προσθέσεις κάτι άλλο;).* Ναι! ταπεινή θα έλεγα ,ήσυχη... Δεν μου έρχεται κάτι άλλο δεν ξέρω!

2. **Πως πιστεύετε ότι αντιλαμβάνεται τον ρόλο της γυναίκας η πομακική κοινότητα; Η ευρύτερη κοινωνία; Τι διαφορές ή κοινά χαρακτηριστικά εντοπίζεται;**

Εεεε...Δουλειά στο σπίτι, παιδιά, υποταγή στον άνδρα δυστυχώς! Πρέπει να ακούει! Αυτά. *(Η ευρύτερη κοινωνία...Χριστιανοί, μουσουλμάνοι... Όλοι οι άνθρωποι πώς πιστεύεις ότι αντιλαμβάνονται την πομάκα γυναίκα;).* Εργατική, κουραστική η δουλειά που κάνει..... γενικά θεωρούν ότι η πομάκα γυναίκα, φοβάται να μιλήσει να αντιδράσει. *(Εντοπίζεις κοινά χαρακτηριστικά τον τρόπο σκέψης της πλειονότητας και της μειονότητας όσον αφορά τα ζητήματα της γυναίκας;).*Ναι νομίζω υπάρχουν παραδείγματατος χάρη , Πολλοί άντρες είτε είναι χριστιανοί είτε μουσουλμάνοι, είτε πομάκοι θεωρούν ότι η γυναίκα πρέπει να είναι στο σπίτι να μαγειρεύει, να καθαρίζει, αυτή είναι η δουλειά της..... να μη μιλάει πολύ πολύ! Ότι τον πρώτο λόγο θα πρέπει να το έχει πάντα ο άντρας.... κουμάντο κάνει πάντα ο άντρας! Νομίζω ότι είναι κάτι το οποίο το εντοπίζουμε σε πάρα πολλές οικογένειες και αυτό δεν έχει να κάνει με τη θρησκεία νομίζω ότι είναι μία γενική κουλτούρα του Έλληνα.

3. **Μπορείτε να μας περιγράψετε την καθημερινότητα σας είτε εντός είτε εκτός της κοινότητας;**

Θα πάω στη δουλειά... θα γυρίσω σπίτι, θα κάνω κάποιες δουλειές στο σπίτι να βοηθήσω σε ότι χρειαστείς, εεε θα βγώ, θα ντυθώ όπως θέλω! Θα πω τη γνώμη μου όπως θέλω και αυτό έχει να κάνει με την οικογένεια, και εγώ γενικά και προσωπικά είμαι άνετη στη ζωή μου. *(Μέσα στην κοινότητα ποιος είναι ο ρόλος σου, ποια η καθημερινότητα σου στο χωριό, αλλάζει με αυτή στην πόλη;)* Αλλάζει ναι ! Για παράδειγμα στο χωριό είσαι υποχρεωμένος να τους χαιρετάς όλους, είτε έχεις όρεξη είτε όχι, πρέπει να σέβεσαι τους

μεγαλύτερους, Να προσέχεις τι θα πεις πως θα γελάσεις, πώς θα κάτσεις, τι θα σκεφτείς και τι θα πεις! Πολλά πράγματα νομίζω.

4. **Θα θέλατε να μας περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίο μεγαλώσατε στην οικογένεια σας από την παιδική σας ηλικία ως την ενηλικίωση, ποιος ήταν ο ρόλος σας ως κόρη-αδελφή ; (7 έως 18 ετών).**

Παιχνίδι, αγάπη... Να σεβόμαστε τους αλλήλους, Αλλά άμα είσαι κορίτσι Θα πρέπει να ξέρεις να καθαρίζεις το σπίτι, να κάνεις δουλειές Να ξέρεις να μαγειρεύεις γιατί το βασικό όταν μεγαλώνεις δεν σου λένε να γίνεις αυτό που ποθείς Και να κάνεις αυτά που θέλεις, το πρώτο πράγμα που σου λένε είναι: “να βρεις ένα καλό παιδί!”, Γιατί αυτός θα σε αποκαταστήσει, θα σου πει τι θα κάνεις με τη ζωή σου, πώς θα ντυθείς, τι θα κάνεις Τι θα κάνεις - τι θα ράνεις, πώς θα σκεφτείς...αυτή είναι η νοοτροπία συνήθως σε πολλούς!

5. **Μπορείτε να μας περιγράψετε την θέση σας μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο. (σχέσεις με γονείς, συντρόφους, αδέρφια, παιδιά ή ευρύτερα μέλη της οικογένειας). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία με αυτές τις σχέσεις; Μπορείτε να μας περιγράψετε τον ρόλο που έχουν τα μέλη της οικογένεια σας, πως αυτά σας επηρεάζουν στην ζωή σας;**

Η σχέση με την οικογένειά μου θα έλεγα ότι είναι πολύ free, δεν ξέρω πώς να το πω.... Δεν έχω κάποιο πρόβλημα με τους γονείς μου, πέραν του ότι μερικές φορές ανακατεύονται λίγο στη ζωή μου, αλλά ότι ήθελα να κάνω ποτέ δεν μου το έχουν στερήσει, ούτε στο τι θα φορέσω, ούτε για το αν θα πω, ούτε να γυρίσω την τάδε ώρα, Όχι δεν θα βγεις ή δεν θα κάνεις παρέα με τους συγκεκριμένους δεν είχα τέτοια!Είχα πολλή αγάπη, διαφωνίες υπάρχουν σε όλες τις οικογένειες και με τα αδέρφια φυσικά, το μικρό το αδερφάκι ας πούμε πάντα ακολουθεί τα βήματα του μεγάλου μέχρι κάποια ηλικία. Μετά όμως τραβάει μία εντελώς διαφορετική ζωή, γιατί ο μεγάλος συνήθως είναι αυτός που κάνει αυτά που θέλουν οι γονείς και το μικρό της οικογένειας είναι πάντα αυτός που θα κάνετε κεφαλιού του.

6. Πως αντιλαμβάνεστε την θρησκεία ; Επηρεάζει την καθημερινότητά σας και τις σχέσεις σας; Αν ναι πως ; Αν όχι πιστεύετε ότι ισχύει για το σύνολο των πομάκων; Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Νομίζω ότι είναι κάτι για να ενώνει τους ανθρώπους, μας δείχνει αγάπη, μας μαθαίνει να σεβόμαστε τους ανθρώπους τους αλλήλους, αλλά πολλές φορές η λέξη θρησκεία γίνεται πολιτικό παιχνίδι, διότι είναι ο λόγος που γίνονται πόλεμοι, ο ρατσισμός μεταξύ των ανθρώπων που στην ουσία δεν έχουμε τίποτα να χωρίσουμε! Θεωρώ ότι υπάρχει μία δύναμη για να ενώνει όχι για να χωρίζει μέχρι εκεί, όχι να είσαι φανατικός και να κάνεις ακραία πράγματα. *(Εσένα σαν άτομο σε επηρεάζει η θρησκεία στην καθημερινότητά σου;)*. Λίγο ναι... στο χωριό και όχι μόνο και στην Ξάνθη που ζω, έχουμε να κάνουμε με ανθρώπους που πιστεύουν πολύ στη θρησκεία, οπότε σε κάθε συζήτηση μπορεί να αλλάξει λίγο το σκεπτικό μου ή μπορεί να μην πω τη γνώμη μου, γιατί δεν μπορείς να μιλήσεις για αυτό το θέμα πολύ έντονα, Γιατί κάποιος το παρεξηγούν οπότε μπορεί να έρθεις σε αντιφάσεις ή να μαλώσεις κιόλας, γιατί έχεις μία διαφορετική άποψη πάνω σε αυτό το θέμα, Οπότε Αυτό είναι ένα θέμα στο οποίο δεν θέλω να μπαίνω πολύ. *Φ (Θέλεις να μοιραστείς κάποια βιωματική σου εμπειρία είτε θετική είτε αρνητική που έχει να κάνει με τη θρησκεία;)* Θετική θα έλεγα ότι μερικές φορές ο άνθρωπος και εγώ προσωπικά, έχω νιώσει πολλές φορές ευάλωτη στεναχωρημένη, εεεε και η προσευχή νομίζω ότι μερικές φορές ήρεμη, το μέσα μου. το είναι μου! Υπάρχουν και αρνητικά φυσικά Γιατί υπάρχουν άνθρωποι που είναι πολύ αφοσιωμένοι σε αυτό, σε φάση φανατισμένοι, Οπότε μπορεί κάποιος να σε δει ρατσιστικά αν έχεις να κάνεις με μία άλλη θρησκεία. οπότε μπορεί να πει : “Ααααα μουσουλμάνος αυτό..... Ααααα χριστιανός αυτό” αντίστοιχα και αυτό νομίζω ενοχλεί και νομίζω ότι ο καθένας μας θα πρέπει να σέβεται όχι τη θρησκεία αλλά τον άνθρωπο που έχουμε απέναντι μας, γιατί αυτό έχει σημασία να είσαι καλός άνθρωπος και να μην είσαι τόσο φανατισμένος.

7. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την εκπαίδευση; α) Τι πρόσβαση πιστεύετε ότι έχει η πομάκα γυναίκα στην εκπαίδευση. Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Η εκπαίδευση γενικά θεωρώ ότι πρέπει να γίνεται γιατί είναι ένα ισχυρό όπλο στη ζωή μας, όχι μόνο για να κερδίζουμε χρήματα αλλά και για τη μόρφωση μας, για τις ιδέες μας! Γιατί αν δεν έχουμε την εκπαίδευση θα είμαστε τα πρόβατα στην ουσία που θέλουν να είμαστε οι πολιτικοί και ο κάθε εργοδότης, πρέπει να κάνουμε μία επανάσταση γιατί αν δεν είσαι μορφωμένος, Δεν μπορείς να την κάνεις γιατί φοβάσαι..... Νομίζω πρέπει να γίνεται είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι στη ζωή του καθενός! (*Ποια πιστεύεις ότι είναι η πρόσβαση που έχει στην εκπαίδευση μία γυναίκα πομακικής καταγωγής*) Τώρα τελευταία... αυτό έχει αλλάξει η γυναίκα πομάκα είναι πιο άνετη να πάει να σπουδάσει, να κάνει κάτι το διαφορετικό.... Δυστυχώς όμως παλιά αλλά συνεχίζεται ακόμη, αυτό δεν ήταν εφικτό διότι θεωρούσαν ότι μία γυναίκα είναι δεύτερης κατηγορίας... να το πω λιτά δηλαδή του δρόμου, διότι Αν πάει μία γυναίκα να σπουδάσει και δε πομάκα θεωρείτε ότι δεν είναι σωστό και πήγαινε από δω και από κει! Είναι άδικο το να θέλει κάποιος να μορφωθεί, μόρφωση Δεν είναι μόνο σπουδές, Γιατί είναι άνθρωποι που δεν έχουν σπουδάσει και είναι μορφωμένοι, το πτυχίο δεν μας κάνει σημαντικούς...αλλά θεωρώ ότι αν καταφέρεις να πας σε μία άλλη πόλη να συναντήσεις ανθρώπους από διαφορετική κουλτούρα ανοίγει τον τρόπο σκέψης σου και είναι καλό γιατί σε φέρνει πιο κοντά στον άνθρωπο! (*Θα ήθελες να μοιραστείς κάποια βιωματική σου εμπειρία που αφορά την εκπαίδευση;*). Για αυτό έχω να πω μόνο θετικά, γιατί με την εκπαίδευση γνώρισα πάρα πολλούς ανθρώπους με διαφορετική κουλτούρα, θρησκεία και χώρα, αυτό με έκανε να αισθάνομαι σημαντική ότι μπορώ να έρθω σε επαφή και με άλλους ανθρώπους, με μία διαφορετική γλώσσα από τη δική μου, να επικοινωνήσω... η επικοινωνία είναι πολύ όμορφο πράγμα, με έκανε να σκέφτομαι πολύ ωραία γιατί το να βγαίνεις έξω από το χώρο σου, γνωρίζεις άλλους ανθρώπους, μοιράζεσαι μαθαίνεις την κουλτούρα τους. Οπότε αρχίζεις και σκέφτεσαι πολύ διαφορετικά και σέβεσαι! Θεωρώ ότι μόνο θετικά πράγματα έχει να σου προσφέρει η εκπαίδευση, διότι προσφέρεις μαθαίνεις νέα πράγματα αφοσιώνεσαι πάνω στο αντικείμενο που

σπουδάζεις, σε αυτά που σε ενδιαφέρουν και όχι μόνο γνωρίζεις πολλά περισσότερα απότομη απλά σχολή, μαθαίνεις πολλά περισσότερα και αυτό είναι υπέροχο!

8. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της εργασίας; Θα θέλατε να μας περιγράψετε τις δικές σας υποχρεώσεις; Τι εμπόδια ή τι δυνατότητες εντοπίζεται στην εύρεση εργασίας (τι ρόλο παίζει η πολιτιστική σας ταυτότητα σε αυτό;). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Για τη χώρα που είμαστε θα έλεγα ότι είναι πολύ υποβαθμισμένη, Είναι πολύ υποβαθμισμένες οι εργασιακές μας συνήθειες εδώ πέρα, δυστυχώς. πρέπει να Εργάζεται βέβαια ο άνθρωπος για να επιβιώσει να κάνει πράγματα, παντού αυτό.... αλλά υπάρχει πάρα πολλή εκμετάλλευση σε όλους τους κλάδους ασχέτου επαγγέλματος! (Ποιες είναι οι δικές σου υποχρεώσεις σε ότι αφορά την εργασία;) Ναι είμαι υποχρεωμένη να εργάζομαι για να μπορώ να κάνω τα δικά μου θέλω και να μην είμαι εγκλωβισμένη να το πω σε κάποιον, δεν θέλω κάποιον να μου παρέχει αυτά που χρειάζομαι και για να τα κάνω μόνη μου πρέπει να δουλέψω. Η εργασία δίνει δύναμη Νομίζω σε κάθε γυναίκα! **(θεωρείς ότι η καταγωγή σου επηρεάζει το να βρεις δουλειά;)** Έχει και θετικά και αρνητικά, μπορεί από τη μία να βοηθήσει, από θέμα γλώσσας, γιατί οι πομάκοι είναι δίγλωσσοι μην πω και τρίγλωσσοι και παραπάνω γλώσσες που ξέρουμε, οπότε αυτο μπορεί να βοηθήσει σε κάποιο ιατρείο ή νοσοκομείο και αντίστοιχα, Αν ένας άνθρωπος δεν γνωρίζει ελληνικά στον τόπο όπου ζει, τη γλώσσα του, εσύ μπορείς να τον βοηθήσεις με τη μητρική σου γλώσσα και με μία άλλη ταυτόχρονα οπότε νομίζω ότι έχει ένα θετικό. Υπάρχουν βέβαια και τα αρνητικά γιατί “λες μήπως επειδή είμαι πομάκα ένας χριστιανός Έλληνας μήπως δεν με θέλει επειδή δεν έχω τη δική του γλώσσα”. Ένας που είμαι η μητρική του γλώσσα τα ελληνικά έχει πρώτη θέση από μένα στην επικοινωνία. **(Θα ήθελες να μας περιγράψεις μια βιωματική σου εμπειρία ;)**. Όσον αφορά το εργασιακό μου περιβάλλον κάτι αρνητικό δεν έχω θετικό όμως για την καταγωγή μου έχω, στην Πάτρα που ήμουν στο νοσοκομείο και εδώ στην Ξάνθη, πολλές φορές άκουσα θετικά σχόλια για τους πομάκους, Όσοι με

γνωρίζουν δηλαδή και με ρωτούσαν από πού είμαι δηλαδή και της λέω πομάκα (περήφανη φυσικά!), μου Έλεγαν όλοι πολύ καλά σχόλια ότι είμαστε εργατικοί άνθρωποι δοτικοί και ευγενικοί κιόλας, Οπότε πάνω σε αυτό που κάνω για εμένα Ήταν ένα συν και για την κουλτούρα μου. Εγώ στο μυαλό μου το είχα πολύ διαφορετικά ότι θα με αντιμετώπιζαν τακτικά, επειδή πολλοί δεν γνωρίζουν τους πομάκους και είδα ότι γνώριζαν για την ιστορία μας, συνήθως οι μεγαλύτεροι σε ηλικία και αυτό με χαροποίησε ιδιαίτερα και το είδα πάρα πολύ θετικά, αυτό σαν συναίσθημα

9. **Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της υγείας; α) Πιστεύετε ότι έχετε πρόσβαση στο σύστημα υγείας (ενημερώνεστε για την προσβασιμότητά σας;) Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Οι περισσότεροι Και αυτό έχει να κάνει γενικά με την κουλτούρα μας, τρέχουν τελευταία στιγμή μόλις δουν δηλαδή τα σοβαρά πράγματα, εεεε κάτι ακραίο δεν θα πω γιατί πλέον εξετάζονται, πχ μία γυναίκα χρειάζεται πάει στο γιατρό, δεν λένε όχι αντιθέτως είναι ανοιχτοί σε αυτό! Αλλά παραμελούν αρκετά την υγεία τους, αλλά πιο πολύ έχω να πω ότι παραμελούν την ψυχική τους υγεία, αυτό νομίζω ότι είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι διότι πολλές γυναίκες είναι ευάλωτες στο χωριό, δεν ανοίγονται. Βασικά δεν ξέρω καν αν γνωρίζουν για την ψυχική υγεία, ειδικά πάνω στα βουνά και θεωρούν ότι για να πας σε ένα ψυχολόγο θα πρέπει να είσαι τρελός. Το έχουν συνδυάσει έτσι δυστυχώς! Η πρόσβαση στην υγεία στον τόπο που είμαστε πιστεύω πως όχι Γιατί ο κόσμος είναι αποκομμένος σε διάφορα σημεία, δεν έχουμε ούτε ένα κέντρο υγείας ,δεν έχουμε γιατρούς, νοσηλευτές και νοσοκομεία, γενικά πολλά πράγματα θεωρώ ότι είμαστε αποκομμένοι και δεν είναι ενημερωμένοι Βασικά αυτό είναι το βασικό, Γιατί αν σαν χώρα ενημερώνεις και κάνεις κάτι για την κοινότητα, Γιατί δεν είναι μόνο η πομακική κοινότητα είναι πολλές κοινότητες, πώς τα γνωρίζουνε; Πρέπει να ενημερώνονται!

10. **Πιστεύετε ότι παράγονται αρνητικές πεποιθήσεις γύρω από την γυναίκα πομάκα (στερεότυπα-προκαταλήψεις), εντός και εκτός της κοινότητας;**

Σύμφωνα με την βιωματική σας εμπειρία έχετε έρθει αντιμέτωπη με αυτά, προσωπικά ή ως θεατής ; (περιγράψτε ένα γεγονός).

Ναι! Πολλά κιόλας.... η γυναίκα πομάκα πρέπει να υπακούει στις εντολές και όχι μόνο του άντρα της των γονιών της ή των πεθερικών της, και του σογιού ολόκληρου και της κοινότητας, γιατί έχουμε πολλά πρέπει, πρέπει να ντύνεσαι πιο κλειστά, πρέπει να μη μιλάς πολύ, Πολλά τα πρέπει. Επίσης πολλές γυναίκες νομίζω στην κοινότητα βιώνουν βία, είτε είναι ψυχική η σωματική και δεν το μοιράζονται με κάποιον αυτό δυστυχώς, ίσα-ίσα το κρύβουν, γιατί έχουν την ιδέα “τι θα πει ο κόσμος.”. Γιατί Έτσι μεγάλωσαν με την ιδέα δεν πρέπει να πει κάτι ο κόσμος. Το να απατήσει ας πούμε ένας άντρας είναι πάρα πολύ φυσιολογικό και Και θα αναγκαστούν να κάτσουμε μαζί του, για τα παιδιά τους και για να μην μιλήσει ο κόσμος, ανέχονται πάρα πολλά από ότι πρέπει και δεν πρέπει αυτό να γίνεται! Αυτό νομίζω δεν μιλάνε δεν κάνουν κάτι Γιατί τι θα πει ο κόσμος;! Τους ενδιαφέρει πιο πολύ τι θα πει ο κόσμος παρά τι είναι αυτό που νιώθουν! Περισσότερες γυναίκες είναι σε κατάθλιψη και δεν έχουν βοήθεια! Ναι έχω βιώσει κάποιο συμβάν, για παράδειγμα Όταν ήμουν στο χωριό μου υπήρχε μία γιορτή, δεν φοράω μαντήλα γενικά στη ζωή μου ούτε οι γονείς μου, αλλά έχω θείες γιαγιάδες που φοράνε τη μαντήλα και Είχε έρθει μία φίλη μου από Αθήνα, να δει τον τόπο μας, δηλαδή εμάς τους πομάκους και έχουμε κάτι σαν πανηγύρι, Οπότε είχαμε βάλει μαντήλα, έτσι για φωτογραφία και για κάτι το διαφορετικό και ανέβασε μία φωτογραφία στα social, στο instagram κυρίως και μία συμφοιτήριά μου, έβαλε μία φωτογραφία με μαντίλα την ίδια μέρα και έγραψε ειρωνικά “ ναι είμαστε Έλληνες” και κατάλαβα ότι το μήνυμα πήγε σε μένα κατευθείαν, Βέβαια τη σχολίασα και της είπα σου πάει το μαντήλι, έχω πολλά εδώ πέρα μπορώ να σου στείλω με Κούριερ. Αυτό λοιπόν που είπα και πριν είναι ότι κάποιοι μπερδεύουν τη θρησκεία, με την εθνικότητα και κάποιοι δεν γνωρίζουν την ιστορία πόσο μάλλον τη δικιά μας ιστορία, την ιστορία των πομάκων, το τι έχει περάσει αυτός ο πομάκος για να έχει αυτή τη θρησκεία, το πόσο καταπιεσμένος λαός είμαστε, είτε είναι άντρας είτε είναι γυναίκα, αυτός ο λαός είναι καταπιεσμένος πολύ δυστυχώς και ακόμη στη χώρα εμείς σαν νεολαία δεχόμαστε μία καταπίεση και από το κράτος μας φυσικά που δεν κάνει κάτι!

11. Ποια είναι τα όνειρά σας ; Τι θα θέλατε να αλλάξε αύριο για μια γυναίκα και για μια γυναίκα πομάκα;

Τα όνειρά μου... να είμαι αυτόνομη, ανεξάρτητη, χαρούμενη, μακριά από τα στερεότυπα που έχουμε, να ζήσω όπως θέλω εγώ και όχι όπως θέλουν οι άλλοι και ο περίγυρος μου, για αυτό το λόγο θεωρώ ότι θα πρέπει να φύγω μακριά από την πόλη μου, για να μπορώ να ζήσω έτσι όπως θέλω. Αυτό που θα άλλαζα για μία πομάκα γυναίκα είναι να μην είναι τόσο ταπεινή και να μη λέει σε όλα ναι, να είναι πιο αυτόνομη πιο ανεξάρτητη, οι περισσότερες υποφέρουν για το τι θα πει ο κόσμος. Και αυτό που θα άλλαζα για όλες τις γυναίκες είναι να μη δέχονται τη βία, είτε τη σωματική είτε την ψυχική βία γιατί νομίζω ότι αυτό ειδικά σε σκοτώνει σιγά-σιγά. Θα ήθελα να σταματήσουν τα στερεότυπα για την πομάκα γυναίκα και να ζήσει όπως εκείνη επιθυμεί, γιατί κάθε γυναίκα έχει διαφορετικά όνειρα, κάποιες θέλουν να σπουδάζουνε, να μην παντρευτούν, να μην κάνουν παιδιά, άλλες θέλουν να παντρευτούν να κάνουν παιδιά, οπότε η κάθε γυναίκα να αποφασίζει να κάνει αυτό που θέλει, τα όνειρά της όπως εκείνη τα θέλει χωρίς να την περιορίζει κάτι.

12. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω στο οποίο δεν ερωτηθήκατε ή να προσθέσετε κάτι στα παραπάνω λεγόμενα σας.

Δεν μου έρχεται κάτι. Ευχαριστώ πολύ για την όμορφη συζήτηση και συνέντευξη!

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Ε

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΑΙΚΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 39

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: ΓΥΜΝΑΣΙΟ (ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΣΕ ΛΥΚΕΙΟ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΗ ΜΕ ΜΙΑ 6ΧΡΟΝΗ ΚΟΡΗ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΜΟΔΙΣΤΡΑ

ΑΝΩΝΥΜΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1. α) Πως θα ορίζατε την λέξη γυναίκα ; β) Πως θα ορίζατε σύμφωνα με το δικιά σας αντίληψη την Πομάκα γυναίκα ;

Για μένα η γυναίκα είναι το πιο δυνατό βασικά πράγμα, γιατί από τη γυναίκα γεννιέται ζωή. Η πομάκα είναι δυναμική, είναι πολύ δυναμική, πέρασαν πάρα πολύ δύσκολα χρόνια, για αυτό κιόλας πέρασαν πάρα πολλά. Δηλαδή όταν ακούω κάτι ιστορίες από παιδική μου ηλικία, από τις γιαγιάδες που ήταν στο χωριό, που πέρασαν πάρα μα πάρα πολύ δύσκολα, για αυτό κιόλας τώρα οι νέοι δεν σκέφτονται και πολύ τη δουλειά και όλα αυτά, θέλουν λίγο την άνεσή τους, γιατί αυτό τους προώθησαν οι γιαγιάδες, επειδή πέρασαν πολύ δύσκολα χρόνια. **(Όταν λέτε πέρασαν δύσκολα χρόνια, πώς έγινε αυτό; Τι σημαίνει;)** Φτώχεια, δούλευαν σε χωράφια, που το χωράφια τους ήταν πολύ μικρά κομμάτια και ήταν πάνω στα βουνά. Πήγαιναν με τα πόδια, όλη τη μέρα ήτανε, δηλαδή και μεγάλωναν τα παιδιά εκεί πέρα στα χωράφια, και δούλευαν στα χωράφια, και ζούσανε μόνο από αυτά τα χωράφια, δηλαδή δεν είχανε ένα εισόδημα, ό,τι έβγαζαν αυτό έτρωγαν. **(Αυτό γινότανε μέχρι ποια εποχή περίπου;)** Μέχρι πριν από 40 χρόνια. **(Μετά αυτό σταμάτησε να ισχύει;)** Όχι, πάλι δούλευαν στα χωράφια, και ακόμα δουλεύουν στα χωράφια, αλλά έχουν αρχίσει και οι άντρες να πηγαίνουν να βρίσκουν πιο εύκολα δουλειά, να κατεβαίνουν και πιο εύκολα στην πόλη, που έγιναν και οι δρόμοι, μπορεί κάποιος να έρθει να δουλεύει εδώ στη Ξάνθη, οι άντρες να κατεβαίνουν να δουλεύουν στη Ξάνθη ή να βγαίνουν στο εξωτερικό, και έχουν τώρα ένα εισόδημα. Δηλαδή όποιος θέλει να είναι αγρότης, μόνο αυτός δουλεύει στα χωράφια.

2. **Πως πιστεύετε ότι αντιλαμβάνεται τον ρόλο της γυναίκας η πομακική κοινότητα ; Η ευρύτερη κοινωνία ; Τι διαφορές ή κοινά χαρακτηριστικά εντοπίζεται;**

Μαμά, σύζυγος και αυτό βασικά. Δε ξέρω εγώ δεν έχω δει καμιά δυσκολία, κάτι, δεν έχω αντιμετωπίσει, είναι το θέμα σου πώς νιώθεις εσύ πιστεύω σε εμάς, είναι πιο πολύ αυτό, πώς νιώθεις εσύ όταν μπεις σε μία τέτοια κοινωνία. Τί μπορείς να δείξεις εσύ από τον εαυτό σου. *(Πίσω πάλι για την Πομακική κοινότητα)*. Αυτή τη στιγμή δεν έχουμε κάτι, δεν έχουμε τέτοιο, το μόνο που έχουμε βασικά είναι η θρησκεία μας. Αυτό, πώς πρέπει να ζεις στη θρησκεία, αλλά και αυτή τη στιγμή μπορεί ο καθένας να ζει όπως το θέλει, δεν έχουμε κανένα πρόβλημα.

3. **Μπορείτε να μας περιγράψετε την καθημερινότητά σας είτε εντός είτε εκτός της κοινότητας;**

Δεν άλλαξε και τίποτα, Η καθημερινότητά μου, είναι, είμαι κοινωνική, έχω τις φίλες μου, τις παρέες μου, έχω την οικογένειά μου, που περνάω πολύ ώρα με την οικογένειά μου, με την κόρη μου, την απόκτησα μετά από πολύ προσπάθεια και αυτό θέλω να τη χαρώ, για αυτό δε δουλεύω και θέλω να τη χαρώ, είμαι μαζί της, δηλαδή όλη την ημέρα είμαι να την πηγαίνω στη μία σχολή στην άλλη σχολή, από εδώ και από εκεί, όλη την ημέρα είμαι με την κόρη μου πιο πολύ, με την οικογένειά μου. *(Δηλαδή βάζετε το παιδί σε πάρα πολλές δραστηριότητες;)* Ναι, ναι.

4. **Θα θέλατε να μας περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίο μεγαλώσατε στην οικογένειά σας από την παιδική σας ηλικία ως την ενηλικίωση, ποιος ήταν ο ρόλος σας ως κόρη-αδελφή; (7 εως 18 ετών).**

Βασικά εγώ έχω αλλάξει πάρα πολύ από τα 7 χρονών, έχω πολύ αλλάξει κοινότητες. Για παράδειγμα, το Δημοτικό το τελείωσα στο χωριό, ήμουν μια χαρά, ήταν η ηλικία που παίζαμε στους δρόμους με τους φίλους μας, είχε πάρα πολλά παιδάκια στο χωριό και μετά πήγα εγώ Τουρκία. Τρία χρόνια έζησα εκεί, στη Τουρκία πήγα σε σχολείο εκεί θρησκευτικό, εκεί έζησα, ήταν άλλη εμπειρία, Μετά ξαναγύρισα στο χωριό, δεν είχα κάτι υποχρεώσεις, ήμουν το μικρότερο παιδί

στην οικογένεια, και ήμουν το κακομαθημένο, μια χαρά, δεν είχα καμία υποχρέωση. Δηλαδή η μαμά μου έβαζαν καπνά, αλλά δεν με υποχρέωναν να πηγαίνω κάθε πρωί στο χωράφι να δουλεύω. Δεν είχα καμία υποχρέωση, ούτε στο σπίτι, δηλαδή η μαμά μου ποτέ δε με έβαλε ούτε να μαγειρεύω ούτε να φτιάχνω δουλειές, να κάνω κάτι δουλειές στο σπίτι, τίποτα, μόνο ό,τι θέλω εγώ. **(Γενικότερα για τις γυναίκες Πομάκους πιστεύετε ότι ισχύει μια τέτοια ζωή στον τρόπο που μεγαλώνουν;)** Αυτή τη στιγμή ναι, αλλά παλιά και στην ηλικία μου είχα τις φίλες μου που πήγαιναν στα χωράφια, για να έχουν ένα εισόδημα το χειμώνα. **(Αρα για να βοηθήσουν και την οικογένεια;)** Ναι, ναι. Αλλά δεν είχαμε και τι άλλο να κάνουμε, ήτανε και η ηλικία. Δηλαδή τώρα που το σκέφτομαι ένα παιδάκι όλο το καλοκαίρι το περνούσαμε με τα καπνά, βελονιάζαμε. Εμένα για παράδειγμα μου άρεσε. Και μετά που παντρεύτηκα στα 24 μου χρόνια, μετά που παντρεύτηκα καθόμουν στο σπίτι και βαριόμουν και πήγαινα στον αδελφό μου να βελονιάσω για να έχει εκεί. Ήταν ωραίο κλίμα. Αλλά τώρα άμα πεις σε ένα παιδί ότι όλο το καλοκαίρι σου θα το περάσεις με τα καπνά δε θα το δεχτεί αυτό. **(Έχετε δικίο, αλλάζουν οι εποχές).** Ναι έχουν αλλάξει, και έχουν γίνει διαφορετικά. Όσο να ναι έχουν αλλάξει, δε τους αρέσει πια αυτό. Δηλαδή και να πεις σε κάποιον όλο το καλοκαίρι σου θα το περάσεις με τα καπνά δε θα το δεχτεί αυτό. **(Εσείς μελλοντικά θα έχετε/είχατε κάποια τέτοια απαίτηση; Το να πάνε ας πούμε να δουλέψουν στα καπνά;)** Δε ξέρω. Βασικά εγώ τα χωράφια δε τα έχω ότι είναι τόσο. Τη θεωρώ μία πολύ καλή δουλειά και αυτό. Έχω κάτι χωράφια στο χωριό που προσπαθώ να τα προστατέψω από φάρμακα δηλαδή. Αν θέλει καμία φορά να ασχοληθεί η κόρη μου με βιολογικά προϊόντα, και να είναι έτοιμη, να είναι προστατευμένη. Ποτέ δε θα της πω, όχι ξέρεις τα χωράφια είναι πολύ κουραστικά, να μην πας, αυτό ποτέ δε θα το πω. Και πάντοτε λέω ότι άμα θελήσει είναι εκεί, μπορεί να βγάλει πολύ μεγάλη παραγωγή, τα πάντα μπορείς να βγάλεις από τα χωράφια. Πιστεύω ότι το χώμα είναι κάτι που σου δίνει πολλά πράγματα. Είναι τι θες εσύ, τι μπορείς εσύ να κάνεις.

5. **Μπορείτε να μας περιγράψετε την θέση σας μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο. (σχέσεις με γονείς, συντρόφους, αδέρφια, παιδιά ή ευρύτερα μέλη της οικογένειας). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία με αυτές τις σχέσεις;**

Έχω πολύ καλή σχέση με όλους, με την οικογένειά μου, όταν είμαι με τον μπαμπά μου και με τη μαμά μου νιώθω σαν να είμαι 13χρονη. Δηλαδή αυτό να το νιώθω από πολύ μικρή ηλικία, επειδή με έχουν τέτοιο, νιώθω έτσι πολύ μικρή, και αυτοί με κάνουν να νιώθω έτσι. Γενικά με το σύζυγό μου έχω πολύ καλή σχέση, είμαστε πολύ αγαπημένο ζευγάρι, και με το παιδί μου έχω καλή σχέση, είμαι λίγο πιο αυστηρή με το παιδί μου. *(Ο σύζυγός σας ήταν δική σας επιλογή;)* Ναι. *(Ωραία. Και είπατε παντρευτήκατε σε ηλικία;)* 24. *(Πιο πριν είχε τύχει να σας ζητήσουν να συνάψετε κάποιο γάμο κτλ λόγω ηλικίας ή κάτι τέτοιο;)* Όχι. *(Δεν υπάρχει σαν αντίληψη;)* Ποτέ! Όχι, όχι, ακόμα και στα 24 η μαμά μου έλεγε ότι είσαι και σε αυτή την ηλικία μικρή για να παντρευτείς για μένα.

6. Μπορείτε να μας περιγράψετε τον ρόλο που έχουν τα μέλη της οικογένειά σας, πώς αυτά σας επηρεάζουν στην ζωή σας;

Εγώ πιστεύω ήταν οι σπουδές μου. Για παράδειγμα εγώ πάντα ήθελα να σπουδάσω. Ήθελα όταν τελείωσα το Δημοτικό, μετά ήθελα να πάω Γυμνάσιο. Μετά πήγα, δε με άφησαν. Μετά όμως είπα άμα δε με αφήνετε θα πάω μόνο στη θρησκευτική σχολή μόνο με άφηναν στην Τουρκία, σε θρησκευτική σχολή. Ε, άμα εκεί με αφήνετε εκεί θα πάω, είπα. Και εκεί άντεξα 3 χρόνια. Εκεί ήτανε εντάξει συνέχεια μέσα στη Σχολή καθόσουνα και όλα αυτά. Μετά μου έχουν μείνει ακόμα δύο χρόνια. Μετά είπα ότι δε θέλω άλλο να συνεχίσω. Γύρισα, και μετά συνέχεια τους έλεγα ότι θέλω να πάω Γυμνάσιο. Ο μπαμπάς μου άρχισε να λέει εντάξει, θα δούμε και η μαμά μου δεν τέτοιο. *(Γιατί πιστεύετε ότι δε σας επέτρεψαν;)* Παλιά δεν πήγαιναν οι γυναίκες να σπουδάσουν, το είχαν πολύ ότι θα πάθεις κάτι κακό, θα σου συμβεί κάτι κακό, δεν άφηναν τις γυναίκες. Και πιο πολύ δε τους άφηναν όχι τόσο για να μην μορφωθούν, να μην γίνει κάτι, να μη τους, ότι κάτι, ότι είναι επικίνδυνο να πας να σπουδάσεις, μια γυναίκα να βγαίνει μόνη της... (... ότι είναι πιο αδύναμη και δε μπορεί να προστατευτεί...) Αυτό, ναι σωστά αυτό. (και μετέπειτα πως τους μεταπείσατε ότι θέλω να πάω και θέλω να συνεχίσω;) Δε τους είπα. Δε μπορούσα. Και το σταμάτησα μετά. Μετά δούλεψα στο σπίτι μου, έγινα μοδίστρα, άρχισα να δουλεύω, αυτό βασικά τίποτα. Μετά από καιρό, όταν παντρεύτηκα βασικά, ήθελα να πάω στο (περιοχή). Πήραμε τηλέφωνο και μου

είπανε ότι πρέπει να πάω στη δεύτερη ευκαιρία που ήταν στη (περιοχή) τότε. Εγώ δεν μπορούσα τότε. Οδηγούσα, είχα το δίπλωμά μου, αλλά δεν οδηγούσα, δεν ήμουν τόσο άνετη να πάω εγώ στη (περιοχή) και ήτανε απογευματινές ώρες, να πάω σε σχολείο, και δε το πήρα, δηλαδή δε μπορούσα να πάω. Μετά από χρόνια, τώρα...(ήτανε δηλαδή λόγω δρόμου;)Ε λόγω δρόμου, είναι επικίνδυνοι οι δρόμοι μας, δεν ήμουν τόσο καλή οδηγός. Μετά, πριν από δύο χρόνια μετά γράφτηκα στη δεύτερη ευκαιρία στον (κέντρο). ***(Άρα δηλαδή παρόλο που καλύπτονται τα έξοδα για το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας, ιδιαίτερα στα Πομακοχώρια, υπάρχει δηλαδή ο φόβος από τις γυναίκες σχετικά με τους δρόμους και την οδήγηση; Είναι δύσκολη η πρόσβαση;)***Ναι, είναι δύσκολη η πρόσβαση, ειδικά τον χειμώνα με χιόνι και όλα αυτά. Και γω δεν ήθελα να γραφτώ λόγω αυτού. Φοβόμουνα πώς θα πηγαίνω, είναι πολλές οι ώρες, έλεγα έχω την κόρη μου, και μετά ήτανε μία που ήτανε εκπαιδευτρια στη δεύτερη ευκαιρία, ήρθε στο σπίτι μου και λέει, εντάξει συμπλήρωσε τη συμμετοχή και θα δούμε αν δε σου αρέσει το σταματάς. Και έτσι, και πήγα μια φορά, την πρώτη μέρα που πήγα είπα «Τι θέλω εγώ εδώ πέρα;». Μετά τη δεύτερη μέρα, τρίτη μέρα, εντάξει, ήρθαν και παρέα, γράφτηκαν και κάποιες άλλες κοπέλες από το χωριό, πηγαίναμε με ένα αυτοκίνητο και ήταν μια χαρά μετά. ***(Πιστεύετε ότι οι δάσκαλοι θα έπρεπε να ξεκινήσουν να μπαίνουν στα σπίτια των γυναικών για να τις ενημερώσουν;)***Τους ενημερώνουν...Ναι ναι, αλλά δε θα το δεχτούν όλοι. Και αυτή επειδή με ήξερε εμένα και είχαμε μία σχέση, για αυτό το έκανε κιόλας με μένα, γιατί της έλεγα εγώ, αν έχετε πρόβλημα, δε μπορείτε να βρείτε άτομα για να συμπληρώσετε το τμήμα, μετά να γραφτώ εγώ και βλέπω αν θα μπορέσω να έρχομαι κιόλας. Αλλά μετά εγώ που γράφτηκα, μετά μαζί με μένα γράφτηκαν ακόμα 2-3 άτομα. Μετά εγώ τους ενημέρωσα πάρα πολύ. Ότι ήτανε ωραία, πηγαίναμε εκδρομή συνέχεια, ερχόντουσαν και οι καθηγητές στις εκδρομές, κάναμε βόλτα στο χωριό με τους εκπαιδευτικούς, για να δουν ότι έχουμε πολύ καλή σχέση, γιατί είχαμε πολύ φιλική σχέση με τους εκπαιδευτικούς, για να το δουν αυτοί, αλλά διστάζουν. Αλλά ότι θα έρθουν σε λίγο καιρό όλες, ότι θα πάνε, θα πάνε. Αλλά τώρα για την ώρα «ε πως θα είναι;», και τους λέμε, γραφτείτε (και) μπορείτε να το αφήσετε. Μπορείτε να πάτε μία, δύο, τρεις φορές και βλέπετε αφού δε σας αρέσει, δε σας βολεύει και δεν έχετε τελικά χρόνο για να πάτε εκεί πέρα, μπορείτε να το αφήσετε μετά.... Αλλά δε, διστάζουν, διστάζουν. Αλλά ότι βοηθάει η σχολή δεύτερης ευκαιρίας βοηθάει πάρα πολύ.

7. **Πως αντιλαμβανεστε την θρησκεία ; Επηρεάζει την καθημερινότητά σας και τις σχέσεις σας; Αν ναι πως ; Αν όχι πιστεύετε ότι ισχύει για το σύνολο των πομάκων; Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Πιστεύω ότι η θρησκεία για εμάς είναι πολύ δυνατό κομμάτι, στη ζωή μας! Μου αρέσει που φοράω τη μαντίλα μου, η θρησκεία δεν είναι τρόπος ζωής είναι επιλογή, είναι τι επιλέγεις εσύ..... εντάξει μαθαίνουμε, έτσι μεγαλώσαμε το μάθαμε, Αλλά από κει και πέρα είναι επιλογή σου αν θέλεις να το συνεχίσεις ή όχι. (Ήταν επιλογή σας να φορέσετε μαντήλα;). Έτσι μάθαμε από μικρή φορά μαντήλα, ποτέ δεν σκέφτηκα κάτι διαφορετικό, ποτέ μου δεν σκέφτηκα να βγάλω τη μαντίλα γιατί μου αρέσει. Τη μικρή μου θα το αφήσω στην επιλογή της αν θα θέλει να βάλει ή όχι! Στην καθημερινότητα μου, είναι ότι φοράω τη μαντίλα και οι προσευχές....δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι άλλο τώρα!

8. **Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την εκπαίδευση; α) Τι πρόσβαση πιστεύετε ότι έχει η πομάκα γυναίκα στην εκπαίδευση. Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Το σχολείο, εγώ για παράδειγμα έμαθα πάρα πολλά πράγματα στο σχολείο. Μαθαίνεις πάρα πολλά πράγματα, και δεν είναι μόνο (αυτό), το σχολείο της δεύτερης ευκαιρίας δεν κάνεις τα κανονικά μαθήματα, δεν είναι τόσο εκπαιδευτικά, είναι πιο πολύ κοινωνικά, να βγαίνουμε έξω, μαθαίνεις καινούργια πράγματα. Εγώ για παράδειγμα στην περιοχή μου πήγαμε εκδρομή σε τόσο ωραία μέρη και μάθαμε τόσο ωραίες ιστορίες από αυτή τη σχολή. *(Μας είπατε μερικά πράγματα σχετικά με την πρόσβαση, τι αντιμετωπίζετε τον χειμώνα στα Πομακοχώρια κτλ. Η επόμενη ερώτηση σχετικά με την εκπαίδευση, είναι τι προσβασιμότητα έχει μία Πομάκα γυναίκα σε αυτήν; Πάνω κάτω μας είπατε και για την ενδυνάμωση, που η μία προσπαθεί να προσελκύσει την άλλη. Μας αναφέρατε ότι ενώ πληρώνονται οι βενζίνες κτλ είναι δύσκολο το χειμώνα να πάμε ή οι υποχρεώσεις που έχει η κάθε γυναίκα στο σπίτι της. Φαντάζομαι παίζει ρόλο ότι και πολλές γυναίκες λείπει ο άντρας στο εξωτερικό. Θα θέλατε*

να προσθέσετε κάτι άλλο σχετικά με την εκπαίδευση;) Εγώ πιστεύω ότι το μεγάλο κομμάτι που λείπει εδώ πέρα είναι η μετακίνηση. Αν υπήρχε ένα λεωφορείο, εμείς δεν έχουμε ούτε καν λεωφορείο στα χωριά. Αν υπήρχε δηλαδή η μετακίνηση γινόταν πιο εύκολα θα ήτανε πιο ωραίο. Εντάξει και άμα ήτανε πιο κοντά σίγουρα θα πήγαινα στην (περιοχή) για παράδειγμα. Αν ήτανε στην (περιοχή), θα πήγαινε η (περιοχή) ή η (περιοχή 2) , ίσως και στα (περιοχή 3), θα ήτανε πιο εύκολο να πηγαίνει μία γυναίκα, γιατί θα το δοκιμάζει. Αλλά όταν ακούσουν(κεντρική περιοχή που υπάρχει το σχολείο) , γιατί πάνω-κάτω 30 λεπτά απόσταση ήτανε από το χωριό μας μέχρι το (σχολείο) και είναι πολύ επικίνδυνος ο δρόμος για το.....(σχολείο). Έχει το χειμώνα παγωνιά, φέτος δεν είχαμε, αλλά πέρυσι περάσαμε δύσκολα.

9. **Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της εργασίας; Θα θέλατε να μας περιγράψετε τις δικές σας υποχρεώσεις; Τι εμπόδια ή τι δυνατότητες εντοπίζεται στην εύρεση εργασίας (τι ρόλο παίζει η πολιτιστική σας ταυτότητα σε αυτό;). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Η εργασία εγώ πιστεύω ότι όλες οι γυναίκες στο χωριό μου δουλεύουν, πλέκουν. Κάνουν τα πλεκτά τους και όλα αυτά. Αλλά το θέμα είναι ναι θα ήθελαν όλοι να δουλέψουν, αλλά νομίζω δε θέλει κανείς να έχει δική του επιχείρηση, κάτι δικό του, να το έχει στο κεφάλι του. Θέλουν να πάνε κάπου να δουλέψουν και να πάρουν το μεροκάματό τους. Εγώ αυτό έχω καταλάβει από το χωριό μου. Δηλαδή, και στα χωράφια δε θέλουν να δουλέψουν κανείς, γιατί πολλές δούλευαν από μικρή ηλικία και το έχουν βαρεθεί αυτό. Και οι γονείς τους τούς έχουν πει ότι είναι πολύ δύσκολο, τα χωράφια και όλα αυτά. Όλο στο μυαλό τους πιστεύω ότι αυτό είναι, ότι είναι πολύ δύσκολα τα χωράφια και ότι «μη δουλεύεις στα χωράφια, μη το προτιμάς». Είναι και αυτό. Αν το καταλάβουν από μόνοι τους, όμως, ότι μπορούν να κάνουν κάτι, μπορούν να βγάλουν, πιστεύω ότι θα 'πετάξει' το χωριό μας ειδικά. **(Σε τι πιστεύετε ότι ευθύνεται ο φόβος το να κάνουνε κάτι δικό τους οι γυναίκες;)** Δε θέλουν βασικά, δε θέλουν να έχουν αυτό. Πιστεύω ότι νομίζουν ότι δε θα τα καταφέρουν. Ότι άμα κάνουν κανένα προϊόν δε θα μπορέσουν να το προωθήσουν. **(Γιατί έχει δημιουργηθεί αυτό το σκεπτικό τόσο έντονα και δεν**

παίρνουν την πρωτοβουλία να κάνουνε κάτι;) Πιστεύω ότι είναι ότι δε το έχουν μάθει αυτό. Ότι έχουν μάθει βασικά αυτό, ή θα δουλεύεις στα χωράφια, θα κάνεις μια δουλειά και θα έρθει ο έμπορος έτοιμο να το πάρει ή θα πας να δουλεύεις κάπου και θα πάρεις το μεροκάματό σου, αυτό. *(Αν κατάλαβα σωστά, και διορθώστε με αν το πω λάθος, οι γυναίκες έχουν μάθει σε συγκεκριμένες επιλογές;)* Ναι. Δεν είναι μόνο οι γυναίκες, πιστεύω και οι άντρες. Για αυτό πηγαίνουν όλοι Γερμανία, γιατί δεν έχουν μάθει να πάνε να ζητάνε δουλειά. Στη Γερμανία σε παίρνουν τηλέφωνο το έχεις έτοιμο. Έχεις έτοιμο το εισιτήριό σου, έχεις έτοιμη τη μετακίνησή σου, εκεί που θα μείνεις. Δηλαδή τους παίρνουν, πηγαίνουν και δουλεύουν και τους φέρνουν. *(Ναι ναι το αντιλαμβάνομαι αυτό. Εννοώ ότι από τη στιγμή που έχεις συγκεκριμένες επιλογές η γυναίκα, έχει μάθει σε αυτά τα δύο, αυτό πώς θα αλλάξει; Πώς πιστεύετε ότι μπορεί να αλλάξει; Και πώς άλλαξε για εσάς κιόλας;)* Εγώ πιστεύω ότι Μπορεί να αλλάξει μόνο αυτό, Όταν αρχίσει..... θέλει για παράδειγμα ο άντρας ή μία γυναίκα να πάρει απόφαση ότι δεν θέλω πια ο άντρας μου να πηγαίνει Γερμανία και θέλω μία ζωή εδώ πέρα στην Ελλάδα και ότι θα κάνω τα πάντα να έχουμε μία ζωή εδώ πέρα και να ζούμε μαζί.... αυτό μόνο Είναι μία απόφαση νομίζω! εγώ όχι τώρα επειδή είμαι μοδίστρα προσπαθώ να κάνω κάτι δικό μου, δημιουργώντας ένα συνεταιρισμό άλλες γυναίκες στο χωριό.... και σιγά-σιγά μαθαίνει πώς να προωθήσεις το προϊόν σου και τι να κάνεις, ότι μπορείς να κάνεις τα πάντα αυτό μαθαίνει, γενικά αν μπορούσαν να γίνουν κάποια σεμινάρια, να μάθουν και άλλες γυναίκες, μπορεί να βοηθήσουν Και είναι μία πολύ καλή λύση, γιατί όσο να ναι Πριν από χρόνια που είχαμε τα σεμινάρια και ενημέρωναν τον κόσμο, Πόσες φίλες μου είχαν που έλεγα: “ ότι εμείς δεν το είχαμε καταλάβει, ότι έχουμε τόσο ωραίο τοπίο.. δεν το απολαμβάναμε και όταν ξεκίνησαν να έρχονται άνθρωποι και μας έλεγαν τι ωραίο μέρος Πού είναι αυτό και τι ωραία που είναι φύση τότε άρχισαν να μας αρέσουν και εμάς”

10. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της υγείας; α) Πιστεύετε ότι έχετε πρόσβαση στο σύστημα υγείας (ενημερώνεστε για την προσβασιμότητά σας;) Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Ωχ με το σύστημα υγείας...είμαι άνθρωπος που δεν πάει καθόλου γιατρούς. Βασικά έχω ένα τραύμα Όταν ήμουνα μικρή μία φορά, όταν η νύφη μου ήταν έγκυος είχαμε πάει να δώσει αίμα και πηγαίνω εκεί πέρα στο ΙΚΑ και βλέπω τον πατέρα μου εκεί πέρα που τον είχε πιάσει ταχυκαρδία και πήγε εκεί και ήταν αγχωμένος, πήγε χτύπησε την πόρτα του γιατρού και ο γιατρός Του μίλησε πολύ άσχημα. Δεν κατάλαβα γιατί κάτι έγινε Πήγε άνοιξε την πόρτα και ο γιατρός του είπε Γιατί ανοίγεις την πόρτα και περίμενε τη σειρά σου... και από τότε μου έχει μείνει να βλέπεις τον πατέρα σου άρρωστο Ε και εγώ νόμιζα ότι όταν πάω σε γιατρό, θα μου πει κάτι άσχημο! δεν μπορώ και την κόρη μου που άργησα να την κάνω ήταν γιατί δεν μπορώ να πάω σε γιατρούς, φοβόμουν να πάω σε γιατρούς, φοβάμαι από αυτό το γεγονός ότι θα μου συμβεί κάτι άσχημο! Εντάξει τώρα μιλάμε για το νοσοκομείο εδώ είναι έτοιμο να κλείσει την Ξάνθη, αλλά έχει καλούς γιατρούς που είναι πρόθυμοι να σε βοηθήσουν και αυτό έχει να κάνει με το τι γιατρό θα βρεις μπροστά σου! τώρα σχετικά με την καταγωγή μου δεν έχω αντιμετωπίσει κάποια συμπεριφορά που παίζει ρόλο στον κόσμο συμπεριφέρονται στα νοσοκομεία όχι! Γενικά δεν μου έχει τύχει τίποτα γιατί δεν πηγαίνω συχνά στο νοσοκομείο είμαι καλά στην υγεία μου, μόνο το γεγονός με τον μπαμπά, που δεν πιστεύω ότι έγινε επειδή είναι απόμακρος, αλλά επειδή δεν είχε κέφια γιατρός! ο γιατρός δεν ήξερε καν ποιος ήταν απλά μόνο έχει ανοιχτή την πόρτα.

- 11. Πιστεύετε ότι παράγονται αρνητικές πεποιθήσεις γύρω από την γυναίκα πομάκα (στερεότυπα-προκαταλήψεις), εντός και εκτός της κοινότητας; Σύμφωνα με την βιωματική σας εμπειρία έχετε έρθει αντιμέτωπη με αυτά, προσωπικά ή ως θεατής ; (περιγράψτε ένα γεγονός).**

Στο χωριό η δικιά μου γενιά όταν ξεκίνησαν τα κορίτσια να σπουδάζουν και κατέβηκαν στην πόλη, αυτές αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλα προβλήματα... αλλά ήταν πιο πολύ από τους γονείς και όχι από την ίδια την κοινωνία, πάντοτε λέω Ακόμη και στα κορίτσια ότι αν είχατε πίσω σας δυνατές μαμάδες και αφήναν τα παιδιά να πάνε να σπουδάσουν και λέγαμε εμείς θα τους αφήσουμε Μην ανακατεύεται κανένας, δεν θα υπήρχε τόσο μεγάλο πρόβλημα, αλλά επειδή και η μαμά τους, επειδή έλεγαν στις μαμάδες Ε γιατί τις αφήνετε επειδή ήταν οι πρώτες που πήγα να σπουδάσω, γιατί αφήνετε μόνα κορίτσια να πηγαίνουν. Νομίζω ότι

αυτό ήταν το πρόβλημα τότε επειδή πήγαιναν τη σπούδαζαν και ήταν γυναίκες ή δεν φορούσαν μαντίλα, ήταν η αρχή ήταν τα πρώτα κορίτσια που άρχισαν να βγαίνουν από το χωριό ξεκίνησαν να έχουν αυτά τα προβλήματα αλλά αυτό έγινε πριν από 18 χρόνια Εγώ προσωπικά δεν έχω αντιμετωπίσει κάτι.... Το μόνο που έχω αντιμετωπίσει είναι όταν έρχεται κάποιος, νομίζω ότι το σκέφτεται αν θα ξέρω ελληνικά αν θα μπορέσω να συνεννοηθώ.... μόνο αυτό νομίζω. Γενικά όλο καλά λόγια ακούω και στο σχολείο που πηγαίνω το παιδί μου, στην αρχή είχα αυτό με τους γονείς «μήπως ξέρει ελληνικά....θα μπορώ να της μιλήσω;». Επαφή με τις άλλες μαμάδες έχω κανονικά

12. Ποια είναι τα ονειρά σας ; Τι θα θέλατε να αλλάξε αύριο για μια γυναίκα και για μια γυναίκα πομάκα;

Να είμαστε υγιής όλη η οικογένεια, η κόρη μου να μεγαλώσει και να είναι ευτυχισμένη ότι επάγγελμα και αν διαλέξει, να είναι κοινωνική αυτά βασικά. Γενικά για τις γυναίκες το έχω σκεφτεί, θα έσωζα όλες τις γυναίκες που εργάζονται ως ιερόδουλες αυτό. Για την πομάκα γυναίκα δεν ξέρω τι θα έλεγα, για τα παλιά τα χρόνιαναι για εκεί θα άλλαζα πολλά, για το σήμερα νομίζω θα τους έδινα θάρρος πιο πολύ, να μην είναι τόσο κλειστές και να είναι πιο κοινωνικές και τολμηρές, να κάνουν αυτό που θέλουν.

13. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω στο οποίο δεν ερωτηθήκατε ή να προσθέσετε κάτι στα παραπάνω λεγόμενα σας.

Νομίζω όχι!

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Ζ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΑΙΚΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 43

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: 2^ο ΒΑΘΜΙΑ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΕΓΓΑΜΗ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΟΙΚΙΑΚΑ

ΑΝΩΝΥΜΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1. α) Πως θα ορίζατε την λέξη γυναίκα;

Παλιά η γυναίκα ήταν μόνο στο σπίτι να κάθετε, τώρα δεν είναι έτσι έχουμε ζυπνήσει και μεις. *(Δηλαδή όταν ακούτε την λέξη γυναίκα σας έρχεται η ελευθερία;)* τώρα ναι αλλά παλιά όχι. *(Μου θέσατε αυτήν την διαφορά ότι παλιά ήταν έτσι η γυναίκα τώρα είναι καλύτερα..)*

β) Πως θα ορίζατε σύμφωνα με το δικιά σας αντίληψη την Πομάκα γυναίκα;

Τι να σου πούμε τώρα τώρα όλες είναι ίδιες νομίζω. Δεν έχουμε κάτι που να σφιγγόμαστε να μην έχουμε να πηγαίνουμε κάπου. Είμαστε, ειδικά τα παιδιά μας πάλι πιο ελεύθερες.

2. Πως πιστεύετε ότι αντιλαμβάνεται τον ρόλο της γυναίκας η πομακική κοινότητα; Η ευρύτερη κοινωνία ; Τι διαφορές ή κοινά χαρακτηριστικά εντοπίζεται;

Τώρα όχι. (Πιο παλιά;) πιο παλιά ναι, για μένα να μιλήσω, εγώ που ήθελα να πηγαίνω στην Ξάνθη να σπουδάσω δεν πήγαινα καθόλου πουθενά. Ο μπαμπάς μου δούλευε σε μία κοντινή πόλη, η μαμά μου ήτανε αγρότισσα και γω σπίτι καθόμουνα με την μαμά πήγαινα στο χωράφι. Έτσι έβγαινα στο μπαϊράμι την χρονιά μία ή δύο φορές να κατέβαινα στην Ξάνθη. Τώρα όμως κάθε μέρα είμαστε στην Ξάνθη, έτσι ήταν. (θεωρείτε πως οι μητέρες από την

δική σας γενιά και μετά μπορούν πιο εύκολα να έχουν περισσότερες ελευθερίες απ' ότι εσείς με τους γονείς σας; Εσείς από τα πιο νέα κορίτσια θέλετε κάτι τέτοιο;) Όχι, (τι θα θέλατε;) εγώ επειδή δεν σπούδασα λέω θα δουλέψω για να σπουδάσουν τα παιδιά μου. (θέλετε να έχουν γνώση;) Ναι φυσικά και πηγαίνουν παντού. Όπου και να πουν να παν με τις φίλες της πηγαίνουν παντού εγώ με την φίλη μου δεν πήγα ποτέ πουθενά, για καφέ ή κάπου. Ενώ τώρα αυτή είναι κάθε μέρα κάτω στην Ξάνθη με φιλενάδες, με φίλους. Είναι αλλιώς τώρα είναι πολλή μεγάλη η διαφορά. (Για ποιόν λόγο άλλαξε το δικό σας σκεπτικό συγκριτικά με των γονιών σας;) Γιατι είναι πιο σφιχτά δεν ξέρω, τώρα είναι πιο χαλαρά δεν ξέρω και πιο καλά είναι τα παιδιά τώρα και για τις σπουδές και για όλα. (για ποιόν λόγο εσείς μεγαλώσατε έτσι τα παιδιά σας;) για να μην είναι σαν εμένα να κάθονται όλη μέρα σπίτι να έχουν την δουλειά τους αλλιώς είναι (Δεν είχατε ελευθερίες;) Όχι δεν είχαμε. Από τότε που παντρεύτηκα είδα λίγες ελευθερίες (ήταν πιο δεκτικοί και οι σύντροφοί σας οι άντρες σας;) αυτός με έστελνε να πάω στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας και τώρα μου λέει να πάω και στο λύκειο αλλά δεν θέλω φτάνει τόσο. (Θεωρείτε πως αυτό οφείλεται στο ότι οι άντρες σας βγήκαν στο εξωτερικό;) Ο δικός μου δεν έχει βγει, στην Ξάνθη δουλεύει και γω δουλεύω στο χωριό είμαι αγρότισσα και καθαρίστρια στο νηπιαγωγείο εδώ και χρόνια. Δεν είναι όλοι ίδιοι υπάρχουν και κάποιοι που δεν θέλουν η γυναίκα τους να βγει από το σπίτι να πάει έξω. (Γυναίκες που το θέλουν αυτό;) οι γυναίκες τι να κάνουνε δεν έχουνε κάτι στο χέρι τους θα κάθονται στο σπίτι γιατί λείπουν οι άνδρες με τα παιδιά μεγαλώνουν, αλλά δυσκολεύονται πάρα πολύ ειδικά όταν αρρωστήσει το παιδί, δεν οδηγεί και δεν έχει και κανείς να το πάει. Ξέρεις τι τραβάνε εδώ στο χωριό οι γυναίκες;

3. Μπορείτε να μας περιγράψετε την καθημερινότητά σας είτε εντός είτε εκτός της κοινότητας;

Τώρα; Τώρα το πρωί ξυπνάω κάνω την δουλειά μου στο χωράφι και γενικά ετσι οικογενειακά. Στον καφέ. (υπάρχουν σχέσεις μεταξύ των γυναικών στον καφέ;) τώρα για παράδειγμα δεν είχαμε στο χωριό μας για γυναίκες μόνο για άντρες ήτανε. Τώρα άνοιξε ένα από το πρωί στις 8 μέχρι τις 12.30 είναι για τις γυναίκες. Αλλά τώρα γιατί εγώ έχω δουλείες στο χωράφι δεν πηγαίνω αλλά τον

χειμώνα όταν τελειώσω, καθημερινά μπορεί να πηγαίνω. (θεωρείται πως αυτό με το καφεενείο για τις γυναίκες είναι και ένας τρόπος να κάνετε πράγματα μεταξύ σας; Δηλαδή να βοηθήσει η μία την άλλη; Όπως για παράδειγμα για το σχολείο

4. Θα θέλατε να μας περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίο μεγάλωσατε στην οικογένεια σας από την παιδική σας ηλικία ως την ενηλικίωση, ποιος ήταν ο ρόλος σας ως κόρη-αδελφή ; (7 εως 18 ετων).

Μεγάλωσα, δεν είχα κάποιο πρόβλημα κανένα, αλλά ούτε μεγάλωσα όπως τώρα τα παιδιά που έχουν τα πάντα. Εγώ τον άντρα μου τον ήθελα, παντρεύτηκα στα 16, με το που βγήκα από το σχολείο, τι να κάνω σπίτι; Να παντρευτώ. Μήπως δω καλύτερη ζωή. Και όντως είμαι ευχαριστημένη είδα καλύτερη ζωή. *(τι σχέση είχατε με τους γονείς σας;)* Είχα καλή σχέση, δεν είχα κάποιο πρόβλημα, αλλά πάλι όλα τα κορίτσια έτσι ήταν, να σηκωθείς το πρωί να κάνεις τις δουλειές, στο χωράφι να πας, όλα τα κορίτσια έτσι ήτανε. Το απόγευμα άμα βγεις λίγο έξω με τις φίλες σου. *(σας επέτρεπαν εσάς να βγείτε;)* ναι στο χωριό μόνο, όχι κάπου μακριά. Μια δύο ώρες στον δρόμο καθόμασταν και μετά πάλι στο σπίτι το βράδυ έτσι ήταν η ζωή. *(τι έπρεπε να μάθετε για να είστε καλές νύφες, καλές νοικοκυρές;)* Να σηκωνόμαστε το πρωί νωρίς, να σκουπίζουμε, να πλένουμε, να μαγειρεύουμε, αυτό. *(και αυτό σήμαινε να είσαι σωστή γυναίκα;)* Ναι. *(Εσείς τι θεωρείται πλέον πως είναι μια σωστή γυναίκα;)* Να είσαι μορφωμένη, αυτά, μετά τα άλλα γίνονται σπουδάζεις, τώρα και σπουδάζει και ξέρεις στον άλλον πως να συμπεριφέρεσαι, εμείς δεν ξέραμε τίποτα, αλλιώς ήτανε. *(λόγω και της παιδείας που έχετε πάρει με τα σχολεία, πιστευεται ότι έχει ξεκινήσει αυτή η διαφορά που μου λέτε από όταν ήσασταν εσείς μικρές και πως είστε εσείς σαν μητέρες, ότι διαφέρετε εσείς από τους δικούς σας γονείς πιστεύεται ότι φταίει και η επαφή που γίνεται με άλλες κοινωνίες είτε λόγω της μετανάστευσης, είτε λόγω της επαφής που έχετε στο κέντρο της Ξάνθης όταν πάτε;)* Για το τίποτα κατεβαίνουμε, δεν μπορώ να πω κάτι. Εγώ τις κόρες μου δεν θα τις έδινα τόσο μικρές να παντρευτούν εγώ για παράδειγμα την κόρη μου παντρεύτηκε 24 χρονών, τελείωσε το πανεπιστήμιο και μετά παντρεύτηκε.

5. *Μπορείτε να μας περιγράψετε την θέση σας μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο. (σχέσεις με γονείς, συντρόφους, αδέρφια, παιδιά ή ευρύτερα μέλη της οικογένειας). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία με αυτές τις σχέσεις;*

Έτσι είναι κουβεντιάζουμε και βρίσκουμε τον τρόπο.

6. *Μπορείτε να μας περιγράψετε τον ρόλο που έχουν τα μέλη της οικογένειάς σας, πως αυτά σας επηρεάζουν στην ζωή σας;*

Όχι δεν, απλά σκέφτεσαι τα παιδιά πιο πολύ, δεν έχει πιο πολύ χρόνο για σένα, για τα παιδιά πιο πολύ, αυτό μόνο δεν ξέρω. *(είναι κάτι που ισχύει για τις περισσότερες;)* Ναι, πιστεύω ναι.

7. *Πως αντιλαμβάνεστε την θρησκεία ; Επηρεάζει την καθημερινότητά σας και τις σχέσεις σας; Αν ναι πως ; Αν όχι πιστεύετε ότι ισχύει για το σύνολο των πομάκων; Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;*

Δεν έχουμε κάτι, για τις γυναίκες είναι ότι είμαστε κλειστές, δεν μπορούμε να βγούμε χωρίς την μαντίλα, δεν μπορεί να είναι έξω ο λαιμός μας, αυτό δεν επιτρέπεται. Αλλά δεν μας εμποδίζει για τίποτα. *(Είναι δική σας η επιλογή να φοράτε την μαντίλα;)* Ναι. *(Για τα παιδιά σας; Αν έχετε κορίτσια)* Φοράνε οι δικές μου ναι. *(ήταν δική τους επιλογή;)* Ναι.

8. *Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την εκπαίδευση; α) Τι πρόσβαση πιστεύετε ότι έχει η πομάκα γυναίκα στην εκπαίδευση. Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;*

Το συζητάμε κάθε μέρα τις λέω μην το σκέφτεσαι δεν είναι αργά να πας, αλλά κανείς δεν ακούει, 4-5 άτομα από χωριό μας πήγαμε και οι άλλοι...αλλά

είναι σε άλλο χωριό αυτό σκέφτονται. Είναι στον Κεφαλοχώρι είναι σε άλλο χωριό και αυτό γιατί είναι και απογευμα, τα παιδιά τους που να αφήσουν το ένα το άλλο. *(Έχετε ενημερώσει στην Ξάνθη ότι θέλετε να ανοιξεί σχολείο;)* έχουμε μαζέψει και υπογραφές αλλά δεν γίνεται τίποτα λένε πως είμαστε λίγα άτομα, θέλει πολλά άτομα. Είχαμε μαζέψει υπογραφές για το πιο κάτω χωριό, δεν μαζεύτηκαν και δεν ξέρω άμα κλείσει και εκεί στο κεφαλοχώρι ούτε που θα ανοίξουν σε μας. Μόνο στην Πόλη, αλλά πληρώνουν την βενζίνη, ένα καλό. Αν είστε ένα αυτοκίνητο και τα δώσουν όλοι στον οδηγό συμφέρει. Γιατί πληρώνουν κα χλμ όσο είναι τα δίνουν. Εκεί τον χειμώνα αν πιάσει εκεί χιόνι ή ή πάγο δεν πηγαίνεις. Την πρώτη χρονιά που πήγα, η πανδημία έπιασε, από το σπίτι το έκανα έτσι πέρασα την χρονιά, και την δεύτερη χρονιά μετά, δύο χρόνια έκανα και ουτε μία απουσία έκανα να φανταστείς πόσο μου άρεσε. Όλο με κορόιδευαν οι καθηγητές «πάλι ήρθες;». *(υπάρχει θέληση να συνεχίσετε.)* Στο χωριό μου όχι. *(σε περίπτωση που είχε σχολείο εδώ;)* Ναι αλλά για 10 γυναίκες δεν θα ανοίξουν σχολείο εδώ στο χωριό μας. Πέρσι το νήπιο μας είχανε κλείσει, δεν έχει και παιδιά. Φέτος λένε θα ανοίξουνε το νήπιο θα έχει 5 παιδάκια, τώρα για πόσα χρόνια, και το δημοτικό έχει 18 παιδιά, δεν έχουνε κόσμο οι περισσότεροι φεύγουνε. *(Πόσο σημαντικό είναι για σας η εκπαίδευση;)* Πολύ, και πιο πολύ για την γλώσσα γιατί στην Ελλάδα ζούμε. Και βοηθάει πάρα πολύ το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας. Και εκδρομές κάνουμε, και γνωρίζεις και άλλον κόσμο και από άλλα χωριά, μια χαρά. *(θα θέλατε να προσθεσουμε κάτι άλλο για τα σχολεία που θα θέλατε να ακουστεί;)* Για μία γυναίκα Πομάκα, λέω όποιος δεν έχει πάει να μην τος σκέφτεται καθόλου. Επειδή δεν έχει καθόλου εξετάσεις, ούτε, ούτε γράψιμο και επειδή είναι σαν να είναι κανονικό γυμνάσιο, σου δίνουν χαρτί, να μην το σκέφτεται κανείς για να πάει πριν είναι αργά πριν τα κλείσουν τα σχολεία. *(εκτός ότι μαθαίνεται καλύτερα την γλώσσα πιστεύεται ότι σας προσφέρει κάτι άλλο;)* Ναι φυσικά, μπορώ να πάω τώρα παντού, μόνη μου να κάνω τα χαρτιά μου, αυτά.

9. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της εργασίας; Θα θέλατε να μας περιγράψετε τις δικές σας υποχρεώσεις; Τι εμπόδια ή τι δυνατότητες εντοπίζεται στην εύρεση εργασίας (τι ρόλο παίζει η πολιτιστική σας ταυτότητα σε αυτό;). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια

βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Τώρα οι περισσότερες γυναίκες το ίδιο κάνουνε, η νεολαία δεν δουλεύει στα χωράφια, πλέων είμαστε μετρημένες οι γυναίκες που είμαστε στα χωράφια, με τα χωράφια και καθαρίστρια είμαι εγώ με αυτό ασχολούμαι. *(Κάνετε δράσεις για την εργασία του μαγαζιού μέσα στην κοινότητα της Ξάνθης ή μόνο μέσα στο χωριό;)* Τώρα όχι, έρχεται κόσμος, μας φέρνει μια ξεναγός τουρίστες από την Αθήνα από παντού. Παλιά πηγαίναμε στις αποκριές της Ξάνθης και στην πόλη που γιόρταζε η Ξάνθη, αλλά μετά την κορώνα λίγο μας έριξε πολύ πίσω, τώρα τον Σεπτέμβρη θα έχει μια έκθεση στην Ξάνθη θα κατεβούμε εκεί, έτσι. Δεν έχουμε δηλαδή μαγαζί στην Ξάνθη για να πουλάμε τα πράγματα δεν συμφέρει πάλι ενοίκιο να πληρώνεις ενοίκιο και κει είναι λίγο δύσκολα. *(αλλά υπάρχουνε δράσεις προσπαθείτε να κάνετε πράγματα, να επεκταθείτε)* ναι. *(Να προσελκύσετε και άλλες γυναίκες να έρθουν, να είναι πιο ενεργές;)* Δεν έρχονται *(Στο καφενείο γίνονται συζητήσεις;)* Τώρα άνοιξε, αλλά το ξέρει το μαγαζί το χωριό το ξέρει που χρόνια είμαστε, αλλά καμία δεν έχει έρθει μέχρι τώρα. *(Να ρωτήσω κάτι για το καφενείο; Πώς ξεκίνησε σαν δράση το καφενείο για γυναίκες;)* έγω όταν το άκουσα χάρηκα δηλαδή όταν το άκουσα σαν δράση εκεί που θα πηγαίνεις στο σπίτι για καφέ, γιατί το χειμώνα το πρωί από σπίτι σε σπίτι είμαστε για καφέ. *(υπήρχε κάποια αντίδραση;)* Όχι.

10. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της υγείας; α) Πιστεύετε ότι έχετε πρόσβαση στο σύστημα υγείας (ενημερώνεστε για την προσβασιμότητά σας;)

Τώρα ναι, έχει το κέντρο υγείας στον Εχίνο έχουμε, έρχεται αγροτικός γιατρος κάθε εβδομάδα στο χωριό μας. Είναι και ο γιατρός εδώ από το χωριό μας μας ενημερώνει *(Γνωρίζει την πομακική για τα άτομα που δεν γνωρίζουν να μιλήσουν ελληνικά; Υπάρχει κάποιος για αυτό;)* Τώρα εδώ στα χωριά ξέρουν οι περισσότεροι την ελληνική γλώσσα, ναι κουτσά στραβά τα καταλαβαίνουμε. Όλοι το ίδιο είμαστε άμα δεν την μιλάς. *(Οπότε υπάρχει το κέντρο υγείας για να μπορείτε να πάτε; Αν χρειαστείτε κάτι κάποιον*

γυναικολόγο για παράδειγμα μπορείτε να πάτε;) Πηγαίνουμε έξω, με λεφτά, είμαστε ενήμερες, είμαστε πιο ενήμερες πια και μπορούμε να πάμε. Και ο γιατρός ο αγροτικός που έρχεται εδώ, του χωριού είναι, Πομάκος είναι. Τώρα εδώ οι δικοί μας είναι πάρα πολλοί έχει και νοσηλεύτριες και γιατροί, Πομάκοι είναι, είναι πολύ καλό αυτό. Άμα δει πως δεν ξέρει ελληνικά αρχίζει τα πομάκικα ο γιατρός για να μας βοηθήσει.

β) Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Εγώ όχι, έχω πάει Αλεξανδρούπολη έχω μείνει έναν μήνα ακριβώς με το παιδί μου. Δεν μου έχει τύχει κάτι. Μπορεί εμείς επειδή καταλαβαίνουμε τα ελληνικά λίγο πολύ να μην έχει τύχει. Τώρα για τους άλλους δεν ξέρω. Οι περισσότεροι που δεν ξέρουν είναι η Κομοτηνή που έχει κάτι χωριά που δεν ξέρουν καθόλου ελληνικά, μόνο τούρκικα. (Υπάρχει κάποια μέριμνα στα νοσοκομεία που να μιλούν πομακικά ή τουρκικά;) όχι.

11. Πιστεύετε ότι παράγονται αρνητικές πεποιθήσεις γύρω από την γυναίκα πομάκα (στερεοτυπα-προκαταλήψεις), εντός και εκτός της κοινότητας;

Έχω γνωρίσει πάρα πολλούς χριστιανούς και στο σπίτι μου έρχονται, και γω πηγαίνω στην Ξάνθη στο σπίτι τους, δεν υπάρχει άσχημη συμπεριφορά. (Μέσα στην καθημερινότητα αν θα πάτε σε μια υπηρεσία, σε ένα super market έχετε βιώσει κάποια συμπεριφορά;) Όχι. (Μέσα στην κοινότητα) Όχι. *(Σύμφωνα με την βιωματική σας εμπειρία έχετε έρθει αντιμέτωπη με αυτά, προσωπικά ή ως θεατής; (περιγράψτε ένα γεγονός).* Όχι δεν πιστεύω να υπάρχουν τέτοιοι άνθρωποι πια.

12. Ποια είναι τα ονειρά σας;

Για τα παιδιά μου να είναι καλά, να είναι υγιείς να είναι, να έχουνε καλή ζωή, υγεία να έχουμε αυτά. Να παντρεύω τα παιδιά και να πάω διακοπές.

13. Τι θα θέλατε να άλλαζε αύριο για μια γυναίκα;

Να πάνε να σπουδάσουν όλοι, να ανοίξουν τα μάτια τους, να είναι και αυτή πιο ελεύθερη.

14. Και για μια γυναίκα πομάκα;

Τι να την άλλαζα; Δεν ξέρω, είναι όλοι τους ευτυχισμένοι όπως τους βλέπω εδώ, δεν ξέρω αν θα άλλαζα κάτι. Έτσι έχουνε συνηθίσει, είναι και ευχαριστημένοι, όταν έρχονται οι άντρες τους τρέχουν να μην έχουνε δουλειά έτσι έχουνε συνηθίσει, παντού όχι μόνο στο χωριό μας, στα χωριά γενικά που λείπουν οι άνδρες για πολύ καιρό. Ειδικά τώρα χωρίζουν άμα βγει ο άνδρας εξω γι 7 μήνες για 9 μήνες. Για παράδειγμα εδώ παλιά δεν έχουμε ακούσει μια γυναίκα να χωρίσει τον άνδρα ή ένας άνδρας να χωρίζει την γυναίκα. Τώρα όλα άρχισαν να γίνονται και στα χωριά. (παίρνουν οι γυναίκες πρωτοβουλία να χωρίσουν;) τι να κάνεις προσπαθούν προσπαθούν κάθε μέρα να μαλώνουν, για παραδειγμα ένα συγγενικό μου πρόσωπο έχει χωρίσει εδώ και 3 χρόνια με δύο παιδακια. *(Ήταν δική του επιλογή;)* Πόσο καιρό προσπάθησαν και χώρισαν.

15. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω στο οποίο δεν ερωτηθήκατε ή να προσθέσετε κάτι στα παραπάνω λεγόμενα σας.

Όχι.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Η

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΑΙΚΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 52

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: 1^Ο ΒΑΘΜΙΑ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΈΓΓΑΜΗ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΑΓΡΟΤΙΣΣΑ

ΑΝΩΝΥΜΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1. α) Πως θα ορίζατε την λέξη γυναίκα ; β) Πως θα ορίζατε σύμφωνα με το δικιά σας αντίληψη την Πομάκα γυναίκα;

Ελεύθερες είμαστε παντού να πηγαίνουμε και μείς, *(Δηλαδή όταν ακούτε την λέξη «Γυναίκα» σας έρχεται η λέξη ελευθερία;)* Ναι. Τι να σας πω τώρα; *(Αμα θέλετε μπορείτε να το πείτε στα πομακικά ή στα τουρκικά θα το μεταφράσουμε εμείς μετά στα ελληνικά. Για σας τι είναι η γυναίκα; Όταν ακούτε την λέξη «Γυναίκα» τι σας έρχεται στο μυαλό;)* Τίποτα, πρέπει πιο πολύ στην οικογένεια να κάθεται, να μαγειρεύει, να καθαρίζει, να πλένει, να περιμένει τα παιδιά, τον άντρα. Και όταν πιεστεί να βγει και έξω. *(Μου θέσατε αυτήν την διαφορά ότι παλιά ήταν έτσι η γυναίκα τώρα είναι καλύτερα)* Ναι, ναι τώρα πάμε πιο εύκολα στην Ξάνθη. *(Οδηγείτε;)* Όχι. *(Θεωρείτε πως οι μητέρες από την δική σας γενιά και μετά μπορούν πιο εύκολα να έχουν περισσότερες ελευθερίες απ' ότι εσείς με τους γονείς σας; Εσείς από τα πιο νέα κορίτσια θέλετε κάτι τέτοιο;)* Και μένα το ίδιο όταν έρχονται από το Εξωτερικό τα παιδιά κάθε μέρα κατεβαίνουν στην Ξάνθη για καφέ με παρέα

(Θεωρείτε πως και με τα κορίτσια πρέπει να συμβαίνει το ίδιο;) Ναι βέβαια γιατί όχι.

2. *Πως πιστεύετε ότι αντιλαμβάνεται τον ρόλο της γυναίκας η Πομακική κοινότητα; Η ευρύτερη κοινωνία ; Τι διαφορές ή κοινά χαρακτηριστικά εντοπίζεται;*

Εγώ πλέκω, πηγαίνω έξω, μαζεύω τα πράγματα. *(θεωρείτε πως έχουν επηρεαστεί οι άνδρες σας από το εξωτερικό;)* Ναι βέβαια.

3. *Μπορείτε να μας περιγράψετε την καθημερινότητα σας είτε εντός είτε εκτός της κοινότητας;*

Θα πιώ τον καφέ, σκουπίζουμε, μαγειρεύουμε.

4. *Θα θέλατε να μας περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίο μεγαλώσατε στην οικογένεια σας από την παιδική σας ηλικία ως την ενηλικίωση, ποιος ήταν ο ρόλος σας ως κόρη-αδελφή ; (7 έως 18 ετών).*

Καλά ήτανε. Εγώ ήμουν σφιχτή από τον πατέρα μου όταν ήμουν μικρή, δεν μου έδωσε να πάω έξω, να μαζευόμαστε, να είμαι στο σπίτι, να είμαι καλή κορίτσι. (Τι έπρεπε να κάνετε για να είστε καλή κόρη σύμφωνα με τον μπαμπά;) Ήθελε να είμαι σπίτι, να μην τριγυρνάω, να μην βγαίνω πολύ έξω, να μαγειρεύω, να ψήνω, ώστε όταν παντρευτώ να μην έχω πρόβλημα. *(Πότε παντρευτήκατε)* στα 19. *(ήταν επιλογή σας ή επιλογή των γονέων;)* Εγώ ήθελα, ο άντρας μου ήθελε. *(είχατε λόγο για τον γάμο σας;)* Ναι, ναι τον ήθελα πολύ. Και μέχρι σήμερα είμαι ευχαριστημένη. Ο πατέρας μου έλεγε έτσι «μόνο μία ώρα θα πας έξω και μετά στο σπίτι να μαγειρεύεις όταν παντρεύεσαι λέει να ξέρεις απ όλα». *(για σας τι είναι μια σωστή γυναίκα;)* Να σέβεσαι τα παιδιά σου τον άντρα σου. *(Βλέπετε διαφορές με τις πομάκες που ζουν στην Ξάνθη;)* Όχι το ίδιο είμαστε. Εγώ λέω πάντα στα παιδιά μου μην βιάζεστε.

5. *Μπορείτε να μας περιγράψετε την θέση σας μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο. (σχέσεις με γονείς, συντρόφους, αδέρφια, παιδιά ή ευρύτερα μέλη*

της οικογένειας). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία με αυτές τις σχέσεις;

Η θέση της γυναίκας είναι ανάλογα το θέμα, μερικές φορές αν πω κάτι ο άντρας θα συμφωνήσει και άλλες φορές θα συμφωνήσω εγώ. Μερικές φορές αυτός είναι σωστός, μερικές φορές εγώ.

6. Μπορείτε να μας περιγράψετε τον ρόλο που έχουν τα μέλη της οικογένειάς σας, πως αυτά σας επηρεάζουν στην ζωή σας;

Είναι ίδια με τον άντρα η θέση μου.

7. Πως αντιλαμβάνεστε την θρησκεία ; Επηρεάζει την καθημερινότητά σας και τις σχέσεις σας; Αν ναι πως ; Αν όχι πιστεύετε ότι ισχύει για το σύνολο των πομάκων; Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Να προσευχόμαστε, να νηστεύουμε το Ραμαζάνι, και κάποιες μέρες μέσα στον χρόνο να νηστεύουμε. Αλλά αυτά δεν είναι μόνο για τις γυναίκες είναι και για τους άνδρες. Ο λαιμός μας να μην φαίνεται. (είναι δική σας επιλογή η μαντίλα; Είναι δικλή σας επιλογή και θέλω;) Ναι. (για τα παιδιά σας;) Εγώ δεν έχω κορίτσια. (Αν είχατε κορίτσια;) Εγώ θα ήθελα να φοράνε.

8. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την εκπαίδευση; α) Τι πρόσβαση πιστεύετε ότι έχει η πομάκα γυναίκα στην εκπαίδευση. Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Αν ήταν στο χωριό μας το σχολείο και γω θα πήγαινα. Αν με πιάνει και η ηλικία. Αν ήτανε στο χωριό μας και γω θα πήγαινα. Μακάρι να γίνει σχολείο στο χωριό και γω θα πάω. (Πόσο σημαντική πιστεύεται πως είναι η εκπαίδευση) Πολύ, για την γλώσσα. Τώρα δεν ξέρω πολλά ελληνικά καθαρά. Εγώ θα ήθελα

να πάω στο σχολείο για να μάθω καθαρά ελληνικά, πρώτα για αυτό ήθελα. (Πέρα από την γλώσσα πιστεύετε πως βοηθάει και αλλού;) και στον γιατρό και παντού. Εγώ ήθελα να μάθω καθαρά ελληνικά όταν πάω με το παιδί μου στους γιατρούς να ήξερα καθαρά ελληνικά.

- 9. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της εργασίας; Θα θέλατε να μας περιγράψετε τις δικές σας υποχρεώσεις; Τι εμπόδια ή τι δυνατότητες εντοπίζεται στην εύρεση εργασίας (τι ρόλο παίζει η πολιτιστική σας ταυτότητα σε αυτό;). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Εγώ στο σπίτι μαγειρεύω, μπαχτσέ έχω, ασχολούμαι με τον μπαχτσέ, πλέκω. *(κάνετε κατι άλλο;)* Όχι, στο μαγαζί είμαι και στο σπίτι μαγειρεύω σκουπίζω, στον μπαχτσέ και πλέκω.

- 10. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της υγείας; α) Πιστεύετε ότι έχετε πρόσβαση στο σύστημα υγείας (ενημερώνεστε για την προσβασιμότητά σας;)**

Εγώ όταν αρρωστήσει το παιδί μου ταξί παίρνω. *(υπάρχει κέντρο υγείας που μπορείτε να πάτε;)* Ναι. *(Αν χρειαστείτε κάτι παραπάνω από το κέντρο υγείας;)* Στην Ξάνθη μετά. Πηγαίνουμε έξω με λεφτά.

β) Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;

Εγώ με το παιδί έχω προβλήματα, πηγαίνω Κομοτηνή, Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Ξάνθη. *(Έχετε βιώσει κάποια άσχημη συμπεριφορά; Γιατί φοράτε την μαντίλα, ή γιατί δεν ξέρετε καλά την γλώσσα.)* Όχι δεν μας έχει τύχει κάτι μέχρι σήμερα τίποτα. Μέχρι σήμερα δεν έχω πρόβλημα με αυτό το πράγμα.

11. Πιστεύετε ότι παράγονται αρνητικές πεποιθήσεις γύρω από την γυναίκα πομάκα (στερεοτυπα-προκαταλήψεις), εντός και εκτός της κοινότητας;

Και σε μένα έρχονται χριστιανούς, πάλι θα ρθούν από βδομάδα από Ξάνθη από Κομοτηνή. Με αυτό το πράγμα δεν έχουμε πρόβλημα, κι μένα με καλέσαν πηγαίνω. *(έχετε όμορφες σχέσεις;)* Ναι.

12. Σύμφωνα με την βιοματική σας εμπειρία έχετε έρθει αντιμέτωπη με αυτά, προσωπικά ή ως θεατής ; (περιγράψτε ενα γεγονός).

Ούτε ακούσαμε ούτε είδαμε.

13. Ποια είναι τα όνειρά σας ;

Από ένα σπίτι για τα παιδιά μου, να τους τύχουν καλοί σύντροφοι, να πάρω αγκαλιά τα εγγόνια μου, το ονειρεύομαι. Θέλω να πάω στη Μέκκα.

14. Τι θα θέλατε να άλλαζε αύριο για μια γυναίκα και για μια γυναίκα πομάκα;
Θα άλλαζα την εκπαίδευσή της, όταν πάει κάπου να ξέρει τι θα κάνει.

15. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι παραπάνω στο οποίο δεν ερωτηθήκατε ή να προσθέσετε κάτι στα παραπάνω λεγόμενα σας.

Όχι.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Θ

ΦΥΛΟ: ΓΥΝΑΙΚΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 63

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΧΗΡΑ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΟΙΚΙΑΚΑ

ΑΝΩΝΥΜΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1. α) Πως θα ορίζατε την λέξη γυναίκα ; β) Πως θα ορίζατε σύμφωνα με το δικιά σας αντίληψη την Πομάκα γυναίκα ;

Πες το πάλι, δεν κατάλαβα. "Τι σημαίνει γυναικά για σας;" γυναίκα; "ναι". Γυναίκα είναι γιαγιά, η μαμά αυτή που γεννάει παιδιά. Υπάρχουν ειδών ειδών γυναίκες. Υπάρχουν ειδών ειδών γυναίκες. "τι εννοείτε;" είναι οι γυναίκες της εποχής μου και οι γυναίκες που είναι τώρα. Εμείς οι παλιές παντρευόμασταν μικρά, κάναμε οικογένεια, πηγαίναμε στα χωράφια, κοιτούσαμε τα παιδιά, και δουλεύαμε. «Και τι σημαίνει για σας πομακα γυναικά» είμαστε πολύ προκομμένες, δουλεύουμε, κάνουμε την προσευχή μας, αυτά. Πλέκουμε...

2. Πως πιστεύετε ότι αντιλαμβάνεται τον ρόλο της γυναίκας η Πομακική κοινότητα ; Η ευρύτερη κοινωνία ; Τι διαφορές ή κοινά χαρακτηριστικά εντοπίζεται;

Πως βλέπουν οι άνδρες εννοείς; "γενικά η κοινωνία στο χωριό" Μας βλέπουν το ίδιο, βέβαια τώρα πι νέες έχουν προχωρήσει βγάζουν τις μαντήλες και είναι πιο προχωρημένες.

3. Μπορείτε να μας περιγράψετε την καθημερινότητα σας είτε εντός είτε εκτός της κοινότητας;

Καλά ξυπνάω κάνω την προσευχή μου μαγειρεύω για να φάμε, μετά μπορεί να κάνω καμιά βόλτα στην γειτονιά, θα πλέξω, θα πάω μετά στην γειτονιά για καφέ.

4. Θα θέλατε να μας περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίο μεγάλωσατε στην οικογένεια σας από την παιδική σας ηλικία ως την ενηλικίωση, ποιος ήταν ο ρόλος σας ως κόρη-αδελφή ; (7 έως 18 ετών).

Εγώ μεγάλωσα με την γιαγιά μου γιατί η μαμά μου πέθανε στην γεννά, δεν την γνώρισα τότε. Ο μπαμπάς μου παντρεύτηκε και έκανε άλλη οικογένεια και εγώ μεγάλωσα με την γιαγιά μου. Η ζωή ήταν δύσκολη πολλή δουλειά και

φτώχεια από μικρή στα χωράφια και όπου είχε δουλειά ακόμα και για μια δυο δραχμές. Παντρεύτηκα μικρή στα 14 και στα 15 έκανα παιδί.

- 5. Μπορείτε να μας περιγράψετε την θέση σας μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο. (σχέσεις με γονείς, συντρόφους, αδέρφια, παιδιά ή ευρύτερα μέλη της οικογένειας). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία με αυτές τις σχέσεις;**

Όπως είπα μεγάλωσα με την γιαγιά μου η μία είχε την άλλη και μαζί μεγαλώσαμε. Μεγάλωσα το παιδί μου μόνη μου. Κατέβηκα στην Ξάνθη όταν πέθανε η γιαγιά μου γιατί στο χωριό δεν είχα κανένα ήμουν μόνη και χωρισμένη

- 6. Μπορείτε να μας περιγράψετε τον ρόλο που έχουν τα μέλη της οικογένειάς σας, πως αυτά σας επηρεάζουν στην ζωή σας;**

Η οικογένειά μου είναι το παιδί μου και τα εγγόνια μου, από αυτά μαθαίνω.

- 7. Πως αντιλαμβάνεστε την θρησκεία ; Επηρεάζει την καθημερινότητά σας και τις σχέσεις σας; Αν ναι πως ; Αν όχι πιστεύετε ότι ισχύει για το σύνολο των πομάκων; Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Η θρησκεία είναι πολύ καλό πράγμα γιατί μιλάει για την αγάπη. Εγώ έχω πάει και στην Μέκκα. Σε μαθαίνει όμορφα πράγματα.

- 8. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την εκπαίδευση; α) Τι πρόσβαση πιστεύετε ότι έχει η πομάκα γυναίκα στην εκπαίδευση. Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Το να ξέρεις γράμματα είναι πολύ καλό πράγμα δεν μπορεί να σε γελάσει κανένας. Εγώ λέω στα παιδιά μου να μαθαίνουν γράμματα. Εγώ πήγα μόνο το

δημοτικό και για αυτό δεν ξέρω καλά τα ελληνικά. "Μετά γιατί δεν συνεχίσατε;" Είχα παιδί έπρεπε να δουλέψω. Δεν είχε σχολείο στο χωριό μόνο δημοτικό. Ήθελα να μάθω γράμματα αλλά δεν τα έπιανε το κεφάλι μου.

- 9. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της εργασίας; Θα θέλατε να μας περιγράψετε τις δικές σας υποχρεώσεις; Τι εμπόδια ή τι δυνατότητες εντοπίζεται στην εύρεση εργασίας (τι ρόλο παίζει η πολιτιστική σας ταυτότητα σε αυτό;). Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Εγώ δουλεύω από μικρή, όλη την ζωή μου δουλεύω, καθαρίζα σπίτια, σκάλες. Αυτό.

- 10. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της υγείας; α) Πιστεύετε ότι έχετε πρόσβαση στο σύστημα υγείας (ενημερώνεστε για την προσβασιμότητά σας;) Θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας κάποια βιωματική σας εμπειρία που σας έχει επηρεάσει είτε θετικά είτε αρνητικά;**

Στα χωριά δεν έχουμε νοσοκομείο μόνο στο μεγάλο χωριό έχει κέντρο υγείας, άμα πάθει κάποιος κάτι στην Ξάνθη πάει ή στην Καβάλα. Δεν έχω κάτι να θυμάμαι πήγα πολλές φορές στο νοσοκομείο. Α όταν ήμουν μικρή χτύπησα άσχημα και έπρεπε να πάω στον γιατρό και ένας θείος μου για να μην πάθω κάτι γιατί δεν μπορούσα να πάω στην Ξάνθη πήρε ένα καυτό σίδερο και έκαψε την πληγή και από τότε είναι σαν καρούμπαλο.

- 11. Πιστεύετε ότι παράγονται αρνητικές πεποιθήσεις γύρω από την γυναίκα Πομάκα (στερεότυπα-προκαταλήψεις), εντός και εκτός της κοινότητας; Σύμφωνα με την βιωματική σας εμπειρία έχετε έρθει αντιμέτωπη με αυτά, προσωπικά ή ως θεατής ; (περιγράψτε ένα γεγονός).**

Κάθε χωριό έχει το νεκροταφείο του, έτσι και είναι δεν υπάρχουν μόνο κακοί υπάρχουν και καλοί. "Θυμάσαι κάτι;" μια φορά μια γειτόνισσα με είχε πει

γύφτισσα γιατί είχα την μαντήλα και τον φερετζέ αλλά αυτοί πάντα υπάρχουν.
Είμαστε καλά με τους χριστιανούς.

12. Ποια είναι τα όνειρά σας ; Τι θα θέλατε να αλλάξε αύριο για μια γυναίκα;

Να δω δισέγγονα και να έχω καλή ζωή. Να μάθουν γράμματα τα κορίτσια
να πάνε σχολείο αυτό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ :

Αλεξίου, Θ.,(2008). *«Κοινωνική Πολιτική, Αποκλεισμένες Ομάδες και Ταξική Δομή»*. Αθήνα : Παπαζήση.

Bryman, A.,(2017). *«Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας»*. επιμ. Αϊδίνης, Α., μεταφρ. Σακελλαρίου, Π., Αθήνα: Gutenberg.

Βενιέρης ,Δ.,(2006).*«Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνική Ενσωμάτωση. Ο Ρόλος του Συμβουλίου της Ευρώπης»* στο Οικονόμου Χ. – Φερόνας Α. (επιμ.).

Γεωργογιάννης,Π.,(1997). *«Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης»*. Αθήνα: Gutenberg.

Ζήση, Α., Σαββάκης, Μ.,(2019). *«Αναπηρία και Κοινωνία : Σύγχρονες Θεωρητικές Προκλήσεις και Ερευνητικές Προοπτικές»*. Αθήνα: Τζιόλα.

Ζήση ,Α.,(2013). *«Κοινωνία, Κοινότητα και Ψυχική Υγεία»*. Αθήνα: Gutenberg.

Ιωσηφίδης,Θ & Σπυριδάκης,Μ.,(2006). *«Ποιοτική κοινωνική έρευνα. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων»* . Αθήνα. Εκδόσεις κριτική.

Ιωσηφίδης Θ.,(2014). *« Κοινωνιολογία Βασικές Έννοιες»*. Αθήνα. Εκδόσεις κριτική.

Καυταντζόγλου,Ι.,(2006).*«Κοινωνικός Αποκλεισμός: Εκτός, Εντός και Υπό. Θεωρητικές , Ιστορικές και Πολιτικές Καταβολές μιας Διφορούμενης Έννοιας»*. Αθήνα: Σαββάλας.

Κοκκινάκη, Φ.,(2005). *«Κοινωνική Ψυχολογία: Εισαγωγή στη Μελέτη της Κοινωνικής Συμπεριφορά»*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Λαμπρίδης,Α.,Ε.,(2004).*«Στερεότυπο-Προκατάληψη-Κοινωνική Ταυτότητα: Μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης»*, Αθήνα: Gutenberg.

Μαραγκουδάκη,Ε.,(2003).«Φύλο και εκπαιδευτική πραγματικότητα στην Ελλάδα: Προωθώντας παρεμβάσεις για την ισότητα των φύλων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα», Αθήνα: Κ.Ε.Θ.Ι.

Παλαιολόγου Ν & Ευαγγέλου Ο.,(2003).«Διαπολιτισμική Παιδαγωγική, Εκπαιδευτικές Διδακτικές & Ψυχολογικές Προσεγγίσεις». Αθήνα: Άτροπος.

Παπάνης,Ε., (2010).«Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης» . Ανακτήθηκε στις 3/11/2023 από : <http://epapanis.blogspot.com/2008/10/blog-post.html>

Σαββάκης Μ.,(2008). «Οι Λεπροί της Σπιναλόγκας: Ιατρική, Εγκλεισμός, Βιωμένες Εμπειρίες απ' το 1903 έως και το 1957».Αθήνα: Πλέθρον

Φούφρη, Αλ. Δ.,(2021).«Η Μειονότητα Του Νομού Ξάνθης : Κοινωνικός Αποκλεισμός Στο Χώρο Και Στη Δημόσια Πολιτική». Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.
Ανακτήθηκε στις 20/10/2023 από: :
<https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/50850>.